

061.3 : 330 31
T29

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ,
СПІВРОБІТНИКІВ, АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
„ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ”**

(17-25 квітня 2007 р.)

ТОМ 1

НАС214 - НАС210

Суми
Вид-во СумДУ
2007

Сумський державний
університет

УДК [330.34 + 330.336] (063)

Тези доповідей науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів та студентів

Збірник об'єднує тези доповідей науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів та студентів Сумського державного університету за результатами науково-дослідної роботи викладачів, співробітників, аспірантів та студентів Сумського державного університету.

Суспільні науки. Економіка. Екологія.

Сумський державний університет,

ПОДХОДЫ К ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОЦЕНКЕ ЭКОДЕСТРУКТИВНЫХ ПРОЦЕССОВ В РЕГИОНАХ

А.И. Каринцева, Н.А. Харченко

Эколого-экономическая оценка на региональном уровне отражает последствия экодеструктивной деятельности регионов и является важным элементом управления экономикой. Современный уровень производственных сил основан на постоянном вмешательстве в природу, из которой добываются природные ресурсы, энергоносители, а сами природные ландшафты подстраиваются под потребности социального человека. Считается, что таким образом улучшаются условия жизнедеятельности человека. Однако, одновременно с этим, нарушая естественную природу человек не может не вызывать ухудшение состояния природных систем, что приводит и к дополнительным экономическим потерям и для самого человека. К числу наиболее характерных видов экодеструктивного воздействия следует отнести: изъятие природных ресурсов из естественного кругооборота в природе; нарушение качества компонентов природной среды; воздействие на человека и биоту; воздействие на глобальную экосистему Земли.

На наш взгляд, в числе важнейших задач, которые должны быть разрешены в ходе эколого-экономической оценки регионов необходимо выделить следующие: идентификация видов экодеструктивного воздействия; установление адресности указанных экодеструктивных процессов, а именно с какими технологическими результатами хозяйственной деятельности они связаны; определение количественных и качественных показателей экодеструктивного воздействия (объемов выбросов вредных веществ, масштабов нарушения ландшафтов и прочее); установление количественных и качественных показателей, характеризующих реакцию реципиентов на данные виды экодеструктивного процесса, иными словами определение изменения состояния объектов, воспринимающих указанное негативное воздействие; формирование системы экономических оценок, переводящие натуральные оценки в стоимостные показатели.

Чрезвычайно трудно выразить в стоимостной форме последствия указанных экодеструктивных процессов в регионах. И тем не менее

опыт, накопленный отечественной и зарубежной наукой, позволяют оптимистично оценивать перспективы получения, хотя бы укрупненно, видов эколого-экономических последствий. Основу экономической оценки экодеструктивного воздействия составляют два методических подхода: затратный и результатный. Указанные подходы нашли отражение в формировании платного природопользования в Украине.

Действующая система оценки является удачной по охвату видов воздействия, но в тоже время далека от совершенства по количественному инструменту реализации. Фактически существующие ущербы от хозяйственной деятельности сильно занижены, и порой в 10 раз ниже реальных эколого-экономических последствий.

Можно выделить следующие основные эколого-экономические последствия: ущерб от загрязнения атмосферы по стране, в том числе от стационарных и мобильных источников; загрязнение воды в целом; изъятие природных ресурсов: в том числе под дороги, котлованы, отвалы твердых отходов, зоны промышленных предприятий, подтопленные земли, иссушенные земли, эрозия почв, засоление почв; шумовое, электромагнитное воздействие; травматизм и увечия; ущерб от экологических аварий (разлив нефти и т.д.).

Предложенные виды эколого-экономической оценки позволили бы решить важные эколого-экономические задачи: реструктуризация народного хозяйства по регионам с вытеснением эколого-неблагоприятных причин (отраслей, технологий, видов продукции); формирование системы экономической ответственности за экономические, экологические последствия; совершенствование системы эколого-экономических инструментов, позволяющей проводить интернализацию региональных экологических последствий.

Литература

1. Екологія і закон: Екологічне законодавство України. У 2-х кн. / Відповідальний редактор В.І. Андрейцев. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 704 с.
2. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. – 348 с.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ І ОБОРОТНИХ ФОНДІВ

Шевцова С.В., Шевцова Я.С.

У промисловому секторі економіки функціонує основна маса підприємств, управління діяльністю яких охоплює широкий спектр питань організаційного, економічного і фінансового характеру, якість вирішення котрих багато в чому визначається станом основного капіталу, як найбільш капіталомісткого ресурсу зі значним періодом виробничого використання, і оборотного капіталу – наявність, достатність, міра завантаження в обороті якого зумовлюють рівень ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості підприємств. Раціональна й ефективна система управління основним і оборотним капіталом є чинником поліпшення як техніко-технологічної бази, так і фінансово-організаційного стану підприємств.

До окремих питань підвищення ефективності використання основних фондів та забезпечення їх неперервного відтворення у процесі структурної перебудови економіки відносять: поглиблення базових положень теорії відтворення техніко-технологічної бази; адаптація до специфічних умов господарювання підприємств, досвіду управління формуванням, використанням та оновленням основних фондів; удосконалення методів діагностики ефективності використання основних фондів та оцінки їх відтворення; визначення найбільш перспективних шляхів розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування; розробка інструментів, які упорядковують процес прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності основних виробничих фондів.

Оборотним фондам належить особливе місце у структурі капіталу підприємства, оскільки від якості управління ним залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність фірми, її платоспроможність і рентабельність. На сучасному етапі розвитку економіки України оборотний капітал як економічна категорія потребує глибшого дослідження та удосконалення організації управління ним на практиці. Підтвердження цьому є збиткова діяльність багатьох підприємств, проблеми, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції у зв'язку з недостатністю фінансових ресурсів. За останні роки вітчизняна економіка майже повністю втратила власний

оборотний капітал, а в структурі оборотного капіталу за напрямками вкладення ліву частку займає дебіторська заборгованість, яка постійно зростає. Відповідно, в структурі джерел формування оборотного капіталу найбільшу частку займає кредиторська заборгованість, яка сьогодні зростає до критичного рівня. Це свідчить про постійне зменшення оборотного капіталу і його осідання у розрахунках, в результаті чого підприємствам в обіг потрібно залучити дедалі більші суми оборотних коштів.

Основними напрямками поліпшення використання основних фондів підприємств є: 1) зменшення кількості недіючого устаткування, виведення з експлуатації зайвого та швидке залучення у виробництво невстановленого устаткування; 2) скорочення та ліквідація внутрішньоозмінних простоїв шляхом підвищення рівня організації виробництва, підвищення коефіцієнта змінності роботи обладнання; 3) підвищення якості ремонтного обслуговування основних фондів; 4) удосконалення виробничої структури основних фондів; 5) модернізація діючого устаткування, машин і механізмів; 6) швидке освоєння проєктних потужностей, введення в дію нових технологічних ліній, агрегатів, устаткування; 7) економічне стимулювання раціонального використання основних фондів.

Поліпшити використання оборотних фондів можна шляхом: удосконалення матеріало-технічного забезпечення (використання відходів; вторинної сировини); раціонального використання, нормування і обліку витрат матеріальних ресурсів; скорочення тривалості виробничого циклу (упровадження потокових методів обробки; зменшення тривалості міжопераційних періодів); зниженням матеріаломісткості продукції (удосконалення конструкцій виробів), т.д.

Наявність на підприємстві значної кількості застарілих основних фондів обумовлює значні невиправдані затрати, які необхідні для проведення капітальних ремонтів, стає суттєвою перешкодою на шляху НТП. В результаті цього зменшуються обсяги випуску продукції та надання послуг.

Маючи чітке уявлення про роль кожного елементу основних і оборотних фондів у виробничому процесі, факторах, що впливають на них, можна розробити комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основних і оборотних засобів шляхом залучення в господарський оборот наявних на підприємствах внутрішньовиробничих резервів.

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сапун Л.В.

Розробка конкурентоспроможності національної економіки стає особливо актуальною в наш час, оскільки проблеми конкурентоспроможності набувають в умовах глобалізації пріоритетного характеру. Бути конкурентоспроможним в усіх сферах означає бути глобально орієнтованими, ефективними і прагматичними. Розвиток глобалізаційних процесів тісно пов'язаний із загостренням конкурентної боротьби за контроль над природними ресурсами та інформаційним простором шляхом використання новітніх технологій.

Досягнення конкурентоспроможності залежить від багатьох чинників, а саме від довгостроковості політики в сфері підготовки висококваліфікованих кадрів; прискореного розвитку інформаційних, комунікаційних, біо- і нанотехнологій; інноваційної політики; зростання обсягів інвестицій у наукову, освітню та соціальну сфери, розвиток творчого потенціалу людини, підтримки розвитку малого й середнього бізнесу. Також позитивний вплив може здійснити ліквідація низькотехнологічних підприємств, зниження рівня безробіття, розвиток нових сегментів бізнесу тощо.

Процеси економічної глобалізації ініціюють не тільки структурну перебудову економічного розвитку країни, змінюючи композицію конкурентоспроможних і неконкурентоспроможних секторів економіки, а й кардинально коригують структуру і потреби міжнародного ринку праці.

На початку ХХІ ст., в умовах глобалізації, особливої уваги на ринку праці заслуговують такі проблеми як продовження структурних змін в економіці, скорочення зайнятості в сільському господарстві, гірничій і текстильній індустрії, в громадському секторі, зростаюче значення неформального сектора зайнятості; різкі зміни у професійній структурі робочої сили зумовлені підвищенням кваліфікаційного рівня працюючих; низький рівень стабільності робочої сили і безпеки праці; збільшення неповної зайнятості, розширення структури і тривалості безробіття; зростання поляризації на ринках праці.

Розглядаючи всі аспекти, можна відмітити, що провідною проблемою є проблема зайнятості, яка в свою чергу може стати

найбільшим викликом для людських вимірів глобальних змін. Окрім цього не менш вагомим є проблема якості та конкурентоспроможності робочої сили, яка часто не відповідає сучасним вимогам економіки.

Аналізуючи картину сьогодення, можна з упевненістю сказати, що в Україні відбувається значне зниження активності суб'єктів господарювання у інноваційній сфері. Насамперед, це викликано відсутністю власних коштів та державної підтримки інноваційного бізнесу, високими кредитними ставками, недосконалим законодавством, недостатнім інформаційним забезпеченням тощо. Наявність такого переліку негативних факторів стримує розробку та впровадження інноваційних товарів, робіт та послуг, і, як наслідок, гальмує перехід до інноваційного розвитку країни.

Очевидно, що основними шляхами підвищення конкурентоспроможності національної економіки є наступні:

- ефективна координація та співпраця між транснаціональними корпораціями (ТНК) та країнами, в яких здійснюється їхня діяльність;
- орієнтація державної політики на консолідацію суб'єктів економічних відносин в межах країни, а також стимулювання виходу корпорацій на світовий ринок;
- моніторинг та визначення урядом критичної межі, за якою збільшення прибутковості окремих суб'єктів всередині країни починає погіршувати умови роботи інших;
- відстеження та передбачення з боку урядів загроз, які виникають внаслідок підвищення відкритості економіко-правового середовища, а також запровадження важелів, які дозволяють зменшувати негативні для економіки наслідки;
- посилення уваги до механізмів інноваційно-промислової політики, покликаних забезпечувати конкурентоспроможність в стратегічній перспективі;
- поширення політики сприяння розвитку "людського капіталу".

Шлях України для досягнення міжнародної конкурентоспроможності й світових стандартів є досить складним і тривалим. Але проведення реформ в економічній, політичній та соціальній сферах, що є особливо актуальними для України, забезпечення її адекватної участі в процесах глобалізації та міжнародної конкуренції сприятиме її швидкому перевтіленню.

ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

С.В. Шевцова, Ю.І. Калантасенко

Ринкові ціни формуються попитом та пропозицією. Інша справа, що не кожному мешканцю України ця пропозиція по кишені. Тепер можна сказати, що з самого початку лібералізації цін у 1991 році уряд не мав чіткого уявлення про наслідки швидкої лібералізації, яка призвела до гіперінфляції, спаду виробництва, безробіття та погіршення соціальної обстановки. Недосконала ринкова економіка, яка існує в Україні, не сходиться з соціальною справедливістю. Роль арбітра між підприємцями та споживачами повинна належати державі.

Регулювання цін носить антикризовий і антиінфляційний характер, а також має соціальну спрямованість. Наприклад, внаслідок зернової кризи влітку 2003 року Кабінетом Міністрів було введено регулювання цін на зерно, муку, хліб, крупи, макаронні вироби тощо. В результаті нестабільної цінової ситуації на м'ясомолочну продукцію у вересні - жовтні 2004 року постановою уряду від 15.10.04 міським адміністраціям були надані повноваження щодо регулювання цін на деякі продовольчі товари. Вказані заходи допомогли збити соціальну напругу серед населення.

Незважаючи на непоодинокі позитивні результати регулювання цін і тарифів, деякі економісти і політики проти втручання держави в цінову політику підприємств. Однак успішний досвід країн з розвинутою ринковою економікою показує, що держави цих країн не усунулись від контролю за цінами.

На способи і методи державного регулювання цін впливають різні фактори - національні, політичні, спеціалізація у світовому розподілі праці, наявність основних видів сировини, залежність від імпорту і експорту. Як правило, держава прямо регулює ціни на ті види продукції та послуги, які створюють каркас системи цін - енергоносії, послуги транспорту, зв'язку, комунальні послуги.

Органом державного регулювання цін і тарифів в Україні є Державна інспекція контролю за цінами, робота якої полягає у підвищенні рівня ефективності та результативності організації та здійсненні контрольних-наглядових функцій за додержанням порядку формування, встановлення та застосування цін та забезпечення

реалізації державної цінової політики. Основними завданнями Держцінінспекції є подолання та обмеження монополізму; недопущення недобросовісної цінової конкуренції шляхом перегляду та оптимізації переліку товарів, робіт, послуг, щодо яких запроваджено державне регулювання; нормативне обмеження витрат, які враховуються під час регулювання цін і тарифів на товари і послуги, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій.

Досвід роботи Держцінінспекції в сучасних економічних умовах потребує істотних змін пріоритетів діяльності. Необхідно створити на рівні держави Національну комісію з питань ціноутворення (в ній два самостійних блоки - моніторинговий центр та цінова інспекція). Метою створення є адаптація державного органу з питань цінової політики під діючу підконтрольну державі систему формування цін та їх застосування.

Основними функціями комісії є ціноутворююча, аналітична, координуюча, довідкова, прогнозна і контролююча лише за тими цінами, які затверджуються у встановленому законодавством порядку (в т.ч. на продукцію та послуги підприємств-монополістів та на продукцію аграрного сектору, що дотується державою). Зазначений новостворений орган може повністю зосередити під своєю сферою впливу всі цінові блоки питань, які розпорошені по галузевих міністерствах та відомствах.

Основними завданнями державного органу цін має бути збір, обробка, узагальнення та аналітика закупівельних, оптових та роздрібних цін (моніторинг цін), як інформаційна передумова для подальшого декларування рівня цін (для підприємств, які займають монополічне становище на окремих товарних ринках та аграрного сектору економіки) та контролю (спостереження) за їх дотриманням.

Така реструктуризація сприятиме об'єктивному прогнозуванню соціально-економічного розвитку держави через призму цінових коливань на макроекономічному рівні. В кінцевому результаті, реалізація такого проекту на загальнодержавному рівні призведе до стабільності продовольчого ринку в державі.

ФОРМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Шевцова С.В., Ляковська І.М.

Найбільше поширення на підприємствах різних форм власності набули дві форми оплати праці – погодинна і відрядна.

Розмір погодинної оплати залежить від кількості відпрацьованого часу. Таким чином, заробітна плата працівника має пряму залежність від встановленого для відповідного виду праці розміру тарифної ставки та кількості відпрацьованого робочого часу.

Існує дві системи погодинної форми оплати праці: погодинна проста і погодинна-преміальна.

При простій погодинній системі труд працівників оплачується виходячи тільки із кількості відпрацьованого часу й тарифної ставки (посадового окладу) відповідно до їх кваліфікації.

Застосування погодинної оплати праці передбачає обов'язкове дотримання встановлених законодавством норм тривалості робочого часу, які не повинні перевищувати 40 годин на тиждень.

При погодинно-преміальній системі оплати праці, окрім основного заробітку, робітники отримують премію, що посилює їх матеріальну зацікавленість в результатах своєї праці.

Також існує відрядна форма оплати праці, яка виражає пряму залежність заробітку від кількості та якості виробленої продукції або обсягу виконаних працівниками робіт.

Умовами застосування відрядної форми оплати праці є: наявність кількісних показників роботи, які залежать від конкретного робітника, можливість точного обліку обсягу виконаних робіт, необхідність на конкретній виробничій ділянці стимулювати робітників в подальшому збільшенні виробітку продукції або обсягів виконаних робіт, можливість технічного нормування праці.

Відрядна форма оплати праці поділяється на пряму, відрядно-преміальну, відрядно-прогресивну, відрядно-непряму і акордну системи.

При прямій відрядній системі оплата здійснюється за кожен вироблену продукцію по незмінній розцінці. Для того, щоб встановити відрядну розцінку, необхідно денну тарифну розцінку робітника поділити на норму виробітку за зміну.

При відрядно-преміальній системі оплати праці, окрім оплати за звичайними розцінками за кількість виробленої продукції або виконаних робіт в межах встановленого завдання, здійснюється преміювання працівників за перевиконання завдання, поліпшення якості продукції, збільшення обсягу виконаних робіт.

Що стосується відрядно-прогресивної оплати праці, то в залежності від обсягу виконаних робіт або кількості отриманої продукції понад встановлену норму, на підприємстві можуть застосовувати прогресивні зростаючі розцінки.

Відрядна-непряма оплата передбачає оплату праці робітникам у відсотках до заробітку основних робітників. Специфіка цієї системи у тому, що заробітна плата підсобних працівників залежить від результатів роботи основних робітників, яких вони обслуговують.

При акордній системі оплати праці визначають сукупний заробіток за виконання певних стадій роботи або виробництва певного обсягу робіт. Специфіка у тому, що доручена робота повинна бути виконана за визначені строки, при цьому час, витрачений на її виконання великої ролі при начисленні заробітної плати не грає.

Крім того, в залежності від того, хто здійснює роботу, відрядна форма оплати праці може бути як індивідуальною, так і колективною (бригадний підряд).

При індивідуально-відрядній системі робітник самостійно виробляє продукцію або надає послуги, по яким визначені відрядні розцінки, норми часу й виробітку. Заробітна плата в цьому випадку повністю залежить від індивідуальної роботи.

Колективно-відрядна система оплати праці передбачає, що колектив (бригада) виконує роботу, по якій визначені відрядні розцінки, а також норми часу й виробітку. Заробітна плата при цій системі вже залежить не від індивідуальної роботи, а від результатів роботи всієї бригади і її особливого вкладу у результат цієї роботи.

Законодавством України не заборонено використання інших систем оплати праці.

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕХОДНОГО ПЕРИОДА И ПУТИ УСКОРЕНИЯ ОБОРАЧИВАЕМОСТИ ОБОРОТНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ

Шевцова С.В., Станкевич С.Е.

Основные пути сокращения производственных запасов сводятся к их рациональному использованию; ликвидации сверхнормативных запасов материалов; совершенствованию нормирования; улучшению организации снабжения, в том числе путем установления четких договорных условий поставок и обеспечения их выполнения, оптимального выбора поставщиков, налаженной работы транспорта. Важная роль принадлежит улучшению организации складского хозяйства. Сокращение времени пребывания оборотных средств в незавершенном производстве достигается путем совершенствования организации производства, улучшения применяемых техники и технологии, совершенствования использования основных фондов, прежде всего их активной части, экономии по всем статьям оборотных средств. Пребывание оборотных средств в сфере обращения не способствует созданию нового продукта. Излишнее отвлечение их в сферу обращения - отрицательное явление. Важнейшими предпосылками сокращения вложений оборотных средств в эту сферу являются, рациональная организация сбыта готовой продукции, применение прогрессивных форм расчетов, своевременное оформление документации и ускорение ее движения, соблюдение договорной и платежной дисциплины. Величина производственных запасов и величина, характеризующих их оборотных средств, может быть уменьшена за счет совершенствования материально-технического обеспечения:

- ускорения и удешевления перевозок;
- улучшения организации складского хозяйства на основе его механизации и автоматизации;
- применения более точного нормирования расхода материалов;
- сокращения и повторного использования отходов производства.

Незавершенное производство и сумма вложенных в него средств при данном объеме производства зависят от длительности производственного цикла. Длительность производственного цикла может быть сокращена в результате:

- внедрения поточных методов обработки;
- уменьшения межоперационного времени за счет тщательной подготовки производства, исключающей перебои и обеспечивающей ритмичную работу предприятий;
- применения автоматического оборудования, станков с ЧПУ, гибких производственных систем;
- повышения сменности производства.

Сокращение пребывания готовой продукции на складе зависит от многих факторов. Одни из них непосредственно связаны с работой предприятий, другие – с организацией сбыта продукции. К первым относятся качество и номенклатура продукции, правильное планирование ассортимента, количества и сроков ее выпуска; ко вторым – организация сбыта продукции, система расчетов, сроки доставки продукции к потребителям. Высокое качество продукции, точное соблюдение планового ассортимента, ритмичность работы предприятий значительно сокращают время реализации продукции. Ускоряют реализацию продукции: постоянная связь с заказчиками, своевременное уведомление их об отгрузке машин, быстрая обработка отгрузочных документов, своевременное обеспечение транспортными средствами. Сокращение промежуточных звеньев в аппарате сбыта, своевременная разрядка, хорошая работа транспорта ускоряют реализацию готовой продукции. Важным направлением улучшения использования оборотных средств является рациональное расходование материальных ресурсов, снижение материалоемкости продукции. Это достигается различными путями, главные из которых:

- экономически обоснованный выбор сырья;
- повышение коэффициента использования материалов;
- комплексное использование сырья и отходов производства;
- повышение качества сырья, материалов и готовой продукции;
- совершенствование конструкций изделий;
- совершенствование действующих технологических процессов и внедрение новой, прогрессивной технологии;
- социально-экономические пути улучшения использования материальных ресурсов.

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Шевцова С.В., Бахаровська Т.О.

Для оцінки результатів фінансово-економічної діяльності підприємства використовується система показників, які характеризують різні напрями фінансово-економічної діяльності, зокрема:

- результати фінансово-економічної діяльності підприємства;
  - наявність і розміщення капіталу, ефективність та інтенсивність його використання;
  - оптимальність структури активів підприємства і рівень виробничого ризику;
  - платоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства;
  - ризик банкрутства;
- запас фінансової стабільності (розрахунок зони безбитковості).

Розглянемо основні показники ліквідності:

1. *Загальний коефіцієнт ліквідності* дає загальну оцінку платоспроможності підприємства. Він виявляє, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Визнано, що поточні активи мають вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання.

2. *Коефіцієнт швидкої ліквідності* аналогічний коефіцієнту покриття, проте при його визначенні враховуються не всі поточні активи: з розрахунку виключається найменш ліквідна частина активів — виробничі запаси. Матеріальні запаси виключаються не тільки через свою меншу ліквідність, а переважно тому, що грошові кошти, одержані у випадку вимушеної реалізації виробничих запасів, можуть бути істотно нижчими за витрати на їх закупівлю. «Розумним» коефіцієнтом швидкої ліквідності є співвідношення 1:1.

3. *Коефіцієнт абсолютної ліквідності* показує, яка частина короткострокових позикових зобов'язань може бути за необхідності погашена негайно. Теоретично прийнятним значенням коефіцієнта абсолютної ліквідності є співвідношення 0,2:1.

4. *Показник маневреності власних оборотних коштів.*

Він визначається як відношення грошових коштів до цього капіталу. Для підприємства, яке нормально функціонує, цей показник змінюється від нуля до одиниці.

Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик результатів фінансово-економічної діяльності підприємства.

Основні показники фінансової стабільності:

1. *Коефіцієнт концентрації власного капіталу*: Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу) / Всього господарських засобів (валюта балансу). Цей коефіцієнт характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вищий цей показник, тим підприємство більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від зовнішніх кредиторів.

2. *Коефіцієнт фінансової залежності*: Валюта балансу/Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу). Цей коефіцієнт є оберненим до коефіцієнта концентрації власного капіталу, значення його завжди більше за 1.

3. *Коефіцієнт маневреності власного капіталу*: Власні кошти (розділ II активу балансу)/Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу). Цей коефіцієнт показує, яка частка власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка капіталізована. Норматив цього показника становить (0,4-0,6).

4. *Коефіцієнт чистої виручки* розраховують відношенням суми чистого прибутку і амортизаційних відрахувань до виручки від реалізації продукції і послуг.

5. *Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів*: [Залучений капітал (підсумок розділу III пасиву балансу) + Короткострокові кредити банків (розділ IV пасиву балансу)]/Власний капітал (підсумок розділу I пасиву балансу). Цей коефіцієнт є найзагальнішою оцінкою результатів фінансово-економічної діяльності підприємства. Зростання цього показника свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне зниження фінансової стійкості, і навпаки.

Аналізуючи фінансову стабільність підприємства, можна зробити висновок, що власники підприємства завжди прагнуть розумного зростання частки позичених коштів; навпаки, кредитори віддають перевагу підприємствам з високою часткою власного капіталу.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Чумак Л. Ф., Сошенко І. В.

Сьогодні ступінь багатства та процвітання поставлено у залежність від спроможності країни створювати та використовувати знання, у першу чергу, наукові ідеї, інновації та нові технології.

На тлі розвитку світового господарства Україна дуже відстає в аспекті розвитку високих технологій та включення її в глобальний високотехнологічний обмін. За останні роки інноваційною діяльністю не займалися більше ніж 80% від загальної кількості промислових підприємств України; знизився технологічний і технічний рівень розробок.

Підвищення конкурентоспроможності українських підприємств і виробленої ними продукції неможливі без здійснення інвестицій в інноваційний розвиток. Виявлені ринкові можливості інноваційного розвитку у багатьох випадках не вдається реалізувати саме через відсутність або недостачу необхідних обсягів інвестиційних ресурсів.

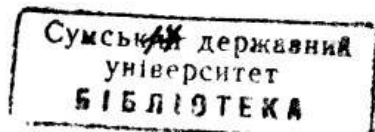
Аналіз джерел фінансування інноваційних заходів підприємств України за останні роки засвідчив, що із загальної суми використаних на інноваційні цілі фінансових ресурсів майже 60 – 70% становили власні кошти підприємств, фінансування з державного бюджету дорівнювало 2 – 4%, кредитні ресурси становили 2 – 3%, кошти інвесторів – 1 – 2%.

Структура фінансування інновацій в Сумській області за останні роки була такою: власні кошти підприємств – приблизно 90,9%, кредити – 7,6%, інші джерела – 1,5%.

Багато вітчизняних підприємницьких структур мають досить значні можливості самофінансування інновацій. Проте ці можливості існують тільки потенційно, тому що недосконалість кредитно-фінансової системи, нестабільна податкова система, загальна нестабільність економіки держави і т. п. перешкоджають їх реалізації, змушуючи багатьох іти у «тіньову економіку».

Для активізації цього джерела у вітчизняній економіці необхідна розробка відповідної законодавчої бази, у першу чергу, удосконалення податкового законодавства. Аналізуючи зарубіжний досвід, слід зазначити, що стимулювання інвестиційних процесів методами

НАСМ

податкової та кредитної політики дозволяє підвищити конкурентоспроможність економіки в цілому.

З метою залучення зарубіжних інвесторів до участі в інноваційних проєктах необхідно вжити заходів із поліпшення загальних умов інвестування в економіку України, створення законодавчих норм, однакових для вітчизняних та зарубіжних інвесторів.

Незважаючи на позитивні тенденції в банківській сфері, які спостерігаються останніми роками, банківська система не готова до здійснення фінансування інноваційних проєктів повною мірою. Їхня участь у фінансуванні інноваційних проєктів обмежується, в основному, невеликими проєктами. Причинами, що заважають українським банкам здійснювати в значних масштабах проєктне фінансування, є нестабільність вітчизняної економіки, відсутність у банків достатніх резервів, висока заборгованість українських підприємств, відсутність досвіду при фінансуванні інноваційних проєктів. Залучення комерційних банків до фінансового забезпечення інноваційної діяльності можливо лише за впровадження механізмів, які здатні зацікавити банки у здійсненні довгострокового кредитування інноваційних проєктів. Наприклад, запровадження системи страхування довгострокового кредитування; надання банкам можливості використовувати разом із кредитованим підприємством результатів інноваційної діяльності.

Одним із дієвих механізмів залучення ресурсів для фінансування інноваційної діяльності є венчурний бізнес. Для вітчизняної економіки даний механізм інвестування може виявитися дуже ефективним унаслідок наявності високого наукового та кадрового потенціалу. Венчурне фінансування надасть можливість швидше виводити на ринок нову продукцію, дозволить оперативно та з меншими витратами перебудувати систему виробництва і збуту, гнучко реагувати на зміну умов середовища господарювання.

Отже, потреба в інвестиціях для фінансування інноваційного процесу величезна. Завдяки інвестиціям підприємства зможуть налагодити виробництво конкурентоспроможної та імпортозамінючої продукції, що дозволить їм стати більш прибутковими. Проте навіть найдосконаліші засоби державної підтримки інноваційної діяльності виявлятимуть свою неефективність у разі збереження в країні середовища, несприятливого для розвитку і поширення інновацій.

РАЗЛИЧИЕ ТРАДИЦИОННОЙ И ЛОГИСТИЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВА

Чортюк Ю.В., Масло В.В.

Новизна логистики заключается в смене приоритетов между различными видами хозяйственной деятельности в пользу усиления значимости деятельности по управлению сквозным материальным потоком. Выделение материального потока в качестве объекта управления и связанное с этим абстрагирование от ряда факторов приводит к некоторому упрощению экономических процессов и к существенному сокращению размерности задач моделирования. Это позволяет проектировать сквозные логистические циклы, решать задачи сквозного мониторинга движения грузов, начиная от первичного источника сырья через все промежуточные процессы вплоть до поступления к конечному потребителю, и, в целом, открывает новые возможности формализованного исследования экономических процессов.

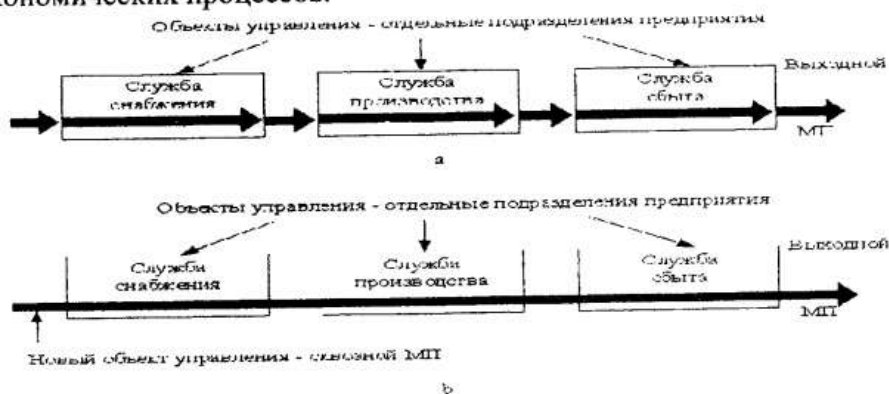

Рис. 1 Традиционный и логистический подходы к управлению материальным потоком на уровне предприятия

При логистическом подходе (рис. 1.1, b) на предприятии выделяется и получает существенные права служба логистики, для которой приоритетной задачей является управление сквозным материальным потоком. В результате показатели материального потока на выходе из предприятия становятся управляемыми.

Таким образом, принципиальное отличие логистического подхода от традиционного заключается:

- 1) в объединении разрозненных МП в единый сквозной МП;
- 2) выделении единой функции управления сквозным МП;
- 3) технической, экономической, информационной интеграции отдельных звеньев логистического цикла в единую.

Построить типовую логистическую концепцию, универсальную в применении, невозможно. Это связано с особенностями конкретной производственной единицы (предприятия, фирмы) в соответствии с которой она строится. Однако подход может быть общим. Обычно построение логистических систем начинается с анализа маркетинговой информации.

Разрабатывается логистическая концепция на основе стратегических целей предприятия. Способы их достижения определяются после проведения анализа как внешних, так и внутренних факторов.

При разработке логистической концепции управления материальными потоками необходимо учитывать следующие положения:

- отказ от избыточных запасов;
- отказ от завышенного времени на выполнение основных и транспортно-складских операций;
- устранение брака продукции;
- устранение простоев оборудования.

В отличие от логистической концепции традиционная система организации производства предполагает:

- никогда не останавливать основное оборудование и поддерживать во что бы то ни стало высокий коэффициент его использования;
- иметь маквимально большой запас материальных ресурсов;
- изготавливать продукцию как можно более крупными партиями.

Список литературы

1. Гаджинский А.М. Основы логистики. – М.: Маркетинг, 1995.
2. Логистика / Под.ред. Б.А. Аникина. –М.:Инфра-М, 1997.

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ СОРТИРОВКИ И ПЕРЕРАБОТКИ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ

Ходун Т.В., Цымбал Т.В.

Сегодня мы живем в обществе суперпотребителей. С каждым годом масса отходов неумолимо растет. А ведь отходы – это недоиспользованное сырье, с одной стороны, и серьезный источник загрязнения, с другой. Отходы на свалках представляют реальную угрозу здоровью людей, являются источником загрязнения поверхностных и подземных вод, атмосферного воздуха, почв и растений. Поэтому минимизация отходов является стратегической задачей всего мирового сообщества. Особенно эта проблема актуальна для Украины, т.к. экологическая отрасль у нас попросту отсутствует, а экология считается исключительно затратной сферой. Следовательно, сегодня нужно изучать и показывать реальную экономическую эффективность создания индустрии переработки отходов и экологии в целом.

Необходимо отметить, что сбор вторичного сырья в Украине налажен крайне плохо, если не сказать, что отсутствует вовсе. Необходимо содействовать приходу предпринимателей в мусорный бизнес, разработать механизм стимулирования мусорных предприятий, создать пункты по приему вторсырья.

Рано или поздно нужно привыкать к системе сбора и переработки бытовых отходов. И лучше рано, а не поздно, поскольку сейчас Украина является европейским лидером по количеству отходов на душу населения. Конечно, это касается не только бытового мусора, хотя он и составляет около 10% общего объема. В общем объеме складированных отходов в Украине составляет в настоящее время около 25 млрд тонн, в т.ч. около 20 млн тонн высокотоксичных (I и II классов опасности) и радиоактивных.

Всего в стране под мусором разного вида и происхождения занято 160 тыс. га земельных угодий. Появилась даже наука о свалках – техногенная геология. Украина является одной из наиболее загрязненных и экологически напряженных стран мира. Для сравнения: техногенная нагрузка на единицу площади в нашей стране в 10 раз превышает таковую в России (www.zerkalo-nedeli.com).

Сортировка мусора дает существенные преимущества: уменьшает расходы на санитарное обслуживание города (поскольку при этом подходе используются закрытые контейнеры, то отходы не растаскиваются, и придомовая территория становится чище, плюс уменьшаются время и расходы на переработку отходов на свалке) и воздействие на окружающую среду.

С отходами мы ежегодно выбрасываем 3,3 млн тонн грязной бумаги, 550 тыс. тонн металлов, 660 тыс. тонн полимеров, 770 тыс. тонн стекла, 550 тыс. тонн текстиля. Большую часть этих материалов Украина импортирует, хотя современные технологии позволяют перерабатывать почти все компоненты бытовых отходов. Например, ежегодно на производство 500 тыс. тонн бумажных изделий используется приблизительно 349,5 тыс. тонн грязной бумаги. Переработка тонны пластмассы даст до 7,5 тыс. литров бензина, одной алюминиевой консервной банки сэкономит достаточное количество электричества, чтобы вещать в телеэфире 3 часа. Если же переработать одну стеклянную бутылку (флягу), можно сэкономить столько электричества, чтобы 100-ваттовая лампочка горела 4 часа.

Наконец, сортировка и переработка мусора в некоторой степени позволит также решить экологические проблемы. Используя тонну уже негодной бумаги, можно спасти 17 деревьев и 26,5 тыс. литров воды. В Украине, страдающей проблемой «облысения» Карпат, это более чем актуально (www.hw.net.ua).

Справедливости ради следует сказать, что понемногу опыт сортировки мусора Украина перенимает. Пускай далеко не на общегосударственном, а на уровне микрорайонов и отдельных ЖЭКов. Пионером в этом направлении является Харьков. Во многих дворах и в центральных парках здесь установлены контейнеры для сбора пластика, стекла, макулатуры по принципу европейских.

С недавнего времени сортировку бытового мусора пытаются внедрить в некоторых районах и нашего города, где уже расположены специальные контейнеры для сбора пластика.

В заключении хотелось бы отметить, что сортировка домашнего мусора поможет решить ряд проблем: экологическую и проблему свалок, социальную (за счет частичной компенсации за коммунальные услуги), создание новых рабочих мест, проблему истощения природных ресурсов. Решение всех перечисленных проблем позволит ускорить процесс вступления Украины в ЕС.

НЕОБХОДИМОСТЬ АНАЛИЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОДУКЦИИ КАК ОДНОГО ИЗ ФАКТОРОВ РАЗВИТИЯ РЫНКА

Ходун Т.В., Лукьяненко В.В.

Развитие предприятий и их место в рыночной экономике зависят от уровня конкурентоспособности выпускаемой продукции. Необходимость глубокого анализа сущности категории «конкурентоспособность продукции», условий и факторов ее создания обусловлена эволюционными изменениями рынка, как формы связи производства и потребителя.

Под конкурентоспособностью, как правило, понимается соответствие условиям рынка как самой предлагаемой продукции, которая должна по качественным, техническим, экономическим и эстетическим характеристикам удовлетворять конкретным требованиям потребителей, так и коммерческих и иных условий его реализации, среди которых главные: цена, сроки поставки, каналы сбыта, сервис, реклама.

Следует отметить, что «цена» выступает и является всего лишь инструментом сбыта продукции, тогда как «конкурентоспособность» остается единственным фактором развития рынка – тем стержнем, под которым следует понимать уже не определенные показатели продукции, а весь комплекс мероприятий, направленный на ее получение и подачу конечному пользователю.

К основным показателям, определяющим коммерческие условия конкурентоспособности продукции, относятся: 1) ценовые показатели; 2) показатели, характеризующие условия поставок и платежей за поставляемую продукцию; 3) показатели, характеризующие особенности действующей на рынке производителей и потребителей налоговой и таможенной системы; 4) показатели, отражающие степень ответственности продавцов за выполнение обязательств и гарантий.

Общая эмпирическая формула конкурентоспособности продукции имеет вид: конкурентоспособность = качество + цена + обслуживание.

Конкурентоспособность продукции – понятие относительное, ее можно прогнозировать в процессе разработки образцов, однако реальная конкурентоспособность оценивается только на рынке при

сопоставлении с аналогичной продукцией конкурентов.

При этом совершенно очевидно, что покупателя прежде всего интересует эффективность потребления (Эп), определяемая как отношение суммарного полезного эффекта (Р) к полным затратам на приобретение и использование продукции (С). Следовательно, условия конкурентоспособности продукции со стороны потребителя принимают вид: $Эп = Р/С \rightarrow \max$.

Для производителя же условия конкурентоспособности его продукции в практическом плане оцениваются как отношение общей выручки от реализации к совокупным издержкам на изготовление, доставку продукции и его сервисное обслуживание.

Потребительские свойства продукции, из которых складывается его полезный эффект, определяются набором «жестких» и «мягких» потребительских параметров.

«Жесткие параметры» описывают важнейшие функции продукции и связанные с ней характеристики, заданные конструкторскими принципами изделия. К ним относятся: технические показатели, энергокомические и регламентируемые параметры (соответствие национальным и международным стандартам, нормативам, законодательным актам и т.д.). «Мягкие» параметры характеризуют эстетические свойства продукции, т.е. являются выражением дизайна, упаковки, цвета и придают продукции особую привлекательность.

В современной экономике главным направлением финансово-экономической и производственно-сбытовой стратегии каждого производителя становится повышение конкурентоспособности производимой им продукции для закрепления ее позиций на рынке в целях получения максимальной прибыли. Поэтому широкое распространение конкуренции под воздействием международного разделения труда и научно-технического прогресса подталкивает производителей к усиленному поиску новой конкурентоспособной продукции и новых рынков ее сбыта.

Литература

1. Багиев Г. Л. и др. Маркетинг: Учебник для ВУЗов / Г. Л. Багиев, В.М. Тарасевич., Х. Анн; Под общ. ред. Г. Л. Багиева. – М.: ОАО «Издательство “Экономика”», 1999.

2. Орехов Н.А., Лаврухина Н.В. Оценка конкурентоспособности промышленной продукции. – Калуга: МГТУ, 1997. – 38 с.

НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Таранюк Л.Н., Шевель С.В.

В системе воспроизводства, безотносительно к его общественной форме, инвестициям принадлежит важнейшая роль в деле возобновления и увеличения производственных ресурсов, а, следовательно, и обеспечении определенных темпов экономического роста.

Сложившаяся ныне в Украине экономическая ситуация значительно усложняет инвестиционную деятельность: требуется разработка адекватного рыночным отношениям инвестиционного механизма, органически сочетающего формы частного и государственного инвестирования, оптимизации взаимосвязей различных субъектов инвестиционной деятельности, разработки соответствующей законодательно-нормативной базы и другие меры, регламентирующие инвестиционный процесс, как на уровне отдельной фирмы, компании или отрасли, так и на уровне национальной экономики в целом.

Только структурная переориентация инвестиций дает возможность безболезненно уменьшить часть фонда накопления в составе национального дохода, перебороть застарелые диспропорции, сбалансировать экономику, достичь более высокого жизненного уровня населения. Важно также наладить эффективный механизм инвестирования научно-технического прогресса, чтобы не допустить отставания страны от мирового уровня.

Задачи, которые необходимо решить для достижения этой цели, сводятся к следующему:

- уменьшение зависимости от импорта стратегических ресурсов и товаров, улучшение платежного баланса за счет приоритетного развития отраслей и производств по выпуску конкурентоспособной продукции, стимулирование снижения ресурсоемкости производства;
- блокирование структурных факторов инфляции посредством увеличения товарного покрытия платежеспособного спроса, содействия конкуренции и демополизации производства;

- создание организационно-экономических условий для экологизации производства, рационального использования природных ресурсов;
- увеличение доли производственного накопления в национальном доходе, реструктуризация экономики с учетом требований научно-технического прогресса;

В настоящее время, формируемые в Украине структурно-инвестиционные программы государства должны быть сориентированы на следующих основных направлениях:

- развитие сферы услуг, в том числе, кроме совершенствования традиционных, новых отраслей: информационной, научно-технической, коммуникационной, финансовой;
- предотвращение развала социальной инфраструктуры и строительной базы;
- агропромышленный комплекс (развитие инфраструктуры для аграрного производства, перерабатывающих производств, сельскохозяйственного машиностроения, химических препаратов для сельского хозяйства, внедрение новых технологий и подготовка кадров для сельского хозяйства, развитие социальной инфраструктуры на селе);
- развитие собственной энергетической и сырьевой базы, снижение ресурсоемкости производства;
- расширение объемов выпуска и ассортимента товаров массового спроса, медикаментов и медицинской аппаратуры;
- укрепление экспортного потенциала, освоение конкурентоспособных импортозамещающих производств, создание и развитие производств, основанных на передовых достижениях отечественной науки;
- поддержание мощностей и обновление ассортимента выпуска продукции отраслей, формирующих базу технического обновления народного хозяйства, на уровне, достаточном для проведения реконструкции и перевооружения народного хозяйства;
- свертывание деятельности производств экономически неперспективных и экологически вредных.

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.

Сенько А.Г.

Необхідність інноваційного розвитку підприємств пред'являє нові вимоги до змісту, організації, формам та методам управлінської діяльності. Це об'єктивно потребує теоретичного аналізу суті та тенденцій розвитку інноваційного потенціалу, з'ясування протиріч, які негативно позначаються не тільки на економічних результатах безпосередніх виробників інноваційного продукту, але і на швидкості інноваційних перетворень.

Необхідна розробка методології формування та використання інноваційного потенціалу промислового підприємства. Дослідження потенціалу підприємства важливо, тому що необхідно знати не тільки загальний стан та загальні закономірності розвитку держави, але й сутність процесів, які протікають безпосередньо на рівні підприємства. Інноваційний потенціал підприємства можна визначити як здатність досягати при існуючих в наявності ресурсах поставлених цілей.

Відсоток підприємств, які запроваджують інновації, нові технології, складає 1-2%, але це скоріше паперові звіти. Ми повинні вийти на такий рівень, щоб кожне підприємство щорічно поновлювало близько 20% свого основного капіталу.

У I кв. 2006 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 825 підприємств, або 8,5% загальної кількості промислових підприємств. Із них 724 підприємства впроваджували інноваційну продукцію на ринку, обсяг якої становив 4,7 млрд.грн., або 4,8% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції. Кількість впроваджених видів інноваційної продукції становила 677 найменувань, із яких кожне третє – нові машини, устаткування, прилади, апарати тощо. Інноваційна активність підприємств варіювала як за видами економічної діяльності, так і за територіальним розташуванням, а також за формами власності підприємств. Так, у Сумській області кількість підприємств, що здійснювали інновації - 11од., обсяг реалізованої інноваційної продукції - 97,2 млн.грн. Питома вага інноваційно активних підприємств становила лише від 2 до 4,8%.

У цілому на інноваційні роботи у I кв. 2006 р. підприємства витратили 1 млрд.грн., із яких підприємства з приватною формою власності-майже 900 млн.грн., з державною - 136,9 млн.грн., з комунальною - 0,8 млн.грн. Понад 50% загального обсягу витрат-витрати акціонерних товариств, 22,8 -закритих акціонерних товариств.

Найбільший обсяг інноваційної продукції реалізовано підприємствами машинобудування - 1,6 млрд.грн.(припадає на підприємства Донецької, Запорізької, Харківської, Дніпропетровської, Луганської областей і м. Києва).

Інноваційно активними підприємствами впроваджено у виробництво 163 нових технологічні процеси, із яких кожен другий - маловідхідний або ресурсозберігальний. Лідери у цьому напрямі інноваційної діяльності-підприємства машинобудування (76 процесів), хімічної та нафтохімічної промисловості (20), харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів (16), металургії та оброблення металу (14 процесів); у регіональному розрізі-підприємства м. Києва (30), Сумської, Харківської (20), Дніпропетровської (13) областей.

Труднощі та протиріччя запровадження інновацій та тривалість повернення вкладених коштів пов'язані з невпевненістю менеджменту в отриманні позитивного результату. Існує також ризик, пов'язаний з технічними труднощами у виконанні інноваційних проектів, з невизначеністю розмірів необхідних ресурсів, з імовірнісною кон'юктурою ринку, з можливістю суттєвої зміни загальнооекономічного та політичного середовища за період реалізації проекту.

Сучасний світовий ринок товарів та послуг все більше перетворюється на ринок насамперед інноваційних продуктів, бо новизна стає найважливішою властивістю машин та устаткування, що робить їх конкурентоспроможними. Провідні світові виробники забезпечують лідируючі позиції у виробництві продукції за рахунок використання новітніх розробок найвищого технічного рівня, застосування унікальних технологій та ноу-хау. Розвинені країни розглядають Україну як придаток низько технологічних екологічно небезпечних виробництв і як ринок збуту не надто конкурентоспроможних товарів. Тому, головним є те, щоб Україна не залишалась на узбіччі цивілізаційного розвитку, не була витіснена з найперспективніших та найприбутковіших сфер діяльності.

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Сотник І.М., Старченко Л.В., Рибак А.О.

Необхідність державного регулювання інноваційних процесів викликана в першу чергу їх зростаючим значенням для економіки та суспільства в цілому.

На сьогоднішній день українська економіка переживає глибоку кризу, основними причинами якої стали: незавершеність економічних перетворень, слабкість економічних інструментів, відносини з зовнішнім світом, котрі будуються на імпорті високотехнологічного устаткування та товарів народного вжитку в обмін на експорт сировини та матеріалів. Це викликано відсутністю ефективної системи управління інноваційним розвитком, як на мікро- так і на макрорівнях.

Парадокс нашої економіки полягає в тому, що передумови для активного формування інноваційної економіки достатні, але вони існують окремо від виробництва: науково-технологічні досягнення не стали об'єктом економічних відносин і тому не сприяли поширенню НТП. Для матеріалізації НТП необхідно, щоб інвестиції сполучалися з інноваціями [1].

Головною метою державної інноваційної політики та базовими передумовами для утвердження інноваційної моделі розвитку економіки мають стати розбудова національної інноваційної системи на принципах максимально ефективного використання наукового, виробничого та інноваційного потенціалу на різних рівнях функціонування економіки (рис. 1) [2].

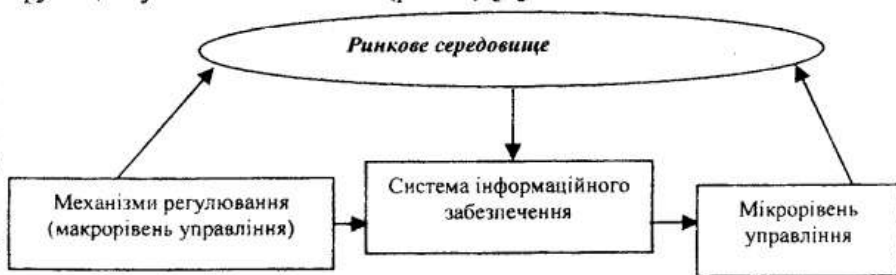

Рисунок 1 - Взаємодія рівнів механізму управління процесами інноваційного розвитку

Слід відзначити, що частка прийнятих ідей у цілому по Україні не перевищує 20%. Для порівняння: у Японії вона складає 68%, США - 52%, Швеції - 45%, Польщі - 30%. Зважаючи на низьку інноваційну активність вітчизняних товаровиробників, це свідчить про віддалення перспектив прискорення економічного зростання [3].

На сьогодні у світі одним з пріоритетних напрямків у інноваційній політиці є ресурсозбереження, що підтримує гармонійне співіснування людини та природи.

Інноваційне ресурсозбереження переслідує досягнення конкретних цілей, основною з яких є інтегральне підвищення соціо-еколого-економічної ефективності виробництва при суттєвому зниженні його ресурсоемності внаслідок прискорення темпів упровадження новітніх науково-технічних досягнень у практичну ресурсозберігаючу діяльність суб'єктів господарювання [4].

Для України, з її кризовими процесами у економіці, політика ресурсозбереження є й тому пріоритетним напрямком, що при впровадженні її спостерігається ефект синергії, коли комплексний ефект може перевищувати суму його часткових ефектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фісун А.О. Інноваційна стратегія як фактор інтенсивного розвитку економіки України. //Формування ринкових відносин в Україні. 2003. - № 7 – 8. – с. 18-22.
2. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник. -К.: Либідь, 2006. - 480 с.
3. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи; Навчальний посібник. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. - 278 с.
4. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитивній економіці: Монографія /за ред. д.е.н. проф. С.М. Ілляшенко. - Суми:ВТД "Університетська книга", 2005. - 852 с.

ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Сабадаш В.В., Калашник С.Д.

Основною проблемою економік, орієнтованих на використання ресурсоемних промислово-технологічних процесів виробництва, є дефіцит (вже наявний або потенційний) ресурсів, перш за все природних (вода, земля, мінерали, енергоносії).

Характерною особливістю сучасного стану української економіки є загострення проблеми ефективного залучення і використання ресурсів. Як виробники, так і власники ресурсів, державні організації та установи, комерційні структури стикнулися із необхідністю розробки і якнайскорішого впровадження у практику господарювання програм ресурсозбереження. Однак неефективність, необґрунтованість та поспіх, з яким держава і власники намагаються залучити та впровадити такі програми і механізми, у більшості випадків тільки поглиблюють існуючі диспропорції та спричиняють екологічні конфлікти (ЕК) [1].

Ключовими проблемами науково-технологічного забезпечення сталого розвитку шляхом запровадження превентивних механізмів і інструментів запобігання і/або вирішення ЕК на нашу думку є такі.

1. Розробка та впровадження законодавчо закріплених державою та прозорих процедур власності на ресурс, його розробку і використання (питання приватизації, оренди, викупу, концесії тощо). Без цього маємо негативні тенденції: неефективний перерозподіл ренти, проблеми ціноутворення на ресурси, нерозвиненість ринків ресурсів, корупція.

2. Науково обґрунтована процедура оцінки реальної вартості ресурсу у складі національного багатства. Задля грошової оцінки та обліку має бути проведена повна інвентаризація національних природних ресурсів, що неможливо без науково обґрунтованого підходу та залучення новітніх технологій (аерокосмічні дослідження, геологорозвідка).

3. Чітке розмежування природних ресурсів на такі, які можуть використовуватися без значних обмежень, найбільш цінні (обмежене використання) та стратегічного призначення (відмова від

використання з пошуком заміників). Як дефіцит, та і надлишок природного ресурсу може бути причиною конфлікту.

4. Акцент не на ресурсозбереженні, а на ефективних методах управління ресурсом, оскільки національна економіка не в змозі швидко переорієнтуватися на впровадження ресурсозберігаючих технологій (обмеженість фінансових ресурсів, технологічна неготовність, значні ризики).

5. Використання ефективних економічних інструментів в управлінні ресурсами: рента, оренда, податок, оцінка.

6. Формування та розвиток міждержавних, національних та регіональних інформаційних систем (баз даних), їх взаємодія та процеси взаємної інформованості і обміну оперативною та аналітичною інформацією.

7. Розвиток перспективних напрямів генетичної інженерії задля запобігання „генетичних” конфліктів [2].

8. „Цифрова” нерівність (різниця у рівнях розвитку інформаційних технологій у мегаполісах, великих містах і периферії) та використання „інсайдерної” інформації [3] є джерелом „інформаційних” конфліктів.

9. Забезпечення доступу населення до користування якісними екологічними послугами (рекреація, санітарія, домогосподарства тощо).

10. Відкритість суспільства, його готовність до вирішення екологічних конфліктів.

Список літератури

1. Сабадаш В.В. Екологічні конфлікти у сучасній системі природокористування//Механізм регулювання економіки. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – № 4. – С. 73-79.
2. Мельник Л.Г., Сабадаш В.В., Калашник С.Д. Экологические конфликты и сотрудничество в глобальной экономике/Методы решения экологических проблем: Монография/Под ред. Л.Г. Мельника и В.В. Сабадаша. – Сумы: Винниченко Н.Д., ОАО „СОТ” изд-во „Козацький вал”, 2005. – С. 245-269.
3. Engelen Peter-Jan. Regulating Insider Trading – An Ethical Consequentialist View//Механізм регулювання економіки. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. – № 1. – С. 139-155.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ РАЦІОНАЛЬНОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ

Савінова О.С., Дегтярьова І.Б.

Однією з найбільш серйозних екологічних проблем є забруднення водних джерел. Відпрацьовані промислові і комунальні стічні води забруднюють більше третини річкового стоку. Більше половини великих річок у світі потерпають від надмірного забруднення або пересихають.

Джерелом забруднень є поверхневий і ливневий стік із територій сміттєзвалищ, сільськогосподарських об'єктів і угідь. Розклад великої кількості органічних речовин у водоймах, занесених зі стічними водами спричинює масові замори водних організмів, особливо промислових видів риби. Така вода стає непридатною для господарського використання. Забруднення води органічними речовинами має назву евтрафікації.

Пісна вода складає тільки 2% всіх водних ресурсів. Нинішні запаси прісної води на одну душу населення у два рази менше, ніж були 50 років тому. Крім того, за прогнозами, світові запаси води будуть зменшуватися і в майбутньому. Таке різке скорочення водних ресурсів пояснюється тим, що в результаті зростання населення, а також розвитку сільського господарства і промисловості зросла потреба в прісній воді.

Однією з головних проблем є нерівномірність розподілення запасів прісної води. Дефіцит води вже зараз може негативно позначитися на здоров'ї людей і економіці. Зараз настає той час, коли воду будуть цінити як нафту і перестануть вважати такою ж безкоштовною, яким вважають повітря. Одним зі шляхів вирішення проблем дефіциту води є використання підземних вод. Інтенсифікація відбору підземних вод може викликати низку серйозних екологічних проблем. Підземні води є не тільки корисною копалиною і частиною водних ресурсів, але й важливим компонентом навколишнього середовища. Будь-які зміни в режимі і балансі підземних вод призведуть до змін в інших компонентах навколишнього середовища. Протікання водопроводів і каналізаційної мережі викликають підняття ґрунтових вод і, як наслідок, підтоплення споруд. Погіршення якості підземних вод пов'язане з випаданням кислотних дощів. Великою

проблемою є забруднення підземних вод. При плануванні використання підземних вод необхідно враховувати, що захищеність різних водоносних горизонтів від забруднення неоднакова.

Охороні вод сприяє раціональне водокористування – комплекс заходів, спрямованих на зниження забору свіжої води промисловими, комунальними, сільськогосподарськими та іншими об'єктами і технологічно виправдане зменшення загальної витрати води у виробничих процесах.

Інтегрований підхід до управління водними ресурсами був проголошений на багатьох міжнародних конференціях та форумах, у тому числі на Всесвітніх самітах. На сьогодні розроблено його концепцію та методологію впровадження у економічно розвинених країнах.

Для України є важливим формування міжгалузевої політики з інтегрованого управління водними ресурсами для виробництва та охорони екосистем на національному рівні; залучення широкого кола учасників до управління водними ресурсами та всіх, хто має відношення до розв'язання водних проблем, формування цієї політики та її реалізації; розробка законодавчої бази та створення організацій з інтегрованого управління водними ресурсами на рівні басейнів рік, зрошувальних та осушувально-зволожувальних систем, поєднання водо- та землекористувачів у асоціації з управлінням водою на рівні технологічних модулів меліоративних систем; створення баз знань, інформаційних ресурсів, механізмів щодо їх розповсюдження та використання для впровадження інтегрованого управління водними ресурсами; розробка та впровадження водо- та енергозберігаючих технологій, визначення економічних та законодавчих механізмів, що сприятимуть залученню інвестицій. У впровадженні зазначених рекомендацій у нашій країні важливою є роль уряду щодо координації дій міністерств та відомств, що залучені до розв'язання проблеми управління водними ресурсами для продовольства та охорони природного середовища.

Однак ніякий Міжнародний комітет сам по собі, ні міжнародні організації та рекомендації міжнародних конференцій не в змозі запровадити процес формування та реалізації інтегрованої міжгалузевої політики в Україні, якщо не будуть запроваджені механізми поєднання особистих інтересів людей, окремих галузей економіки, приватного сектора та загальнодержавних інтересів.

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ровенська О., Захарова І.

У сучасних умовах відбувається активне становлення взаємопов'язаного світового господарства, що характеризується наявністю власних автономних механізмів: особливими схемами глобального менеджменту транснаціональних компаній, новітніми фінансовими технологіями, зокрема використанням електронних систем телекомунікацій в режимі реального часу для переміщення високоліквідних ресурсів практично в глобальних масштабах. Однак, використання переваг глобалізації поряд з позитивними наслідками породжує низку істотних ризиків для національних економік.

Глобалізація – це процес, який розвивається не тільки на державному, але й на наддержавному рівнях. Звідси і така багаточисельність її носіїв: держави, їх коаліції, міжнародні й неурядові організації. Глобалізація розвивається та має певні мережі: телекомунікації, транспорт, фінанси. Разом із корпоративними мережами існують діаспорні, релігійні. Становлення “глобалізаційного світу” викликає нові протиріччя між країнами та регіонами і не тільки між ними. Сюди втягуються цілі соціальні групи та окремі індивіди. Іншими словами, справжня глобалізація не закінчується винаходом глобальної технології або появою глобальних корпорацій. Це процес, здоровий розвиток якого обумовлює проходження його нормативних засад та цінностей через суспільну свідомість, через глобальні процеси у громадянському суспільстві. Від цього залежатиме, яких рис набере глобалізація в цих країнах або регіонах: позитивних чи негативних.

Розвиток світової економіки характеризується значним зростанням процесу транснаціоналізації. Транснаціональні компанії стали головним суб'єктом економічної діяльності у світовому економічному просторі. Транснаціональні корпорації (ТНК) є основою глобалізації, її головною рушійною силою, несучою конструкцією всієї сучасної міжнародної економіки. ТНК відображають такий стан світової економіки, у якому рух капіталу і технологій набули високої мобільності, саме діяльність ТНК сприяє перетворенню світу в єдине ціле, де окремі частини стають функціонально взаємозалежними, і, де виникають нові тенденції і закони розвитку. Завдяки своїй організаційній струк-

турі ТНК зміцнили свої позиції в системі світового господарства. ТНК, володіючи величезними капіталами, проникли не тільки в економічне життя країн-партнерів, але й у політичне життя, підтримуючи ті або інші партії і спрямування. ТНК здійснюють економічну, фінансову, торгову, технологічну, а на новому етапі і політико-соціальну взаємодію між країнами. Діяльність ТНК принципово змінює картину світу, і тому без урахування цього неможливо аналізувати процеси, що відбуваються в сучасних економічних відносинах.

Серед позитивних рис діяльності ТНК треба відзначити:

1. Організація філій, дочірніх компаній там, де вони "більш усього потрібні". Ріст зайнятості населення, наповнення ринку продукцією, необхідної споживачу.

2. Збільшення податкових надходжень до бюджетів країни, де розміщена філія ТНК.

3. Постійний прогрес діяльності ТНК (ТНК витрачають на наукові дослідження іноді більше коштів, ніж окремі держави).

4. Нові управлінські технології. Це упереджується появою ефективних відпрацьованих управлінських методик, зв'язків, досвіду, аналогічному закордонним компаніям, поява яких у країні свідчить про вихід на новий рівень ефективності та відкриває нові можливості.

5. Підвищення рівня життя населення оскільки «вливання» іноземних інвестицій супроводжується зниженням цін, підвищенням якості товарів та розширенням асортименту.

6. Стимулювання росту продуктивності праці, внаслідок чого збільшується об'єм виробництва, зайнятість залишається на стабільному рівні.

Також треба назвати і негативні риси діяльності ТНК, серед яких:

1. ТНК, маючи сильний вплив на економіку країни, може в ряді випадків протидіяти їй, відстоюючи свої інтереси.

2. Часто ТНК намагаються "обійти" закони (приховування прибутків, вивіз капіталу з однієї країни в іншу тощо).

3. Встановлення монопольних цін, що дозволяють отримувати надприбутки за рахунок споживача.

4. Диктат лише власних умов, не зважаючи на інтереси держави, в якій перебувають.

5. Полярізація доходів. Країни, які швидко розвиваються входять в коло багатих держав, а бідні все більше відстають від них. Різниця у доходах породжує міжнародні конфлікти.

6. Глобальна нестабільність у зв'язку з взаємозалежністю національних економік на світовому рівні.

7. Загроза національному суверенітету, що супроводжується переходом контролю над економікою окремих країн від суверенних урядів до найсильніших держав, багатонаціональних або глобальних корпорацій і міжнародних організацій.

8. Економічні війни, які відбуваються внаслідок зростання ролі економічного чинника в політико-військовій потузі держав.

Світовий досвід підтверджує життєвість і ефективність об'єднання капіталу в рамках транснаціональних корпорацій, що дозволяє прискорити оборот фінансових ресурсів, скоротити витрати за рахунок розвитку усередині ТНК систем взаємозаліків і платежів, збільшити частки ресурсів у грошовій формі і мобільність перерозподілу, можливість підписання важливих договорів.

Сьогодні в Україні діють кілька десятків великих ТНК. Україна розглядається ними переважно як ринок збуту продукції, а не як промислова держава. Такий висновок можна зробити, лише поглянувши на список глобальних брендів, представлених на вітчизняному ринку. Coca-Cola, Samsung, Toyota, Nestle, Nokia, Metro, Hewlett-Packard, British American Tobacco та інші ТНК орієнтуються на споживчий попит. Виняток - Mittal Steel, для якої її український актив - Криворіжсталь - проміжна, а не кінцева ланка виробничого ланцюга. Споживчі ТНК не просто заходять на вітчизняний ринок - вони його завойовують. Виняток - ринок алкогольних напоїв. Українські виробники не лише не страждають від напливу закордонних гравців, а й самі активно тіснять конкурентів на російському, європейському і навіть американському ринках.

Потрібно сподіватися, що на тернистому шляху інтеграції економіки України у світову економіку а також у міжнародні економічні відносини, ТНК будуть відігравати роль каталізаторів подолання внутрішньої кризи і реалізації реформ у зовнішньоекономічній сфері. В даний час щорічні іноземні інвестиції ТНК значно перевищують об'єми міждержавного кредитування.

ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

Подлесна В.Г., Панченко Ю.С.

Традиційні підходи до здійснення господарської діяльності, які ґрунтуються на перетворенні і пристосуванні природи до потреб економічного зростання, вичерпали себе. Тому подолання екологічних загроз, які спричинені традиційними підходами до здійснення господарської діяльності, визнані нині складовою економічної політики багатьох країн з ринковою економікою.

Одним із важливих напрямів вирішення проблеми еколого-економічного збалансування господарської діяльності є розвиток екологічно орієнтованої господарської діяльності.

Необхідність розвитку екологічно спрямованої господарської діяльності в Україні обумовлена такими факторами:

- 1) значне антропогенне забруднення навколишнього природного середовища,
- 2) погіршення якості і виснаження природних ресурсів,
- 3) високий рівень екологічних вимог та стандартів, які застосовуються в країнах з розвинутою ринковою економікою, стримують вихід вітчизняних підприємств на міжнародні ринки.

Досвід країн з ринковою економікою показує, що найбільш ефективним способом вирішення екологічних проблем є формування самостійної галузі економіки – екологічного підприємництва, що в своїй діяльності поєднує власні економічні інтереси з державними природоохоронними цілями і пріоритетами. Актуальними напрямами розвитку екологічного підприємництва є переробка відходів, консалтинг, екологічний аудит, екологічне страхування, виробництво природоохоронного обладнання, вимірювальних приладів та ін.

Для розвитку екологічного підприємництва необхідним є розвиток відповідної ринкової інфраструктури та застосування економічних інструментів стимулюючого характеру. Елементами екологічної ринкової інфраструктури є екологічні банки, посередницькі структури, рекламно-інформаційних агентства, біржі природних ресурсів, лізингові фірми, які здійснюють передачу в користування

екологічної техніки та обладнання, страхові компанії, консалтингові агентства та аудиторські палати[1].

На сучасному етапі екологічне регулювання господарської діяльності здійснюється за допомогою економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності. Базовими елементами сучасного економічного механізму природокористування в Україні являються збори за використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища, система фінансування природоохоронної діяльності, деякі податкові пільги, відшкодування збитків, які пов'язані з порушенням відповідного законодавства.

Основним недоліком економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності в Україні є те, що він переважно примушує товаровиробників обмежувати свою екодеструктивну діяльність, але не стимулює впровадження екологічно безпечних видів господарської діяльності[2]. Подолання такого недоліку можливе шляхом встановлення кредитних та податкових пільг екологічно орієнтованим підприємствам та організаціям, впровадження спеціального оподаткування екологічно небезпечної продукції і технології; впровадження конкурсного ліцензування шляхом "купівлі-продажу" з аукціону ліцензій (дозволів) на право викидів (скидів) забруднюючих речовин у навколишнє середовище; надання субсидій на здійснення екологічно орієнтованої господарської діяльності та ін. Важливим також є створення сприятливих умов для інвестування екологічно орієнтованої господарської діяльності.

Література.

1. Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харичков. Природопользование: основы экономико-экологической теории.- Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 1999.- 350 с.

2. Веклич О.О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні. –К.: Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів;2003.–88 с.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Петренко В.В.

Сфера послуг сьогодні є однією з найперспективніших галузей економіки, що швидко розвивається. Вона має значну вагу у суспільному виробництві. Досить зазначити, що в розвинутих країнах частка сфери послуг у валовому внутрішньому продукті (ВВП) становить 60-70%. В Україні цей показник дещо менший і становить близько 50%. Функціонування ринку послуг є досить перспективним. Нова економічна революція призвела до його успішного розвитку, розширення і модифікування, відбулися значні зміни в структурі послуг.

Попит на послуги в Україні зростає. Необхідність розвитку ринку послуг пов'язана зі зростанням добробуту населення, збільшенням вільного часу, з ускладненням товарів, що потребують обслуговування. Галузі сфери послуг дуже різноманітні, що дає їм можливість посісти в економіці країни особливе місце. Маючи складні системи взаємозв'язків, які охоплюють ряд сфер економіки, послуги відіграють важливу роль у становленні інформаційно-сервісного суспільства і є складовою трансформаційного переходу економіки України до ресурсозберігаючого типу економічного розвитку. Отже, розглянемо сучасні тенденції розвитку сфери послуг в Україні.

У структурі ВВП країни за останні роки частка галузей, які надають послуги, зростає. У всякому разі, вона перевищує частку галузей, які виробляють товари.

За I півріччя 2005 року у порівнянні з I півріччям 2004 року значних змін у структурі обсягу реалізованих послуг за видами економічної діяльності підприємств в Україні не відбулося. Першими за значимістю є послуги різного виду транспорту, на які припадає більш ніж третина загального обсягу послуг (33,8%), а другими залишаються послуги пошти й зв'язку (32,9%). На інші види діяльності припадає третина загального обсягу реалізованих послуг.

Підприємства всіх форм власності здебільшого надавали послуги підприємствам, організаціям та установам. Так, у підприємств державної та державної корпоративної форми власності ця частка була найбільшою і складала 85%, у приватних – 65,4%. Виняток

становили підприємства комунальної та комунальної корпоративної форм власності, які переважно надавали послуги населенню – 63,0%.

У середньому в 2005 році споживання послуг одним мешканцем країни знаходилося в межах 230 грн. Однак, споживання послуг мешканцями різних регіонів мали значні коливання від 90 до 1300 грн.

Основними чинниками, що стримують розвиток послуг в Україні є підвищення цін (тарифів) на послуги, недостатня платоспроможність більшої частини споживачів, фінансові проблеми підприємств.

На ринку послуг України провадять активну роботу фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності. За розрахунковими даними, підприємцями-фізичними особами реалізується майже 12% послуг. Ця категорія підприємців виконує аналогічні послуги за нижчими розцінками, за домовленістю, в зручний час і часто вдома у замовника, що створює певну конкуренцію на ринку і стимулює роботу підприємств з надання послуг.

Проведений аналіз функціонування ринок послуг України засвідчує наявність перекосів та диспропорцій у виробництві різних видів послуг, їх регіональну нерівномірність та недоступність для більшості верств населення соціально значимих послуг. Ці та інші чинники обумовлюють необхідність державного регулювання ринку послуг. Про недостатність державної підтримки сфери послуг в Україні свідчать низькі темпи зростання чисельності підприємницьких структур в цій сфері, а також не достатня частка ВВП, створювана ними.

На наш погляд, сучасна державна політика у сфері послуг повинна формуватися на пріоритетності окремих секторів послуг, які є найбільш перспективними для країни і досить активно сьогодні формуються. Одним з таких секторів є вже наявний у структурі господарства нашої держави ринок еколого-безпечних ресурсоефективних товарів, ресурсозберігаючих технологій та послуг з ресурсозбереження. На даному ринку пропонуються послуги із забезпечення екологічної безпеки та ресурсозбереження (включаючи розроблення і впровадження відповідних природоохоронних і енерго-та ресурсозберігаючих технологій), підвищення рівня екологічної освіти, широкий спектр проектних, аналітичних, експертних, консалтингових послуг та послуг з раціонального використання ресурсів, охорони довкілля тощо.

РОЛЬ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКИ

Н.В. Мишенина, Н.В. Олейник

Глобализация экономического развития и связанное с ней обострение конкуренции, мировые стандарты функционирования бизнеса свидетельствуют о потребности создания новых рычагов воздействия на экономику с целью формирования социально ориентированной рыночной среды. Одной из приоритетных целей, которую ставит перед собой на современном этапе развития украинская экономика – это интеграция ее в мировые хозяйственные связи и позиционирование в глобальной конкуренции. Необходимым условием ее достижения является формирование и использование социального потенциала украинского общества, которое может базироваться на максимальном использовании его социального капитала.

Сегодня все больше фактов свидетельствуют о том, что сплоченность общества имеет решающее значение для повышения экономического благосостояния государства и обеспечения устойчивого экономического развития.

Социальный капитал определяется как доверие, ценности, нормы, поведение, основанные на принципах сотрудничества и поддержки, а также сеть связей между группами людей, создающие условия для координации и кооперации, возможности получения взаимной экономической выгоды.

Изучение работ, посвященных социальному капиталу, позволяет выделить ряд его функций:

- 1) социальный капитал снижает трансакционные издержки;
- 2) социальный капитал облегчает персонифицированное неформальное взаимодействие между рыночными агентами;
- 3) накопленный на уровне организации социальный капитал позволяет делегировать ряд полномочий вниз;
- 4) накопленный на макроуровне общества (уровне взаимодействия органов власти, ассоциаций предприятий, профсоюзов) социальный капитал способствует повышению доверия к государственным институтам, консолидации общества, росту

социальной стабильности, которая, в конечном счете, способствует ускорению экономического развития;

5) накопленный социальный капитал на уровне группы и семьи, взаимовыручка и взаимопомощь их членов позволяет снизить социальную уязвимость, получить в кризисной экономической ситуации необходимую поддержку;

6) социальный капитал обладает потенциальной возможностью передаваться по наследству;

7) сетевая структура социального капитала определяет доступ к ресурсам, информации через соответствующие каналы.

При такой постановке проблемы особое значение приобретают индикаторы социального капитала и доверия, которые представляются как обязательные элементы, присутствующие в отношениях всех субъектов экономического пространства. Доверие — наиболее часто используемый эмпирический показатель социального капитала. Обычно уровень доверия определяется как степень, в которой люди считают незнакомцев заслуживающими доверия.

Существует и другой, альтернативный подход. Вместо измерения социального капитала как позитивной ценности можно измерить его отсутствие через традиционные измерения нарушений в функционировании общества. В качестве допущения здесь принимается, что социальные отклонения, в силу самого факта, отражают недостаток социального капитала, поскольку социальный капитал отражает существование норм сотрудничества (Метод Ф.Фукуямы).

Таким образом мы считаем, что комплексный показатель социального капитала должен учитывать следующие основные параметры: криминогенная ситуация в стране; семейное положение; доступ населения к средствам коммуникации и массовой информации (количество абонентов сети Интернет, количество пользователей мобильными телефонами, количество телевизоров, количество абонентов квартирных телефонных линий); уровень стратификации населения; уровень доверия, ценностей в обществе.

Инвестирование в социальный капитал позволит сформировать основу для устойчивого развития украинской экономики и адаптироваться к вызовам глобализационных тенденций и интеграционных процессов.

ЭНТРОПИЯ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

Маценко А.М. Немченко О.А.

Современное информационное общество можно охарактеризовать, используя множество различных факторов. Одним из них является энтропия. Проанализируем, от каких параметров может зависеть величина энтропии.

Финансовые потоки являются причиной своеобразной разности потенциалов [1] в экономике, которая способствует росту порядка в системе, а отсюда и снижению энтропии. Любая неравномерность распределения ресурсов, финансов, произведенного продукта и т.д. является движущей силой изменений. Только направленные динамические потоки способны эффективно противостоять непрерывному энтропийному росту.

Вторым параметром информационного общества, от которого зависит ее энтропия, является *информация*. Это и информационные решения, и информационные программы, с помощью которых происходит упорядочение структуры системы и оптимизация ее работы и накопленная база знаний, которыми пользуется система для достижения своих целей. Также сюда можно включить систему общих и специализированных правил для каждой системы.

Поэтому энтропию представим функцией, зависящей от двух параметров финансовых потоков P , как квазиэнергии и информации I .

$$H = F(P, I) \quad (3)$$

Согласно рисунку 1 приходим к выводу, что для уменьшения энтропии необходимо выполнение двух основных условий. Во-первых, это наличие *потенциала*, который формируется благодаря неравномерности распределения финансовых потоков и товаров. Во-вторых, необходима информационная программа для того, чтобы придать движению устойчивый направленный характер.

Рисунок 1 – Основные факторы, уменьшающие энтропию искусственно созданных систем

Таким образом, минимизация энтропии может происходить следующими путями:

- нахождением разности потенциалов, которые придают направленность развитию системы;
- накоплением свободной энергии, а значит и минимизацией рассеивания внутренней энергии;
- совершенствованием информационной программы существования системы;
- увеличением разнообразия состояний системы, используя бифуркационные состояния;
- просто экспортированием (отводом) энтропии во внешнюю среду.

Литература

1. Мельник Л.Г. Экономика развития: Монография. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 662 с.

ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

Мареха І.С., Костюченко Н.М.

Основою сучасних міжнародних економічних відносин є діяльність суб'єктів основної господарсько-підприємницької ланки – фірм, підприємств, корпорацій, об'єднань. Це пов'язано з функціональною метою господарських організацій на ринках, де вони, створюючи попит і пропозицію, виступають невід'ємним елементом конкурентного середовища.

Загальною економічною основою розвитку спільного підприємництва є транснаціоналізація виробництва та обігу, глобалізація господарських процесів. За їхньою допомогою створюються необхідні економічні передумови, на ґрунті яких формуються соціально-економічні, організаційно-технічні та матеріально-речові елементи міжнародних структур, серед яких помітну роль починають відігравати спільні підприємства.

Відсутність тривалий час в економіці України спільного підприємництва можна пояснити тим, що воно потрапило до розряду так званих пропущених економічних форм.

Сьогодні відбувається процес його відновлення, відтворення в нових умовах і реаліях розвитку економіки нашої держави.

Франчайзинг – це форма ліцензування, згідно з якою одна фірма (франчайзер) за визначену плату передає іншій (франчайзі) франшизу, тобто право на користування пакетом послуг.

Франчайзинг поєднує елементи ліцензійного договору та дистриб'юторської угоди, пов'язаної з винятковим правом реалізації товарів і послуг на договірній території. Головна перевага, необхідна початківцю в бізнесі, - це можливість використовувати відпрацьовані технології, які себе виправдали, відому і популярну торгову марку, навчатися та отримувати потрібні консультації.

Франчайзинг – це найефективніша форма розвитку малого і середнього бізнесу. Так, у США частка франчайзингу в малому бізнесі становить близько 60 %.

Питання розвитку франчайзингу в Україні є новим і актуальним, воно потребує аналізу та вивчення перспектив його розвитку в сучасних умовах України.

За 2006 рік кількість франчайзингових мереж в Україні збільшилась на 20%. Кількість компаній, які використовують окремі елементи франчайзингу (візуалізація торгових місць, стандарти якості) збільшилась вдвічі, і зараз їх близько 700.

За франчайзинговою схемою в країні працюють супермаркети, магазини одягу і взуття, магазини мобільного зв'язку, аптеки, магазини косметики і подарунків, магазини автомобілів.

Популярності в Україні набуває товарний франчайзинг. Кількість таких торгових точок становить 866. Концепція товарного франчайзингу в торгівлі одягом та взуттям не передбачає виплат роялті - щомісячних винагород у вигляді відрахувань за фіксованою ставкою, та паушального внеску - одноразової винагороди, сума якої визначається на підставі оцінки можливого економічного ефекту та очікуваного прибутку франчайзі. Таким чином, за рахунок відмови від стягнення роялті та паушального внеску власник франшизи прискорює розвиток своєї мережі.

Друге місце за кількістю франшиз (ліцензій) посідають заклади громадського харчування – 44 мережі та 576 точок. Найбільший франчайзер у цій галузі – ТМ “Піца Челентано” (57 ресторанів), друге місце посідає ТМ “Картопляна Хата” (31), третє – “Блинок”(14).

Третє місце за популярністю франшиз посідає сегмент послуг для споживачів - 37 мереж. Найбільший такий франчайзер – ТМ “ТНК” з 1230-ма франчайзинговими точками. Основною перевагою такої франшизи є низький поріг входження в бізнес – загальна сума інвестицій не перевищує \$50 тис.

Україна має перспективи розвитку франчайзингових відносин. Керівники підприємств нашої країни зацікавлені в розвитку франчайзингу, оскільки він є менш ризиковою формою бізнес-діяльності, ніж ведення самостійного бізнесу.

Франчайзинг є дуже перспективною формою виходу на ринок.

З кожним роком в умовах гострої конкурентної боротьби з'являється дедалі більше нових креативних пропозицій від виробників. Західний досвід розвитку франчайзингу доводить, що такі проекти в нових, ще порожніх нішах, є швидкоокупними.

Орієнтація вітчизняних бізнесменів на залучення творчого потенціалу для надання ексклюзивних видів послуг визначатиме в подальшому стійку траєкторію розвитку франчайзингу та економічного росту в цілому.

ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ НЕСБАЛАНСИРОВАННОЙ ЭКОНОМИКИ

Люлев А.В.

В последние годы экономическая наука активно развивалась в направлении усиления аналитической (математической) составляющей. Возникшие новые, более сложные методы анализа и прогнозирования и, как следствие, методы принятия решений на их основе не всегда дают желаемый результат. Сложность, большое многообразие и быстрая изменчивость изучаемых в экономике явлений, наличие не формализуемых и неопределенных факторов, обусловленных иррациональным поведением человека - основные причины, которые препятствуют созданию математических моделей, адекватно описывающих эволюцию экономических субъектов. Пирамидальный закон жизненного цикла, принцип максимума энтропии доказывает, что существует абсолютный предел, максимум для жизненного цикла компаний так же, как существует абсолютный биологический предел человека и всего живого на Земле. Поэтому одной из фундаментальных задач человечества является задача нахождения способов продления экономических, биологических, физических жизненных циклов на основе новейших фундаментальных и прикладных научных исследований, знаний об эволюционных законах.

Совершенствование стратегического управления предприятием как сложной социально-экономической системой является одним из ключевых путей стабилизации экономики в целом. Центральное место в нем занимает понятие системы, которая представляет собой совокупность элементов и связей между ними, имеет некие границы в некоем пространстве, а также выделение параметров порядка, описывающие эту систему, нахождения соотношения, связывающих эти параметры. Однако для решения конкретных задач следует ограничивать как среду, так и элементарные подсистемы, т.е. однозначно определять экономику как "абсолютно открытую" или "абсолютно закрытую" систему. Эти понятия трудно представить реально существующими, поэтому под открытостью или закрытостью экономики следует подразумевать определенную преобладающую тенденцию, которая относится к той или иной среде системы.

СЕЗОННЫЕ КОЛЕБАНИЯ КАК ФАКТОР ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА

Лукаш О.А., Буханистая Е.В.

На спрос и потребление многих товаров оказывает влияние множество факторов, среди которых огромное значение имеют сезонные колебания. Со сменой времён года существенно меняются потребности людей в одежде, обуви, спортивных товарах, продуктах питания. Вследствие этого происходит неравномерность потребления продовольственных товаров в течение года и спрос переключается на товары их заменяющие.

Исследования разных источников показывают, что сезонность продаж в большей или меньшей мере досаждаёт любому бизнесу. Она может заявить о себе как экстремально жестко (в потреблении ёлочных украшений), так и весьма умеренно (в потреблении сигарет). Проявляется она прежде всего в неравномерном поступлении денег на предприятие, что при наличии значительных условно-постоянных издержек ведёт к финансовым проблемам.

Учет сезонных колебаний приводит к снижению ошибок при расчете теоретических значений показателей деятельности организации и при их прогнозировании. Использование более точных величин позволит приблизить разрабатываемую модель экономического объекта к действительности, что является одной из задач при ее создании.

С целью определения влияния сезонных колебаний на потребительский спрос был проведён анализ сбыта продуктов питания торгового подразделения ЗАО «Технология» на протяжении 2004-2006 гг. (рис. 1).

Анализ показал, что в 2004 году спад наблюдается в феврале на 189 тыс. грн, в августе на 368,6 тыс. грн и в сентябре на 220,8 тыс. грн. В 2005 году: в мае на 150,9 тыс. грн и в августе – на 11,1 тыс. грн. 2006 год характеризуется спадом в феврале на 243,1 тыс. грн, в мае на 256,9 тыс. грн, в июле на 197 тыс. грн, в сентябре на 438,8 тыс. грн и в октябре на 84,1 тыс. грн. Можно отметить, очень слабую закономерность в цикличности потребительского спроса. Это связано с тем, что торговое подразделение имеет довольно широкий

ассортимент, благодаря чему уменьшение потребления одних товаров, перекрывается потреблением других.

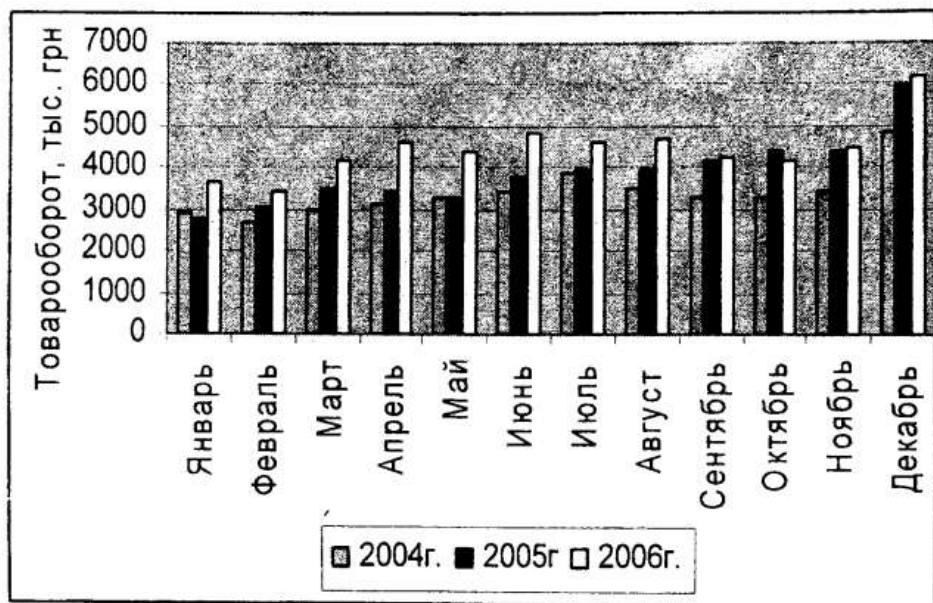

Рис. 1. – Товарооборот ЗАО «Технология» за 2004 – 2006 гг. по месяцам.

Резкое увеличение потребления в декабре и апреле связано, как правило, с предстоящими праздниками, а в летний период – с большим потреблением прохладительных напитков.

Так, в зимний и весенний периоды резко увеличивается спрос на овощные и фруктовые консервы, заменяющие свежие плоды и овощи, летом, в условиях обилия овощей, ягод и фруктов резко снижаются объёмы потребления круп и макаронных изделий. Проблема сглаживания сезонности на предприятии решается путём создания сезонных запасов соответствующих товаров.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОДУКТ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Касьяненко В.О., Руденко В.О.

В умовах інформаційного суспільства акценти уваги й значимості зміщуються із традиційних видів ресурсів на інформаційні. В історії розвитку цивілізації відбулося кілька інформаційних революцій, коли кардинальні зміни в сфері обробки інформації привели до перетворень суспільних відносин, придбання людським суспільством нової якості. Хоча інформаційні ресурси суспільства існують в принципі стільки, скільки існує людство, вони ніколи не розглядалися як економічна категорія. Перехід до ринкових відносин обумовив появу системи ринків, у рамках якої значне місце повинне належати інформаційному ринку.

Результатом інформаційної діяльності є інформаційний продукт, що з'являється на ринку у вигляді інформаційних товарів і послуг.

Відзначимо основні особливості інформаційного продукту, які кардинально відрізняють інформацію від інших товарів.

По-перше, інформація не зникає при споживанні, а може бути використана багаторазово. Інформаційний продукт зберігає інформацію, що є в ньому, не залежно від того, скільки разів вона була використана.

По-друге, інформаційний продукт згодом піддається своєрідному "моральному зносу". Хоча інформація й не зношується при вживанні, але вона може втрачати свою цінність у міру того, як надані нею знання перестають бути актуальними.

По-третє, різним споживачам інформаційних товарів і послуг зручні різні способи надання інформації, адже споживання інформаційного продукту вимагає зусиль. У цьому складається властивість адресності інформації.

По-четверте, виробництво інформації, у відмінності від виробництва матеріальних товарів, вимагає значних витрат у порівнянні з витратами на тиражування. Копіювання того або іншого інформаційного продукту обходиться, як правило, набагато дешевше його виробництва. Це властивість інформаційного продукту - труднощі виробництва й відносна простота тиражування - створює,

зокрема, чимало проблем у зв'язку з визначенням прав власності в рамках сфери інформаційної діяльності.

Необхідно також враховувати, що інформація - це не звичайний товар. Як правило, при купівлі - продажу інформації об'єктом продажу є не право власності на інформацію, а тільки право її використання. Наприклад, купуючи книгу з детективом, ми здобуваємо право читати її, але не маємо права перевидавати й тиражувати. У правових науках дані питання розглядаються в розділі "інтелектуальна власність". До неї відносять промислову власність і об'єкти авторського права. До промислової власності відносяться науково-технічні твори людського розуму, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки тощо.

Було б невірним ототожнювати інформаційний ринок з ринком електронних інформаційних продуктів. Традиційні носії інформації, такі як книги, газети, кінофільми не втрачають свого значення. Розвиток сучасних комп'ютерних технологій, не маючи споживання інформаційних продуктів, по суті, змінює тільки ступінь доступності й форми споживання й придбання.

Інформаційна сфера охоплює широке коло товарів і послуг. Ринок інформації включає такі сектори, як комунікації, утворення, науково-технічні дослідження, печатка, кіно, реклама, управлінська діяльність і т.д.

Інформація як товар може існувати у двох основних формах: продаж права власності (Інформація -З); продаж права користування (Інформація -П).

Насамперед варто розрізнити інформацію як таку й носії інформації. За сферами використання інформація може підрозділятися на науково-технічну, управлінську й соціальну.

При прагматичному підході, що оцінює блага від використання інформації, інформаційні продукти діляться на пізнавальні й розважальні.

Ф. Махлуп виділив 30 галузей, пов'язаних з виробництвом знання й розділив їх на п'ять груп: утворення, наукові дослідження й розробки, засоби масової інформації й зв'язок, інформаційні машини й устаткування, інформаційні послуги.

Існує й така точка зору, що до інформаційної сфери недоцільно відносити виробництво технічних коштів для навчання й перетворення інформації, її носіїв, каналів зв'язку й т.д.

ФОРМИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕХАНИЗМОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ПРОДУКЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Коваленко Е.В., Овраменко О.С.

В условиях современных торговых отношений на международном и европейском рынках крайне актуально для Украины обучение специалистов в области экономики управлению качеством, т.к. прежде всего качество - это выгодно. При этом очень важно учитывать стремление Украины стать полноправным членом Европейского Союза, который принял директивы, содержащие обязательные для европейского рынка требования к безопасности и качеству продукции.

Качество – это совокупность свойств и характеристик продукции, которые придают ей способность удовлетворять обусловленные или предполагаемые потребности.

В настоящее время инструментами обеспечения качества являются:

- 24 международных стандарта управления и обеспечения качества (включая стандарты по экологическому менеджменту);
- Международная система сертификации качества;
- Международный реестр сертифицированных аудиторов систем качества (IRCA);
- то же на региональных и национальных уровнях.

Современный подход к стратегии предпринимательства заключается в понимании того, что определяющим условием долгосрочного завоевания рынков сбыта является более высокое относительное качество с учетом запросов потребителей, а не более низкие цены.

Другим основным направлением является управление развитием предприятия относительно удовлетворения потребностей потребителей, сотрудников и общества (TQM).

В последние годы на Украине широко применяются стандарты, в которых отражен мировой опыт управления качеством продукции.

Политика в области качества может быть сформулирована в виде принципа деятельности предприятия или его долгосрочной цели.

В соответствии со стандартами ИСО (базы украинского подхода к управлению качеством) жизненный цикл продукции охватывает 11 этапов – «петля качества» - концептуальная модель взаимозависимых

видов деятельности, влияющих на качество продукции на различных стадиях от определения потребностей до оценки их удовлетворения (см. рис.). «Петля качества» наглядно показывает последовательное отражение качества процессов на качество конечного результата. С ее помощью осуществляется взаимосвязь изготовителя продукции с потребителем, со всей системой, обеспечивающей решение задачи управления качеством продукции.

Рис 1. Управление качеством продукции – «Петля качества»

1. Аристов О.В., Леонов И.Г. Управление качеством продукции: Учеб. пособ. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во стандартов, 1990. – 223с
2. Курочкин А.С. Операционный менеджмент: Учеб. пособ. – К.: МА-УП, 2000. – 144с.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАКТОРУ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Коваленко Є.В., Колотуша Ю.

У світі поступово відбувається перехід до нового типу суспільства – інформаційного. В останній час ми все частіше спостерігаємо тенденції збільшення ролі і значення інформації в розвитку людської цивілізації. Інтенсивна інформатизація суспільства веде до того, що інформація стає життєво важливим фактором ефективного розвитку сучасного підприємства.

Можна стверджувати, що підприємство зіштовхується з інформаційними витратами в усіх сферах підприємницької діяльності. Ці витрати спрямовуються на залучення ресурсів для виробництва продукції, просування її на ринок. І тут та чи інша економія на інформаційних витратах подібна економії від технологічних переваг, які отримав підприємець на основі широкого використання інформаційних технологій, комунікаційних засобів спілкування (телефонів і факсів).

Сьогодні спостерігається переміщення акцентів з комунікаційної та інформаційно-пошукової функції Інтернету на реалізацію з її допомогою сучасного бізнесу. Це відбувається завдяки здатності мережених технологій докорінно змінювати спосіб взаємодії між людьми та компаніями, урізноманітнювати методи дослідницької діяльності. Глобальне мережа стала неперевершеним засобом для інформаційної діяльності на товарному ринку, для проведення маркетингу і здійснення прямого он-лайнного продажу, підвищення рівня обслуговування клієнтів, стала найпотужнішим інструментом управління фірмою та джерелом інформації для наукових і практичних розробок.

Таким чином, важко переоцінити вплив інформаційної складової діяльності на діяльність сучасного підприємства. Послуги інформаційно-комерційних центрів, рекламна діяльність та паблік-рилейшнз, глобальна мережа Інтернет з її електронними магазинами – усе це забезпечує активізацію процесів купівлі-продажу товарів та допомагає протилежним сторонам, що укладають даного роду угоди, знайти одне одного в широкому полі потенційних економічних контрактів.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Коваленко Є. В., Коцубенко Т. В.

Стрімкі інтеграційні процеси, що відбуваються на теренах вітчизняного бізнесу, у тій його частині, де конкуренція є вагомим чинником, характеризується підвищеною увагою до питань управління персоналом. Обсяг людського капіталу, його вартість та якість, а саме знання та уміння, є істотними факторами, що визначають ступінь розміру компанії й впливають на ефективність її функціонування у процесі господарювання.

Вченими різних країн доведено високу економічну та соціальну ефективність освіти у суспільному відтворенні.

Слід наголосити про те, що існує два підходи щодо придбання кадрами необхідних знань. Перший з них базується на досвіді США, тобто працівник знаходиться у процесі безперервного навчання одній професії (вузька спеціалізація), починаючи від первинної освіти [3 ст.153] і завершуючи постійним підвищенням своєї кваліфікації. Підґрунтям іншого ж є досвід Японії – безперервна освіта, але у контексті "гнучкого працівника"[2 ст. 104]. Зрозуміло, що остаточною метою обох моделей є підвищення ефективності функціонування підприємства.

Справедливо стверджувати, що стратегічне управління інтелектуальним розвитком персоналу є складовою кадрової політики, від ефективності розробки якої залежить успіх діяльності сучасного підприємства. Таким чином, як для блага самої організації, так і для блага її службовців, керівництво повинно постійно працювати над підвищенням потенціалу кадрів. Для цього, першочергово, орієнтацію та адаптацію[6 ст. 23] співробітників слід розглядати як один із методів поряд з оцінкою виробничої діяльності, системою винагород, професійною підготовкою і навчанням, просуванням по службі, використуваних для розвитку потенціалу робочої сили.

Суттєвою умовою при висвітленні даного питання є аналіз законодавчої бази щодо фінансування професійного навчання. Пришвидшена реорганізація державних підприємств у колективні не сприяла збереженню їхнього інтелектуального і кваліфікаційного потенціалу. Але виходячи з реалій ринкова економіка не спроможна без втручання

держави забезпечити ефективне формування трудового персоналу суспільства [1 ст. 113].

Однак таке втручання потребує оптимального поєднання дій держави, державного та приватного секторів економіки, залучення представників найманих працівників до управління процесами професійного навчання.

Тобто, у межах стратегії управління підприємством, слід приділити максимальну увагу інтелектуальному потенціалу людського ресурсу.

Звичайно необхідно проводити традиційне підвищення професійної компетентності персоналу. Для цього застосовують такі методи: проведення ділової оцінки, атестацій працівників, здійснюються їх відрядження за кордон, з метою обміну досвідом (в Україні така підготовка здійснюється міністерствами, відомствами та приватними організаціями) [4 ст. 1078].

Та все ж таки, з метою підтримки конкурентоспроможності робочої сили такі стандартні способи інтелектуалізації персоналу необхідно доповнити новими інструментами забезпечення стабільної конкурентоспроможності підприємств, як сертифікація персоналу; залучення кваліфікованих тренерських кадрів і створення корпоративних університетів [5 ст. 362], що у комплексі має сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємств.

Література:

- 1 Внніченко М. М. Фінансування професійного навчання персоналу // Фінанси України, №6, 2005. – с.113
- 2 Крушельницька О. В., Мельничук Д. П., Ягоза Р.П. та інші. Управління персоналом: навчальний посібник – Київ: Кондор, 2003. – 296с.
- 3 Менеджмент персоналу: навчальний посібник за редакцією професора В. М. Данюка та інші. – Київ: КНЕУ, 2005. – 398с.
- 4 Савел'єв В. І., Єлькова О. Л. Управління персоналом: навчальний посібник. – Київ: "Професіонал", 2005. – 336.
- 5 Управленческий консультант: настольная книга руководителя. Стартан Г. Н., Лученко В.А. – Киев: ТДОВ "БУК", 2005. – 384с.
- 6 Шейн Є. Деякі аспекти професійної адаптації. Переклад з англійської. – Київ: КНЕУ, 2006. – 54с.

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ТУРИЗМІ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Коваленко Є.В., Кугук І.О.

У розвинутому туристичному регіоні та такому, що швидко розвивається, проблеми забруднення оточуючого середовища є одними з найбільш тривожних. На жаль, усвідомлення важливості оточуючого середовища для розвитку туризму часто відбувається тоді, коли наслідки урбанізації набувають такого розмаху, що викликають невдоволення туристів і відмову від відвідування місць, раніше популярних серед туристів.

Екологічний туризм у сучасному уявленні – це відпочинок у рекреаційно привабливих регіонах, які мало порушені людською діяльністю і зберігають традиційний уклад життя місцевого населення. Виникнення і розвиток екологічного туризму тісно пов'язані з історією виділення природних територій, особливо привабливих з естетичної та рекреаційної точки зору, та розробкою нормативів їх охорони. Перевагами екологічного туризму є сталий розвиток територій, природоохоронний характер рекреаційних технологій, використання ринкових механізмів формування екологічного світогляду населення.

Важливою складовою сталого та екологобезпечного розвитку екологічного туризму є екологічний менеджмент – управління, що завчасно передбачає формування екологічно безпечного виробничо-територіального комплексу і забезпечує оптимальне співвідношення між екологічними і економічними показниками напротязі всього життєвого циклу, як самого цього комплексу, так і виробленого ним туристичного продукту.

Виходячи з того, що екологічний туризм – перш за все процес економічний, можна сказати, що усі дії, які виходять з процесу прийняття рішення про розвиток туризму, мають альтернативний вплив на затрати і вигоди з економічної, соціальної точок зору і з точки зору обліку впливу на оточуюче середовище.

До затрат, пов'язаних зі зміною оточуючого середовища можна віднести такі:

- затрати на запобігання перенаселеності або забруднення в окремих регіонах;

- затрати, пов'язані з втратою недоторканих цивілізацією куточків природи або викликані неминучою втратою природної привабливості;

- затрати на створення заповідних зон на територіях, призначених для відпочинку;

- затрати, направлені на розробку додаткових проектів по усуненню непередбачуваних та побічних ефектів у зв'язку з реалізацією того чи іншого плану розвитку певного регіону;

- затрати на збереження культурних чи історичних місць.

Деякі з названих затрат пов'язані не тільки з розвитком екологічного туризму, але і з усіма формами розвитку населених пунктів або міст. Продумане планування може скоротити або усунути деякі витрати, але саме планування – це теж додаткові затрати.

Планування розвитку місця призначення проводиться з урахуванням переваг природного розміщення і природних ресурсів без нанесення їм збитку, з ціллю захисту природної краси території та збереження екологічного балансу, який може порушуватись при необдуманій передачі сільськогосподарських угідь для їх комерційного використання у розвитку туризму. Мається на увазі „несучої здатності”, яка закликає враховувати біофізичні межі і здатність приймає певне число туристів з найменшим можливим від'ємним впливом на природне оточення і екосистему.

Отже, формування системи екологічного менеджменту дасть змогу забезпечити успішну реалізацію економічної політики держави, приведе до формування екологічно орієнтованого туристичного бізнесу і сприяє ефективному сталому та екологічнобезпечному розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Лук'янихін В.О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком: Монографія. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2002. – 314 с.

2. Менеджмент туризма: Туризм и отраслевые системы // Зорин И.В., Зорин А.И., Ирисова Т.А., Сергеева Т.К. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 272 с.

3. Нікіфорова І. І. Розвиток туризму в Україні // Фінансовий контроль. – 2006. – 26 липня. – С. 34.

РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ УТИЛИЗАЦИИ ТВЕРДЫХ ОТХОДОВ В РАМКАХ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Коблянская И.И.

Проблема накопления отходов является одной из важнейших экологических проблем современности. Успешные решения в сфере их рециркуляции и утилизации являются одним из факторов обеспечения устойчивого и экологически безопасного развития общества.

Мегаполис как хозяйствующий субъект является потребителем различного рода ресурсов и одновременно производителем такого неоднородного ресурса как отходы. Основным источником проблемы – отходы потребления, и, в частности, твердые бытовые отходы (ТБО).

Так, в городе с населением в 1 млн. человек, за сутки образуется около 2 тыс. т ТБО.

Удельные показатели образования твердых бытовых отходов в Украине в среднем составляют 200-250 кг/год на душу населения, а в крупных городах достигают 330-380 кг/год соответственно, и имеют тенденцию к увеличению. В целом, с 1999г в Украине накоплено 252,82 млн. куб. м бытовых отходов.

Традиционные способы утилизации отходов – термическая обработка и захоронение на полигонах становятся невозможны по нескольким причинам: территориальная ограниченность стран; содержание в отходах значительного количества вредных веществ, которые при сжигании попадают в атмосферу (например, содержание диоксида в пластиковых отходах); загрязнение фильтратом, накапливающимся на полигонах, почв и грунтовых вод и др.

Так, в Украине, по состоянию на конец 2005 г., действовало 2898 полигонов ТБО, из которых 172 были перегружены и 442 не отвечали нормам экобезопасности. Количество несанкционированных свалок мусора достигло 4455.

В то же время, в одной тонне бытовых отходов содержится около 30 % макулатуры, текстиль, стекло, полимеры, кожа и другие ценные компоненты, которые можно утилизировать (40-50% упаковочных отходов – это ценное вторичное сырье - бумага, картон, металл, пластмасса, древесина и др.).

Широкомасштабная переработка отходов возможна при условии создания соответствующей инфраструктуры, к которой относится логистическая схема как целостная интегрированная хозяйственная система сбора, складирования, сортировки, сертификации и идентификации, реализации, утилизации и рециклинга с элементами соответствующего обслуживания: информационного, маркетингового, транспортного, коммерческого.

В соответствии с функциональной структурой логистики отходов, формирование логистической схемы происходит в несколько этапов.

Первый этап – сбор и складирование ТБО – включает в себя рационально построенные логистические цепи поиска (образования), транспортировки и складирования отходов (необходимо проведение заготовочных работ, создание специализированных приемных пунктов, складов и автопарка). Создание пунктов приема отходов от населения и организаций усложняется необходимостью стимулирования процесса сортировки отходов. Решением данной проблемы может стать применение методов организационного, административного и экономического характера при активном участии городских властей, СМИ, общественных организаций.

Неотъемлемой частью этапа сортировки, сертификации и идентификации отходов выступает распределительная логистика, для которой характерны черты складского управления и управления запасами.

В организации логистической схемы утилизации бытовых отходов особое значение приобретает управление информационным потоком, включающим данные об образовании отходов, местах их скопления, необходимости в определенных видах вторсырья на предприятиях и др.

Таким образом, организация логистических схем утилизации отходов позволяет подойти к решению данной проблемы комплексно, исключив при этом значительное количество дублирующих связей и функций, тем самым обеспечивая снижение логистических издержек.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТУВАННЯ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

Кліменко О.В., Прядка А.А.

Головною рушійною силою сучасного прогресу є світ високих технологій та комунікацій, розвиток та використання яких обумовлюють добробут та процвітання держави.

Знання вже не є привілеєм обраних, економічне зростання в країні визначається не лише накопиченим знаннями фундаментальної науки, а, насамперед, можливостями максимально широкого оволодіння ними та їх застосування, що забезпечує щонайшвидше перетворення у технології та корисні винаходи, а отже й спричиняють високі темпи економічного зростання, на відміну від не природних і матеріальних ресурсів.

Світова економіка початку ХХІ століття характеризується успішним формуванням глобального постіндустріального суспільства, об'єднаного за рахунок найсучасніших технологій. Однак будь-яке суспільство має певний розподіл, а саме на лідерів – країн, що здійснили перехід до економіки знань, зробили цей фактор виробництва найдієвішим, найпродуктивнішим, та країн, які цього не зробили і тому втрачають свої позиції у світовому співтоваристві.

Поняття „людський капітал” досліджували відомі економісти другої половини ХХ століття: В. Петті, А. Сміт, Дж.С. Мілль, К. Маркс, В. Рошер, Л. Вальрас, І. Фішер та ін.

Отже, в загальному вигляді всі вкладення в людину, які здійснюються з метою збереження й укріплення її здоров'я, підвищення кваліфікації, здобуття нових знань, вмінь, навичок і сприяють зростанню продуктивності і доходів, можна розглядати як інвестиції в людський капітал.

Інтелектуальний капітал здійснює завершений процес руху, значна частина якого пов'язана з витратою інвестиційних коштів, але віддача відбувається потім на стадіях матеріалізації капіталу, де створюються можливості окупності витрат, одержання прибутку. Зростання темпів НТП привело до появи проблеми - „моральний знос людського капіталу”, ліквідація якої передбачає постійне оновлення знань в процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації.

За логічним узагальненням існуючого системного комплексного підходу та методів оцінки інтелектуального капіталу, який став пріоритетним об'єктом інвестування – підвищення „знання-ємності” ВВП, ріст питомої ваги нематеріальних активів (ноу-хау, патентів), ріст інвестицій в освіту, науку, охорону здоров'я і навколишнє середовище. Світовими економічними лідерами є країни, у ВВП яких переважають „знання-ємні” види економічної діяльності (США, Швейцарія, Швеція, Ірландія, Нідерланди, Канада, Бельгія, Великобританія, Південна Корея).

Вкладення в інтелектуальний капітал дають досить значний по обсягу, тривалий за часом і інтегральний по характеру економічний і соціальний ефект. Джерелом зростання інтелектуальної власності як капіталу є підвищення активності національних заявників у поданні заявок на об'єкти промислової власності (винаходи). Її власності, механізму розподілу прав на їхні об'єкти та оцінки вартості.

Україна повинна сконцентрувати всі засоби на перспективних напрямках інноваційного розвитку економіки та просування національної продукції на світовий ринок інтелектуальної власності, а саме: на асигнуваннях освіти, охорони здоров'я, на дослідженнях, розвитку інфраструктури, залученні інвестицій, вдосконаленні конкурентоспроможних, високотехнологічних галузей. Саме від досягнення цього залежать шанси нашої держави стати соціально і економічно успішною у гонці генерації нових знань та запровадженні нової технологічної культури в довгостроковому відношенні.

Література

1. Сухоруков А.І. Антикризова політика розвинутих країн // Економіка України. – 2004. - №8. – С. 16-27
2. Денисюк В. Високі технології і високонаукоємні галузі – ключові напрями в інноваційному розвитку // Економіст. – 2004. - №5. – С. 78
3. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Кліщенко В.О., Дегтярьова І.Б.

На початку здійснення приватизації багатьом здавалося, що саме вона стане тією чарівною паличкою, за одним дотиком якої всі підприємства набудуть розквіту. Серед інших причин невиправданих очікувань від роздержавлення майна. Головна з них, на наш погляд, полягала у відсутності чіткої нормативно-правової бази. На 14 році незалежності України вдалося провести інвентаризацію державного майна та створити Єдиний реєстр об'єктів державної власності. Управління державними корпоративними правами привабливих господарських товариств в Україні здійснювали міністерства, відомства та обласні державні адміністрації, а непривабливих та збиткових підприємств - регіональні відділення Фонду державного майна України (ФДМУ). Така ситуація зберігається і зараз. Наприклад, автотранспортні підприємства, у статутних фондах яких є державна частка (25 % і більше), відповідно до умов тендерів зобов'язані здійснювати перевезення пасажирів пільгових категорій. Тарифи на ці послуги встановлюються місцевими органами влади, і вони ж зобов'язані компенсувати витрати автотранспортників на перевезення пільговиків. Їх робота залишається збитковою.

Такий «розподіл» бюджетних коштів призводить до заборгованості з виплати заробітної плати та ненадходження коштів до бюджету і врешті-решт до невиконання умов тендеру. Замість них на лініях відразу ж з'являються приватні перевізники, яким встановлюється значно менша сума податку, ніж АТП. Пояснюється така ситуація тим, що водії маршруток, своєчасно отримуючи державні субвенції за так зване перевезення пільговиків, яких вони в переважній більшості навіть на поріг своїх авто не пускають, щедро діляться коштами з чиновниками.

Сьогодні працюють збитково і деякі акціонерні товариства, в яких частка державного пакета акцій становить 50 % і більше. Яскравим прикладом цього є ВАТ «Мелітопольський верстатобудівний завод ім. 23 Жовтня», який включено до переліку стратегічних підприємств. В даному випадку посадові особи Міністерства промислової політики зобов'язані піклуватися про інтереси нашої країни і надавати державні

замовлення на виробництво продукції спеціального призначення хоча б у розмірі 50 % від потужностей підприємства. Але цього не робиться протягом багатьох років, незважаючи на численні пропозиції і звернення ФДМУ та регіонального відділення.

У 2004 році, намагаючись повернути до державного бюджету податковий борг, який в цілому складається лише із штрафних санкцій, Мелітопольська державна податкова інспекція реалізувала за безцінь ліквідне майно зазначеного підприємства, яке забезпечувало увесь виробничий цикл. Це зроблено без погодження з Кабінетом Міністрів України і всупереч Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» від 21.12.2000.

Наведені приклади свідчать про те, що наявність в акціонерних товариствах державного пакета акцій у розмірі 50 % і більше не завжди гарантує прибуткову діяльність підприємства. Винятком є високорентабельні державні монополії. Саме тому доцільно було б першочергово здійснити приватизацію вищезгаданої категорії підприємств. Є група акціонерних товариств, у яких державний пакет акцій становить менше ніж 50 % статутного фонду. На цих підприємствах власники контрольних пакетів акцій на загальних зборах приймають рішення щодо спрямування прибутків на розвиток своїх програм, а дивідендів від них як держава, так і рядові акціонери жодного разу не отримували. Звичайно, такі пакети акцій необхідно продавати, адже управління державними корпоративними правами зводиться до чистої формальності і до недоцільного витрачання часу і бюджетних коштів на листування, відрядження, участь у судових процесах тощо. Деякі власники контрольних пакетів акцій проявляють ще більшу винахідливість: на загальних зборах приймають рішення щодо передачі ліквідних активів підприємства у вигляді внесків до новостворених ними акціонерних товариств або здають нерухоме майно в довгострокову оренду. Самому ж ВАТ залишаються у спадок лише борги і неліквідні активи. Тобто таке підприємство з державною часткою акцій фактично припиняє свою виробничу діяльність і існує як юридична особа тільки на обліку у Єдиному реєстрі об'єктів державної власності та в Реєстрі платників податків. Господарські суди, як правило, залишають позови органів приватизації без задоволення. Таким чином, без вирішення проблемних питань на законодавчому рівні марно сподіватися на покращання ситуації.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ МАСШТАБУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Карпенко С.М., Брюханов М.В.

Під «тіньовою економікою» у даний час розуміють усю сукупність економічної діяльності, що не враховує офіційна статистика, і не включають у валовий національний продукт країни.

У просторі тіньової економіки виділяють наступні основні зони:

. неофіційна економіка – легальні види економічної діяльності, у рамках яких має місце не фіксоване офіційною статистикою виробництво товарів і послуг, приховання цієї діяльності від податків;

. фіктивна економіка – хабарництво, приписки, спекулятивні угоди й інші види шахрайства, зв'язані з одержанням і передачею грошей;

. підпільна економіка – усі заборонені законом види економічної діяльності.

На думку більшості експертів з проблеми тіньового сектора в економіці України, найвищими темпами тіньова економіка в Україні розвивалася у 1994- 1998 роках. На той час тіньовий сектор охопив більшу частину промислового виробництва, особливо паливно-енергетичного комплексу, сільського господарства, приватизації.

На початок 2001 р., за даними Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, уряду вдалось знизити процес тінізації економіки на 5 %. Проте, на думку експертів, питома вага тіньового сектора економіки в Україні й далі залишається досить високою – 65 % ВВП.

Характерним явищем української економічної політики стало надання незаконних пільг наближеним до влади комерційним структурам.

Приватизація державних підприємств, як така, фактично почалася в Україні не в липні 1992 року, як вказують в офіційних матеріалах, а з моменту створення в 1987 році, так званих малих кооперативів, більшість з яких організовувалися при державних промислових підприємствах. Створення малих кооперативів виявилось дуже зручною формою перекачування державних засобів у приватні руки.

До початку липня 1994 року в Україні було приватизовано близько 70% усіх підприємств промисловості і сфери послуг. Багатьма реформаторами настільки високі темпи перетворення розцінюються як колосальний успіх реформ.

Із самого початку аж до свого завершення, масова приватизація в Україні являла собою колосальну спекулятивну операцію, яка привела до криміналізації економіки, небаченого соціального розшарування й утворення ворогуючих соціальних груп.

Середня заробітна плата кваліфікованого українського робітника в 125 разів менше, ніж в американського, хоча вартість споживчого кошика вже складає понад 40% від американського рівня.

Щоб вижити, населення змушене адаптуватися до нових умов, беручи участь у різних формах «тіньової економіки». За даними соціологічних опитувань, додатковий дохід працівників промислових підприємств від різних видів побічної діяльності досягає 80% сукупного сімейного доходу.

Рівень тіньової економіки у промисловості у 2005 р. підвищився на 1 відсотковий пункт порівняно з 2004 р.

У цілому, якщо зробити спробу комплексно розглянути проблему

тінізації економіки в Україні, то можна виділити низку об'єктивних

факторів, які пояснюють такі значні обсяги тіньової економіки:

- високі податки і нерівномірність податкового навантаження;
- недостатня прозорість податкового законодавства і постійне внесення змін до нього;

- повільні й непрозорі приватизаційні процеси;

- втручання владних структур усіх рівнів у діяльність

суб'єктів господарювання;

- корупція в органах державної влади та місцевого

самоврядування.

До того ж надто м'яке покарання за свої дії або й зовсім безкарність, з одного боку, розбещують корумпованих службовців, з іншого - втягують у протиправну діяльність дедалі більше осіб.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЛНЕЧНОЙ ЭНЕРГИИ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ

Ищенко Н.В., Бунковская Н.С.

В настоящее время мировое сообщество столкнулось с энергетической проблемой. Эта проблема связана с истощением природных (невозобновляемых) ресурсов и загрязнением окружающей среды.

Невозобновляемыми энергетическими ресурсами называются природные ресурсы, образовавшиеся в результате геологического развития Земли и других природных процессов и не пополняемые (исчерпаемые) в настоящую геологическую эпоху. Возобновляемые энергетические ресурсы - природные ресурсы, постоянно пополняемые в результате естественных природных процессов.

В связи с проблемой исчерпаемости невозобновляемых природных ресурсов человечество сталкивается с проблемой поиска других источников ресурсов для потреб человечества. Такими источниками могут являться альтернативные виды энергии. Среди них можно выделить солнечную энергию, водные ресурсы, энергию ветра и другие.

Считается, что до 15% солнечной энергии, поступающей на поверхность Земли, может быть использовано для обеспечения жизнедеятельности человечества. Эта доля равна 63 000 миллиардов МВтч в год или 7700 миллиардов тонн условного топлива

Существует два основных способа использования солнечной энергии:

- ✓ Непосредственное преобразование в электрическую энергию
- ✓ Непосредственное преобразование солнечной энергии в низкопотенциальную тепловую энергию

Наиболее привлекательным с экологической точки зрения являются производство электроэнергии с помощью солнечных фотоэлектрических станций.

Основная преграда для развития фотоэнергетики - высокая стоимость генерированной на этих станциях энергии. Специалисты прогнозируют быстрый рост производства солнечных батарей. Стратегия развития фотоэнергетики в Украине заключается в следующем:

✓ Организация промышленного производства фотоэлектрической продукции (поликристаллический кремний, монокристаллический кремний, солнечные элементы, солнечные батареи, солнечные фотоэлектрические станции и установки);

✓ Экспорт высокоэффективной фотоэлектрической продукции в объеме 85% всего выпуска;

✓ Использование солнечных фотоэлектрических установок в народном хозяйстве Украины.

В Украине реализовано более 50 экспериментальных проектов в разных областях народного хозяйства. Годовая выработка тепловой энергии достигает 500-600 кВт-час/м², срок окупаемости - от 3 до 10 лет. Стратегия развития тепловой солнечной энергетики заключается в следующем:

✓ Создание конкурентоспособных образцов оборудования, используя передовые технологии;

✓ Масштабное производство оборудования для тепловой солнечной энергетики;

✓ Подготовка нормативных документов для специалистов;

✓ Создание системы информации об отечественных и зарубежных разработках в области гелиотехники, рекламы и маркетинга передовых достижений;

✓ Создание государственных, отраслевых и региональных структур развития и внедрения гелио технологий и оборудования.

Уровень поступления солнечной радиации на Украине достаточно высокий, составляет 3.46 миллиардов мегаватт-часов в год.

Наибольшее число часов солнечного сияния 2300-2400 часов в год наблюдается в Крыму и на побережье Черного и Азовского морей. В степной зоне Украины длительность солнечного сияния составляет 2000 - 2200 часов. В направлении полесья и на востоке страны длительность солнечного сияния уменьшается до 1740- 1840 часов, в низинах закарпатской области число часов солнечного сияния достигает 2025 часов в год. Наиболее солнечные месяцы - с мая по август, наименее солнечные - с ноября по февраль.

Таким образом, в нашей стране существуют предпосылки для развития этого альтернативного источника энергии. Правильное использование источников солнечной энергии может уменьшить стоимость энергии, а также уменьшить использование невозобновляемых источников энергии.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНАЯ ДИАГНОСТИКА ПРЕДПРИЯТИЯ ПРИ ПРИНЯТИИ РЕШЕНИЯ О ВНЕДРЕНИИ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.

Захаров И., Конопля В.

Бурное развитие компьютерных технологий и повсеместное внедрение бизнес-процессов с использованием глобальной сети Интернет коренным образом изменяет устоявшиеся способы ведения бизнеса. Постоянно развивающаяся сфера информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) становится все доступнее для предприятий малого и среднего уровней, и при относительно небольших затратах на их внедрение предприятия получают существенный потенциал для повышения эффективности работы.

Внедрение ИКТ на предприятии приводит к повышению оперативности и эффективности за счёт ускорения оборачиваемости оборотных средств, высвобождения оборотных средств за счет более эффективного их использования.

Также внедрение ИКТ позволит более эффективно проводить мониторинг деятельности предприятия в реальном времени, оперативно получать информацию о состоянии предприятия.

После внедрения ИКТ-решений оптимизируются процессы производства, контроля качества процесса/продукта, контроля получения и выполнения заказа. Эти решения позволяют оперативно управлять внутренними бизнес-процессами предприятия.

Для принятия решения о внедрении необходимо провести диагностику предприятия и провести на предприятии:

- анализ сильных и слабых сторон предприятия, определение стратегических направлений развития;
- анализ внутренних бизнес-процессов и их формализация;
- анализ информационных потоков;
- анализ и оценка эффективности используемых ИКТ;
- определение и анализ ключевых проблем, связанных с использованием ИКТ;
- выбор ИКТ-решений для внедрения;
- разработка плана действий по внедрению ИКТ;
- оценка экономической эффективности внедрения ИКТ.

Эти этапы диагностики могут проводить компании, специализирующиеся на внедрении информационно-коммуникационных технологий. Результатом работы таких компаний могут быть:

- рекомендации по внедрению ИКТ-решений с учетом задач и стратегических приоритетов предприятия, потребностей менеджеров, а также потенциала предприятия, включая человеческий, организационный и финансовый;
- экономически обоснованный бюджет проекта и план организационных мероприятий по внедрению ИКТ с учетом особенностей текущей деятельности и планов развития предприятия.

Следует также обеспечить полноту предварительного анализа при внедрении ИКТ. Помимо технических и финансовых аспектов проблемы руководство предприятия обязано проанализировать и оценить, насколько компания готова и способна воспринять предлагаемые изменения. Существует ряд человеческих факторов, влияющих на эффективность внедрения ИКТ на предприятии:

- персонал должен сознавать, что применяемые средства автоматизации недостаточны;
- работники компании должны представлять значение результатов проекта для ее будущего;
- компания должна располагать человеческими ресурсами, обладающими необходимой квалификацией для выполнения проекта;
- на предприятии должны быть благоприятные условия с точки зрения трудовых отношений в компании;
- руководство должно отчетливо демонстрировать свою поддержку проекта;
- во время реализации проекта в компании не должно происходить никаких других значительных перемен.

В конечном итоге, внедрение ИКТ обеспечит предприятию повышение эффективности производства, снижение себестоимости продукции, улучшение качества продукции или услуг и повышение конкурентоспособности предприятия на рынке.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ

Журавльов М.М., Овраменко О.С.

Подолати проблеми економічного розвитку України за рахунок застосування інноваційного розвитку намагається майже кожен уряд. Україна має неабиякий природний, промисловий, технологічний і науковий потенціал, однак детермінанти її конкурентних переваг ще недостатньо розвинені.

Трансформаційний процес, що триває останні п'ятнадцять років, не лише збільшив відставання України від світових лідерів технологічного розвитку економіки, а й спричинив спад за основними економічними показниками.

Аналізуючи деякі дані української статистики (табл.), можна окреслити та сформулювати такі основні фактори та недоліки розвитку національної інноваційної системи України: відрив науки від господарської практики, відсутність механізмів оцінки ефективності державних науково-технічних програм, переважне фінансування організацій, а не пріоритетних напрямів наукової діяльності, відсутність бізнес-планів, орієнтація на внутрішні джерела фінансування, контроль за реалізацією інновацій у промисловому виробництві без участі економічних служб, недосконалість законодавчої бази, відсутність інноваційної інфраструктури та механізмів комерціалізації результатів закінчених науково-технічних розробок, недостатній розвиток малого й середнього інноваційного підприємництва.

Таким чином, формування активної інноваційної політики держави повинно стати першочерговим завданням. Відповідним Указом Президента України від 11 липня 2006 року № 606/2006 це рішення імплантовано в правове поле держави, сформульовано відповідні доручення Кабінету Міністрів України. Але при цьому зовсім нічого не говориться про зв'язок між господарючими суб'єктами, галузями, регіонами, тобто про цілісну структуру управління інноваційно-інвестиційним розвитком на всіх рівнях, хоча саме цим і визначається ефективність національної інноваційної системи. З огляду на вищезазначене серед пріоритетних напрямів інноваційного розвитку України можна виділити такі: стимулювання

ефективної роботи національних підприємств, вивільнення ресурсів на користь інноваційних секторів, інтеграція освіти, науково-технологічної сфери та виробництва; збільшення доходів населення та підвищення рівня життя, вдосконалення системи підтримки та стимулювання державою суб'єктів господарювання як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках, а також забезпечене збільшення питомої ваги високотехнологічної інноваційної продукції.

Таблиця – Вибірковий реєстр показників інноваційного розвитку в промисловості та в економіці України [3]

Показники	Роки					
	1994	1997	2000	2001	2003	2005
Фахівці, зайняті наук. та наук-техн. діяльністю, осіб	207436	142532	120773	113341	104841	107896
Фахівці, зайняті наук. та наук-техн. діяльністю, % до поперед. року	93,4	89	95,8	93,8	97,6	102,3
Зареєстровано об'єктів промислової власності, всього	-	-	10377	17667	20835	24401
Кількість підприємств, які впроваджували інновації (одиниць)	2181	1655	1491	1503	1238	1086
Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств (%)	26	17	14,8	14,3	12,7	11
Кількість освоєних нових видів техніки, найменувань (одиниць)	1181	591	631	610	710	657
ВВП, млн. грн.	12037	93365	170070	204190	263744	-

Інноваційний розвиток – це довготривалий національний проект, реалізація якого не повинна залежати ні від політичних, ні від будь-яких інших коливань, і будь-яка стратегічна помилка, яка може бути допущена, призведе до того, що країна буде рухатися в напрямі демонтажу нагромадженого інноваційного потенціалу.

Список літератури

1. Бутко М. Інноваційні імперативи регіонального розвитку в Україні // економіст. – 2006. - № 7. – С. 26-29
2. Власюк О. Інноваційний стрибок неможливий без створення попиту на хай-тек // День. – 2004. - № 91. – С.9-13
3. <http://www.ukrstat.gov.ua>

ВЛИЯНИЕ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЙ НА РЕСУРСОСБЕРЕЖЕНИЕ

Гончаренко А.С. Андросов Е.М.

Предприятие как структурная составляющая экономической системы общества подвергается расширяющемуся влиянию телекоммуникаций, так как они являются носителями трансформационных изменений, которые возникают в следствии перехода к информационному обществу. Поэтому обзор и анализ возможности ресурсосбережения на предприятии за счёт эффективного и рационального использования телекоммуникаций является актуальным направлением исследований.

Телекоммуникации – это область техники, связанная с передачей, посылкой и приёмом знаков, сигналов, документов, изображения и звуков, то есть информации любого происхождения, по кабелю, по радио, при помощи оптических и других электромагнитных систем (Intven, 2000). Предприятие является одним из видов открытых стационарных систем. Одним из основополагающих законов природы, является закон сохранения энергии, который глосит: ни одна материальная система не может развиваться или функционировать, не потребляя свободной энергии ($\mathcal{E}_c$), которая расходуется на изменение внутренней энергии системы (ΔU), на рассеяние (диссипирование) энергии в окружающую среду ($\mathcal{E}_d$) и на совершение работы (W) (Тайны, 2005):

$$\mathcal{E}_c = \Delta U + \mathcal{E}_d + W, \quad (1)$$

Работа, которую совершает система, реализуется по следующим направлениям: 1. Осуществление функции метаболизма ($\mathcal{E}_ж$); 2. Поддержание уровня гомеостаза ($\mathcal{E}_к$); 3. Трансформация уровня гомеостаза ($\mathcal{E}_т$).

Эффективное внедрение телекоммуникаций на предприятии позволяет оптимизировать использование ресурсов по вышеперечисленным направлениям. Рассмотрим более подробно влияние телекоммуникаций на составляющие энергоинформационного баланса (Рис. 1).

Экономия трудовых ресурсов за счёт внедрения телекоммуникаций в выражается в: повышении качества труда (сокращение тяжелого физического труда, преимущество творческой деятельности);

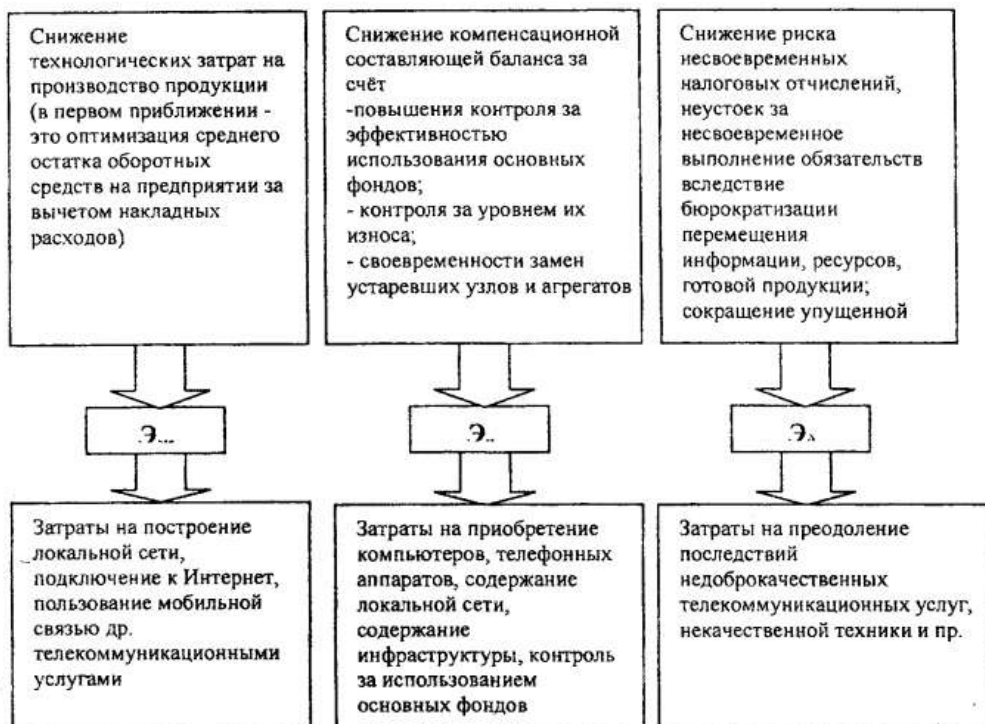

Рисунок 1 – Влияние телекоммуникаций на составляющие энергоинформационного баланса предприятия

изменение структуры занятости (рост занятости в сфере услуг, рост доли высококвалифицированных специалистов); изменение условий труда (преимущество самозанятости, дистанционной и частичной форм занятости, а также совмещение рабочей силы и собственника капитала в одном лице).

Трансформационные процессы, вызванные развитием телекоммуникаций, обеспечивают фирме безопасное функционирование в современном мире и являются залогом устойчивого развития и повышения эффективности деятельности предприятия на основе ресурсосберегающих технологий.

1. Мельник Л. Г. Тайны развития. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005.

2. Hark Intven. Telecommunication Regulation Handbook. – Washington, D. C.: The World Bank, 2000.

РЕЦИРКУЛЯЦИЯ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Гончарова Т.И.

Переход экономики к рыночным отношениям связан с созданием и реализацией порядка ресурсосбережения во всех звеньях хозяйственного механизма и это одна из главных целей и особенностей переходного периода. Политика ресурсосбережения должна охватывать все отраслевые структуры и все компоненты территориально-хозяйственного комплекса. В политике ресурсосбережения важным направлением работы является вовлечение в оборот вторичных ресурсов. Их доля в производственном потреблении пока еще невелика, хотя в отдельных странах накоплен определенный опыт.

Проблема ресурсосбережения природных ресурсов имеет многогранный характер. В контексте рационализации природопользования и экологизации производства ресурсосбережение, будучи важнейшим фактором его удешевления, обеспечивает уменьшение удельного расхода природного вещества в расчете на единицу конечного продукта и сокращение отрицательных нагрузок на окружающую среду.

В свою очередь, ограниченность традиционных природных ресурсов, возрастающая потребность в них и в обеспечении нормальных естественных условий для воспроизводства и сохранения экологического равновесия стимулирует процессы совершенствования технологий путем более полной утилизации первичного сырья и ранее не использовавшихся отходов. По существу, ресурсосбережение и оздоровление природной среды – это две стороны единого процесса достижения эколого-экономической сбалансированности и функционирования народно-хозяйственного комплекса.

При повторном вовлечении в процесс производства в качестве сырья полученных отходов, может быть снижено потребление новых ресурсов. При этом сберегается энергия, так как энергетические затраты при рециркуляции, как правило ниже, чем при вовлечении в процесс производства новых ресурсов. В результате получается достаточно существенный эффект энергосбережения. Кроме того немаловажный нюанс рециркуляции – ее положительное воздействие

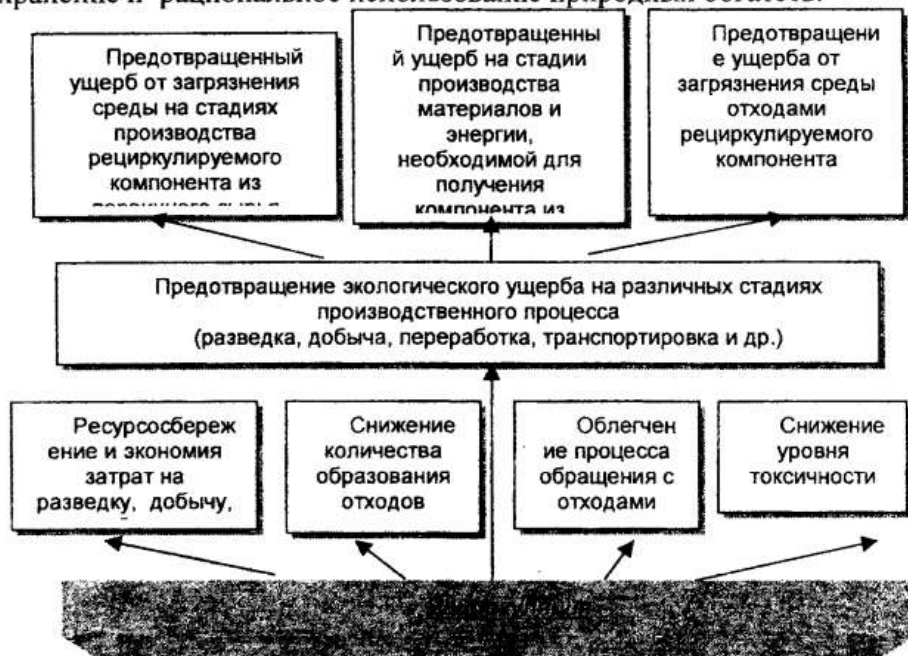
на экологическую обстановку путем снижения воздействия источника загрязнения на окружающую среду вплоть до его полного устранения.

Организация рециркуляции ресурсов является чрезвычайно важной проблемой. Эффекты рециркуляции в полной мере становятся очевидными тогда, когда учитываются не только узковедомственные интересы, но и весь аспект хозяйственных результатов, включая смежные подразделения экономики.

В процессе рециркуляции экономится значительное количество материальных и энергетических ресурсов. Одновременно высвобождается значительное количество трудовых ресурсов и денежных средств.

Рециркуляция позволяет получить ряд экологических эффектов, связанных со снижением экономического ущерба на различных стадиях производственного процесса (см. схему).

Следовательно, активное использование в народном хозяйстве вторичных ресурсов обеспечит расширение сырьевой базы, а также сохранение и рациональное использование природных богатств.

Рециркуляция природных ресурсов

ЭКОНОМИКА ЗАЩИТЫ ИНФОРМАЦИИ

Горобченко Д.В., Ожог М. С.

Повсеместное внедрение информационных систем во все сферы жизнедеятельности человека обострило проблему охраны прав использования информационных средств производства. Такие инструменты как охрана людьми, физические защитные устройства часто не могут защитить информационные активы предприятий, т.к. информация не может отчуждаться физически, в отличие от материальных средств производства.

Информационные угрозы могут причинить значительный материальный ущерб, который во многих случаях невозможно оценить количественно, например, пошатнувшийся имидж компании, ее репутация и т.д.

Предмет изучения дисциплины защиты информации еще достаточно молод. Наиболее многообещающими направлениями исследований являются вопросы неверной мотивации, экстерналий в обеспечении безопасности, уязвимости информационных систем, а также сетевой топологии и ее роли в обеспечении безопасности.

Все более очевидным становится тот факт, что информация в большинстве случаев подвержена опасности не из-за плохой системы защиты, а из-за недостаточной мотивации людей, отвечающих за сохранность данных. Причиной является так называемый «эффект морального риска»: когда работник, обеспечивающий безопасность информационной системы, не чувствует на себе последствий от воздействия различных угроз, его внимание может быть притуплено, что может иметь катастрофические последствия.

Таким образом, задача обеспечения безопасности выходит за рамки технических наук, разрабатывающих средства и алгоритмы защиты данных. Социология, психология, политология начинают играть роль, не менее важную, чем математика, приборостроение, программирование и т.д.

Экстерналии — экономические явления, лежащие вне сферы экономических интересов предприятия. Информационная промышленность характеризуется множеством различных видов взаимодействия с окружающим миром. Живучесть системы — довольно сложное явление. Она зависит от суммы индивидуальных

усилий людей, которые предпринимают какое-либо участие в процессе обеспечения безопасности. Корректность построения системы безопасности зависит от лица, делающего наименьший вклад в общее дело. Например, самый небрежный программист из команды разработчиков может сильно повлиять на возможности и уязвимость ПО при его разработке. А тестирование этого же программного продукта зависит от суммы усилий всей команды.

Уязвимость является важным аспектом идентификации угроз, т.к. может привести к ущербу в момент опасности. Риск нарушения безопасности систем не может быть установлен без знания того, насколько уязвима система по отношению к потенциальным угрозам. Неверно определенное значение риска ведет к неправильной оценке возможных последствий в случае угрозы.

Топология сети – это логическая схема соединения каналами связи компьютеров (узлов сети). Она является немаловажным фактором при анализе информационной безопасности систем. Свободно расширяемые сети трудно уязвимы для случайных атак, но могут быть повреждены при направленной атаке на жизненно важные узлы. Результаты последних исследований показали, что наиболее уязвимой является кольцевая топология.

Несмотря на бурное развитие новых высоких технологий, за последние десятилетия средства защиты информационных ресурсов не получили широкое распространение. Множество информационных систем различных фирм и организаций постоянно испытывают на себе последствия от вредоносных воздействий извне. Хотя за последние десятилетия были разработано большое количество инструментов и методологий по защите информации, однако эффективность их использования за все это время осталась практически на том же уровне. Специалисты предполагают, что основными причинами здесь выступает неверная мотивация и неправильная организация. Также необходимо понимать, что одно лишь наличие средств защиты информации еще не дает гарантии ее сохранности. Помимо всего прочего, необходимо научиться эффективно и рационально использовать эти средства.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ УСТОЙЧИВОГО ТУРИЗМА В ЭКОНОМИКЕ РЕГИОНА

Гулевская Н.Н., Давиденко Ю.

Согласно определению ВТО и Всемирного Совета по туризму и путешествиям (WTTC), "устойчивый туризм отвечает потребностям как туристов, посещающих туристические центры, так и населения последних; кроме того, он предполагает обеспечение и оптимизацию перспектив будущего развития. Ресурсы используются таким образом, чтобы удовлетворить экономические, социальные и эстетические потребности, но при этом сохранить культурную уникальность, важнейшие экологические особенности, многообразие биологических видов и жизненно важные системы".

Существуют и другие определения, например, устойчивый туризм – это туризм, который подразумевает неограниченно долгое поддержание ресурсов, на которых базируется. Используется и понятие устойчивого туризма в более широком контексте: «все типы туризма, основанные как на природных, так и искусственных ресурсах, которые вносят вклад в устойчивое развитие».

В целом такой вид туризма направлен на решение 3 блоков проблем, характерных любому другому виду данной деятельности.

1. Негативное влияние на природную среду: замусоривание территорий и потеря их эстетической ценности; загрязнение водных объектов сточными водами; загрязнение воздушной среды за счет использования транспортных средств в туристских целях; шумовое загрязнение; деградация природных комплексов за счет несоблюдения норм предельно допустимых нагрузок (в частности, развитие эрозионных процессов); сокращение биоразнообразия.

2. Негативное влияние на социально-экономическую среду: изъятие из хозяйственного использования значительных площадей; смена типа хозяйственного использования территорий; сезонная занятость работников; потребность в большом количестве малоквалифицированных кадров (горничных, официантов, садовников и т.п.); рост криминализации среди местного населения; циклический характер функционирования транспортных служб, предприятий питания, средств размещения и т.п.

3. Негативное влияние на культурную среду: ухудшение состояния культурно-исторических памятников, объектов и территорий в связи с их интенсивным использованием в туристских целях; негативное воздействие на культуру и традиции местного населения.

Таким образом, устойчивый туризм должен соответствовать критериям социальной, культурной, экологической и экономической совместимости. Акцент сделан на понятия «совместимости» и «устойчивого развития». Исходя из этого факта, можно выделить основные принципы устойчивого туризма:

- тщательное планирование, комплексный подход, интеграция устойчивого туризма в планы регионального развития;
- устойчивое использование природных ресурсов;
- сокращение избыточного потребления ресурсов и отходов в результате деятельности;
- обеспечение сохранения природного, социального и культурного разнообразия;
- поддержка местных экономик;
- участие местного населения в развитии туризма и разделение ими финансовых и других преимуществ от этой деятельности;
- обучение персонала;
- соответствующая маркетинговая политика организаторов туризма.

Ответственность организаторов устойчивого туризма состоит в том, чтобы обеспечивать сохранение природы и, связанного с ней, культурного наследия, просвещать посетителей, предоставлять им возможность понять ценность охраняемой природы, научить их, в том числе на примере собственной деятельности, необходимости бережного, разумного отношения к природе. Стимулом для соблюдения данных принципов может служить то, что прямо или косвенно устойчивый туризм оказывает также сильное влияние на развитие многих других отраслей экономики и частное предпринимательство региона.

По мнению экспертов, туризм стал определяющим сектором региональных экономик стран Европейского союза и мирового сообщества в целом. Но при этом речь идет о его устойчивом развитии, позволяющем приумножать человеческий, природный и экономический капитал.

СУЧАСНИЙ СТАН ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Дерев'яню Ю.М., Лисенко Д.О.

Лісова промисловість України – одна з найстаріших галузей, яка, займаючись заготівлею, механічною обробкою та хімічною переробкою деревини, виробляє конструкційні матеріали: круглий ліс, вироби з дерева, меблі, целюлозу, папір, картон та інше. Незважаючи на те, що застосування деревини знижується за рахунок впровадження пластмас та інших штучних і синтетичних матеріалів, попит на деревину зростає, вона перетворюється на дедалі дефіцитніший матеріал.

Як відомо, лісові ресурси України є дуже обмеженими і забезпечують власні потреби лише на 20-25%. До лісових ресурсів відносять, крім деревних, технічні, харчові, кормові та інші ресурси, а також корисні властивості лісу – водоохоронні, захисні, кліматорегулюючі, санітарно-гігієнічні, оздоровчі тощо. Ліси в Україні відіграють переважно ґрунтозахисну, водоохоронну роль, служать “легенями” великих міст. Лісистість території держави складає лише 14,3%, а розміщення лісів дуже нерівномірне. Обсяг заготівель лісу, що ведуться на Поліссі та Карпатах, не задовольняє потребам країни, які забезпечуються частково за рахунок поставок з Росії та Білорусі. Величезних збитків галузі завдала аварія на Чорнобильській АЕС.

Серед міжгалузевих комплексів питома вага лісовиробничого комплексу (ЛВК) за обсягом виробництва становить 2,8%, за чисельністю працюючих – 4,6%, за вартістю основних виробничих фондів – близько 2%. Поставками готової продукції і лісоматеріалів комплекс пов'язаний з більш ніж 100 галузями.

Аналізуючи стан лісових ресурсів, варто відзначити їхню невелику кількість та проблеми з структурою, а саме невелику лісистість (14,3%), нерівномірний розподіл (в Українських Карпатах ліси займають 40,5% від площі, в Кримських горах – 32%, на Поліссі – 26,1%, в Лісостеповій зоні цей показник складає 12,2%, а в Степовій – 3,8%) та віковий склад. У державних лісах України переважають молодняки (44%). Інші вікові групи становлять: середньовікові – 39%; пристигаючі – 10%; стиглі й перестійні – 7%, а такий стан важко назвати оптимальним. Враховуючи те, що виробничий цикл

розтягується на 100 років, то кардинальна зміна лісових ресурсів видається неможливою, потрібні десятиріччя, щоб привести лісові ресурси до оптимальних показників і відповідне розумне планування на майбутнє. Не будемо забувати, що при всіх недоліках лісова галузь на даний момент постачає дуже цінні породи дерев, такі як дуб, горіх, бук та інші. Велику частину деревини складають деревинні ресурси імпортовані з Російської Федерації.

Однією з головних проблем також є незаконна та "варварська" вирубка лісів. За законом деревина отримує ринкову вартість лише після вирубки. Лісничі з цією проблемою самостійно справитися не в змозі, особливо за умов недофінансування.

Крім іншого, пожежі – одна з найбільших проблем лісового господарства. Щорічно в лісах Держкомлісгоспу виникає близько 3 тис. лісових пожеж загальною площею біля 2 тис. га. Але техніки для пожежегасіння не вистачає (257 лісових пожежних станцій, працює 507 пожежних автомобілів, при 10 млн. гектарів лісів). Недостатньо проводиться профілактично-роз'яснювальна робота з населенням.

Іншою проблемою сучасної лісової промисловості є ефективність виробництва. Більшість засобів виробництва нам залишилися ще з XIX ст., коли лише почала формуватися ця галузь. А безпосередню ефективність відображають цифри: за рахунок власних ресурсів потреби держави в деревній сировині та продукції лісової промисловості задовольняються тільки на 1/3, тоді як деревні відходи використовуються тут на 50-60%, а використання біомаси є значно нижчим, ніж у розвинутих країнах, в 2006 році замінено лише 49 одиниць обладнання.

Серед інших проблем – нестача кадрів, не впровадження нових технологій, майже відсутність наукових закладів і т.д. Постає закономірне питання, а чи потрібна нам ця галузь взагалі? При зростаючому попиті на деревину країна може і повинна забезпечити власне виробництво, будь-які витрати на оновлення виробництва безперечно себе виправдають. Аналізуючи проблему, ми дійшли висновку, що основа проблема лежить у законодавчій та управлінській сфері. Вирішивши ці проблеми і проблеми фінансування, ми приберемо перепони на шляху до розвитку галузі. Потенційні перспективи галузі – збільшення вдвічі долі у ВВП, забезпечення країни деревиною, розвиток суміжних галузей.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КИТАЯ

Дроздова Е.Ю., Лю М.

Последние десятилетия экологические проблемы приобретают глобальный характер, они охватывают все большее количество стран и континентов. Так, негативное влияние глобального потепления на экологическую ситуацию Китая становится все более заметным, оно оказывает деструктивное влияние на функционирование природных экосистем и воспроизводство природных ресурсов Китая. И, как показывают итоги научных исследований, это влияние приобретает все более угрожающий разрушительный характер. На этой проблеме заострил внимание начальник Государственного метеорологического управления Китая Цинь Дахэ, в своем выступлении на состоявшемся 31 октября 2005 года в Чжухае форуме по развитию аэрокосмической промышленности Китая. Он отметил, что к концу 21-го века температура воздуха на планете, предположительно, повысится на 1,4 - 5,8 градуса. Также, в последние годы из-за глобального потепления климата обостряется нехватка водных ресурсов, учащаются засухи, усугубляется проблема опустынивания земель, что приводит к дефициту продовольствия, питьевой воды и энергоносителей.

Следует отметить, что в последнее время экологические проблемы водных ресурсов в Китае приобретают серьезный характер, они оказывают значительное влияние на развитие хозяйственных систем отдельных регионов страны и государства в целом. Так, в районе истоков второй по величине водной артерии Китая - реки Хуанхэ (ее называют "Желтая река") наблюдается серьезное ухудшение экологической ситуации, что непосредственно приводит к постоянному пересыханию реки и нарушению баланса экосистемы.

Река Хуанхэ, которую считают колыбелью китайской цивилизации, берет истоки в северной части гор Баянгла в провинции Цинхай (Северо-Западный Китай) и проходит свой путь длиной в 5464 км к Желтому морю. Хуанхэ называется "Желтой" из-за цвета воды, который ей придает лёсс (разновидность прибрежного грунта). Лёсс попадает в реку с Лёссового плато, по которому течет Хуанхэ.

Сегодня на территории уезда Мадо провинции Цинхай в районе истоков Хуанхэ насчитывается всего 261 озеро площадью более 0,06км². В то время как раньше уезд Мадо образно называли "уездом

тысячи озер", число которых достигало 4077.

По словам представителя местных властей, с 1983 года до настоящего момента 70% естественных пастбищ превращены в пустыню, площадь заболоченных земель сократилась на 80%. В настоящее время уезд страдает от нашествия крыс, при этом резко сократилась численность других видов диких животных.

Пересыхание Хуанхэ в ее верховьях, наблюдающееся в последние годы, по мнению экспертов, связано с ухудшением экологического состояния района, глобальным потеплением, продолжительными засухами и снижением уровня грунтовых вод.

Согласно статистике, впервые пересыхание Хуанхэ наблюдалось в 1972 году, а с 1990 по 1998 год происходило ежегодно, в особенности в 1997 году, когда река пересыхала 7 раз и не пополнялась водой в течение 226 дней.

Пересыхание истоков Хуанхэ вызывает обмеление в среднем и нижнем течении, наносит большой экономический ущерб электростанциям, нефтяным промыслам, заводам и горнодобывающей промышленности. Согласно данным, в 1997 году в результате пересыхания Хуанхэ ущерб городов одного только Северного Китая достиг 200 млрд. юаней (24,2 млрд. долларов), что приравнялось 3% общенационального ВВП.

Ухудшение экологической ситуации в истоках Хуанхэ вызывает большую озабоченность китайского правительства. За счет государственного финансирования, провинция Цинхай в 2003 году начала масштабное восстановление травяного покрова и работы по улучшению экологической ситуации в истоках Хуанхэ. Для восстановления и поддержания экологического баланса из района истоков реки Хуанхэ в 2004 - 2005 годах было перемещено около 1800 фермерских скотоводческих хозяйств.

Помимо этого руководство государственных экологических подразделений ведет постоянную работу по пропаганде рационального использования экологически чистых, регенерирующих метеоресурсов. Всемирный банк предоставил четырем административным единицам провинциального уровня кредит на сумму 100 млн. дол. США для поддержания экологического строительства и комплексного решения проблем эрозии почв в местных сельских районах.

25

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Деревянко Ю.Н., Яценко Э.И.

Природа — главный источник удовлетворения материальных и духовных потребностей человека, важнейшее условие экономического роста и развитие промышленного производства. Современное социально-экономическое развитие, направленное на ускоренное потребление ресурсов и разрушение природы во имя получения максимальной прибыли, грозит глобальной экологической катастрофой.

В этих условиях важную роль приобретает выбор верной стратегии социально-экономического развития. Наряду с общегосударственной концепцией устойчивого развития должна формироваться стратегия экологически безопасного развития для территориально-административных единиц, отраслей народного хозяйства, отдельных предприятий и фирм.

В соответствии с принципом эколого-экономической сбалансированности изъятие природных ресурсов не должно превышать скорости их возобновления, а поступление загрязнений — скорости их рассеяния и ассимиляции в окружающей природной среде. Экологически ориентированное развитие производства предполагает постепенное приближение ресурсных циклов к замкнутым круговоротам веществ в природе. Такая их организация соответствует так называемому безотходному (точнее малоотходному) производству. Важный элемент такого производства — повторное использование ресурсов и производственно-бытовых отходов путем реутилизации.

Экологическая регламентация допустимой нагрузки промышленного предприятия на окружающую среду устанавливается в виде нормативов предельно допустимых выбросов загрязняющих веществ в атмосферу, предельно допустимых сбросов в водные объекты, лимитов размещения отходов и др.

Сбалансированность — ограничение природоёмкости производства, что имеет не только экологическое, но и прямое экономическое значение.

Деятельность промышленного предприятия ведет к возникновению двух видов экологических издержек. Во-первых, это экономический ущерб, вызываемый выбросами и сбросами вредных веществ в окружающую среду, а во-вторых — издержки предотвращения загрязнения, т.е. издержки, связанные с природоохранной деятельностью.

Под экономическом ущербом от загрязнения окружающей среды понимается стоимостная оценка фактических и возможных убытков, причиняемых обществу загрязнением. Экономический ущерб измеряется сокращением доходов общества из-за ухудшения свойств природных ресурсов под воздействием загрязнения. Экономический ущерб может быть определен методами прямого расчета и обобщенных косвенных оценок.

Природоохранная деятельность промышленного предприятия регламентируется административными методами, установлением предельно-допустимых концентраций вредных веществ, предельно-допустимых выбросов и сбросов тех или иных загрязняющих веществ, выделяемых конкретными источниками (предприятиями) данной территории. При переходе к рыночным отношениям возрастает роль экономического механизма управления природопользованием, сущность которого заключается в создании у предприятий-природопользователей экономической заинтересованности в осуществлении природоохранных мер и экономической ответственности за нарушения установленных правил и норм природопользования. Основные инструменты экономического механизма: договор и лицензия на природопользование; платность использования природных ресурсов; экологические фонды различных уровней; налоговые и иные льготы предприятиям при внедрении малоотходных и безотходных технологий и производств. Основным инструментом экономического регулирования природопользования являются платежи за загрязнение окружающей среды. Плата за загрязнение служит формой компенсации экономического ущерба от выбросов и сбросов загрязняющих веществ в окружающую среду, а также размещение отходов. Эта плата возмещает затраты на компенсацию воздействия выбросов и сбросов загрязняющих веществ и стимулирование снижения или поддержания выбросов и сбросов в пределах нормативов, утилизацию отходов, затраты на проектирование и строительство природоохранных объектов.

РОЛЬ ІКТ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВ

Дегтярьова І.Б., Ховратенко Ю. А.

Глобальний розвиток знань, наукомістких технологій має багато позитивного для країн, що розвиваються. Бідні країни можуть одержувати знання безкоштовно, або з найменшими витратами. Немає необхідності винаходити колесо і відтворювати вже існуючі знання, витрачаючи на це гроші, час і зусилля. Необхідно лише розвивати технічну здатність сприймати вже створені знання, а також заповнювати інформаційний вакуум. Однак навіть це завдання найчастіше виявляється нелегким через низький рівень освіти і відсутність доступу до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Сучасні комп'ютерні інформаційні технології пронизують практично всі сфери діяльності людини: бізнес, управління, охорону здоров'я, державне керування, інформаційні послуги, дозвілля. Відповідно до експертної оцінки в 2003 році близько 5% світового валового продукту випало на Інтернет-Економіку [1]. Інформаційно-комунікаційні технології набувають все більш важливого значення для підвищення конкурентноздатності підприємств, нарощення ефективності державного сектора та полегшення надання послуг. ІКТ завжди розглядалися виробничими фірмами, адміністрацією і урядом як засіб досягнення порівняльної переваги.

Серед показників, що характеризують рівень розвитку ІКТ інструментів є мережа Інтернет. Вона є найбільш розповсюдженою серед населення інформаційною технологією.

В Україні відзначається позитивна динаміка збільшення користувачів Інтернету. Якщо 2000 року їх було 500 тисяч, то 2005 року – 5 мільйонів 653 тисячі. За оцінками дослідників, у найближчі 6 – 7 років кількість потенційних Інтернет-користувачів може сягнути 13 мільйонів осіб. Процес зростання кількості Інтернет-користувачів підтримується, насамперед, чинниками соціально-економічного характеру: розвитком системи освіти; рівнем доходів, структурою витрат і рівнем зайнятості населення; рівнем розвитку інформаційних технологій.

Регіональна структура Інтернет-користувачів в Україні засвідчує, що більшість з них зосереджена у великих містах. Зокрема, в лютому 2005 року 52,86 % користувачів проживало у Києві, в Дніпропетровську – 8,67 % (2001 рік – 5 %), в Одесі – 6,84 % (2001 року – 5 %). Тільки у восьми регіональних центрах України – Києві, Дніпропетровську, Одесі, Донецьку, Львові, Харкові, Запоріжжі, Сімферополі подолано стотисячний рубіж кількості користувачів, що складає 87,7 % від загальної їх кількості в Україні в цілому. У Чернівцях, Хмельницькому, Кіровограді, Луцьку, Житомирі, Івано-Франківську, Рівному кількість Інтернет-користувачів не перевищувала 30 тисяч осіб [2].

З розвитком інформаційних технологій Інтернет стали широко застосовувати на підприємствах. Вільний доступ до мережі дає змогу швидко дізнаватися про всі новинки виробництва і ведення справ виробництва в усьому світі, а також про всі конкуруючі фірми і підприємства не витрачаючи багато часу і зусиль. Велике значення має підтримка ділових відносин з іншими підприємствами, організаціями, установами, які працюють у тих та інших сферах діяльності і найпростіше та якісно цю підтримку забезпечує Інтернет.

За допомогою цієї мережі виробники розширюють ринок збуту своєї продукції в зв'язку з тим, що кількість користувачів стрімко збільшується і можливість перегляду реклами більша, тому необхідно лише подати її в мережу. Також Інтернет надає можливість швидко і якісно укладати різні цивільно-правові угоди як на території України так і за її межами безпосередньо спрямовані на досягнення результату.

Отже, можна зробити висновок, глобальна мережа Інтернет – це важлива і дуже цікава система, яка знаходиться на певному етапі розвитку і зацікавлює все більше і більше користувачів. За допомогою Інтернету підвищується рівень розвитку як населення так і виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Доклад об информационной экономике, 2005 год. Электронная торговля и развитие. – Нью-Йорк, Женева: ООН, 2005. – 28 с.
2. Бондарчук М. ІКТ-спільнота: крокуючи в ногу із часом/Діловий кур'єр Зв'язок, 15 лютого 2007. - № 6. – С. 2.

К ВОПРОСУ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЛАНДШАФТНО-АРХИТЕКТУРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ЛЕЧЕБНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ: ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ

Дроздова Е.Ю., Михайлюк А.О.

Организации лечебных учреждений является задача функционального зонирования территории с целью создания оптимального санитарно-эпидемиологического, лечебно-охранительного режима и психологического комфорта на базе ландшафтно-архитектурной планировки их территории.

В связи с этим выделяются зоны лечебных неинфекционных корпусов, инфекционных корпусов, поликлиники, патологоанатомического корпуса, хозяйственных корпусов, больничного парка или сада. Озелененные рекреационные участки каждого корпуса связываются с лечебными отделениями. На участках предусматривают аэрации, солярии и прогулочные дорожки. В организации функциональных зон больниц максимально используются защитные свойства зеленых насаждений. Можно выделить два типа больничных участков с точки зрения их размещения в плане города и последующего озеленения и благоустройства: окраинные и в окружении городской застройки.

При проектировании больницы в пределах городской черты максимально уменьшается процент застройки участка, и высвобождаются территории для больничного парка, крайне необходимого в условиях города. Рационально применение также компактных высотных корпусов. В этих условиях в композиции учитывают влияние архитектуры окружающей застройки и градостроительные требования. Допустимы расчлененные и более пластичные композиции, относительно низкая (в пределах экономической целесообразности) этажность. Конфигурация участка, возможности глубинного и фронтального развития во многом определяют зонирование территории больницы и размещение парковой зоны.

Эти характеристики являются базой при расчете экономического ущерба, причиняемого лечебным учреждениям загрязнением окружающей среды выбросами промышленных предприятий и автотранспортом. Предварительные результаты расчета величины экономического ущерба системе лечебных учреждений г. Сумы загрязнением окружающей среды свидетельствует о неблагоприятной картине в этом вопросе. Выделяется особая роль автотранспорта. Однако этот вопрос требует более тщательного системного исследования, постоянного мониторинга экологической ситуации и набора достаточно репрезентативной статистической выборки наблюдений для обоснования экономических расчетов.

Можно отметить три этапа формирования концепции эколого-экономической эффективности: прямое игнорирование экологического и социальных факторов развития, проба интегрального комплексного счета экономического и социального факторов, приоритет социального фактора, в т.ч. экологической стороны экономического развития природной среды. А это означает, что технологии, даже выгодные экономически, но которые имеют высокую экологическую убыточность, должны быть отведены на пользу меньше выгодных экономически, зато больше экологических, природосберегающих организаций.

Эффективность природоохранных мероприятий, в этом случае, можно рассматривать с двух сторон: технологической и социально – экономической. Технологическая эффективность отображается показателями, которые характеризуют технико-технологическую сторону прогрессивного мероприятия. Экономическая эффективность мероприятия оценивается размером разницы между показателями до, и после проведения ландшафтно-архитектурного мероприятия. В общем виде рассматривается три критерии эколого-экономической эффективности: абсолютная (общая), сравнительная и экономическая. Каждая с них имеет свою систему эколого-экономических показателей. Но есть для всех этих подходов понятие общих затрат.

Эколого-экономическая эффективность природоохранных мероприятий для лечебных учреждений может быть на трех уровнях: народнохозяйственном, хозяйственно – расчетливом, субъективно – индивидуальном.

Целью оценки эколого-экономической эффективности ландшафтно-архитектурной организации лечебных учреждений может быть, как и относительная оценка результатов отдельных мероприятий, проведенных в конкретных лечебных учреждениях (или их комплексов), так и относительно ущерба на это.

Таким образом, с целью оптимизации экологической ситуации в зоне лечебно-оздоровительных учреждений г.Сумы и снижения техногенного влияния, целенаправленный мониторинг в этих районах является актуальным средством в плане обеспечения экологической безопасности населения.

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МАРКЕТИНГА В УКРАИНЕ

Дроздова Е. Ю., Пилипенко А. Ю.

Формирование механизма рыночных отношений в экономике Украины, а также необходимость преодоления экономических и экологических кризисных ситуаций в производственно-хозяйственной деятельности заставляет субъектов предпринимательской деятельности заниматься поиском и внедрением новых более эффективных методов и инструментов хозяйствования, одним из которых является экологический маркетинг.

Ключом к пониманию концепции маркетинга являются традиционные «лозунги-правила: производите то, что можно продавать, вместо того, чтобы пытаться продать то, что можете производить»; «выявите потребности и удовлетворите их»; «любите клиента, а не товар».

Сегодня маркетинг рассматривают как философию рынка; как сложную динамичную систему, обеспечивающую рыночную ориентацию управления деятельностью предприятия, фирмы, организации; как вид человеческой деятельности, направленный на удовлетворение нужд и потребностей посредством рынка. Для маркетинга характерно то, что его деятельность ориентируется на потребности, а для экологического маркетинга — на экологические потребности. Именно экологические потребности являются основным объектом внимания производителей экологически чистых товаров и услуг. Именно через удовлетворение экологических потребностей потребителей производители реализуют свою конечную цель - получение прибыли, а прибыль для экологического маркетинга - качество жизни. Средством же для ее достижения экологический маркетинг предлагает не отдельные усилия, а комплекс мероприятий.

Экологический маркетинг природных ресурсов можно рассматривать как комплекс финансовых мероприятий по оптимизации природопользования и природоохранной деятельности в ходе создания и развития рынка природных ресурсов на глобальном, национальном, региональном и локальном уровнях. Каждому из этих уровней соответствует свой субъект маркетинговой деятельности (т.е. "продавец" природных ресурсов), в качестве которого, например,

можно рассматривать мировое экономическое сообщество, национальное правительство, региональную или местную администрацию, контролирующие процесс природопользования и распоряжающиеся природными ресурсами на своих уровнях юрисдикции. При этом в качестве инструментов (механизмов) экологического маркетинга могут быть использованы такие средства, как ресурсно-ценовая политика, арендная плата за использование природных ресурсов, экологические штрафы, экологические сертификаты, экологическое страхование и кредитование, экологическое лицензирование т.д.

В Украине становление национальной эколого-экономической политики только начинается. Существует много регионов с высокими показателями депрессивности, которые испытывали и испытывают значительное антропогенное влияние. В качестве примера можно назвать промышленно-территориальный комплекс (ПТК) в районе г.Калуша Ивано-Франковской области, насыщенный техногенно-опасными производствами (ТОП) и, как следствие, активными источниками загрязнения окружающей среда (а именно: техногенные свалки, пустоты горных выработок, склады, захоронения токсичных отходов та др.). Важным конкретным результатом внедрения экологического маркетинга в практику территориального планирования и управления должен стать кадастр биоразнообразия Украины в административно-территориальном разрезе.

Новая экологическая продукция разрабатывается и выпускается преимущественно в таких секторах отечественной экономики как: производство и переработка нефти и газа, машиностроение и металлообработка, химическая промышленность, черная металлургия, производство стройматериалов, производство энергии, транспорт; точное оборудование, легкая промышленность, пищевая промышленность, деревообрабатывающая промышленность, печатные услуги, экологические услуги.

К ВОПРОСУ ВЛИЯНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СВОБОДЫ НА РАЗВИТИЕ АПК

Поляченко С.С., Брюханов М.В.

В современном обществе все чаще начинают подниматься вопросы продовольственного обеспечения страны, это вызвано процессами глобализации и мирового разделения труда. А также не желанием хозяйств отдельных стран уступать свое место на внутреннем, а также, исторически сформированном, внешнем рынке. Сегодня в мире сложилась ситуация когда на рынке аграрной продукции есть несколько десятков стран стоимость экспорта которых превышает 1млрд. долл., то есть стран специализирующихся на производстве сельскохозяйственной продукции. Среди таких есть как высоко развитые страны (США, Япония, Канада), так и страны которые развиваются (Южная Африка, Мексика). При этом между ними сохраняется рыночная конкуренция. Сегодня существует несколько подходов для оценки положения страны на рынке, а именно: рентабельность выпуска продукции, объемы экспорта, а следовательно и удельный вес продукции данной страны на рынке, добавленная стоимость продукции на одного занятого и многое другое.

Во многих странах сельское хозяйство является одой из ведущих отраслей экономики, поэтому исследования в данном направлении имеют

Сегодня многие страны взяли курс на либерализацию экономики и достижения её максимальной открытости и минимального вмешательства государства в рыночные процессы. В данной работе ставится цель *проанализировать зависимость и влияние экономической свободы на рыночное положение страны в отрасли АПК*. Как один из главных критериев успешного развития принято добавленную стоимость на одного занятого в сельском хозяйстве.

Данной тематике посвящено немало трудов ученых с мировым именем. Исследования проводятся в направлении выявления факторов и причин, которые оказывают влияние на рост ВВП в целом и на аграрный комплекс как составную часть ВВП. В трудах С. Джонсона (Department of economic, MIT) и Дж. Робинсона (Department of political science and economy, Berkley). «Институциональные изменения как

основные причины роста в долгосрочном периоде» Они рассматривают аграрный комплекс как составляющую часть ВВП. Исходя из этого они исследуют как изменения в структуре аграрного сектора влияют на ВВП в целом. Также существуют подходы изучения структурных изменений в самом сельском хозяйстве и их влияния на производство, а также индустриализацию аграрного сектора (Стефен Дж. Вогель «Структурные изменения в аграрном комплексе: производство и индустриализация, вызванная повышением спроса.

В данной работе выделен ряд факторов имеющих существенное влияния на успешность аграрного комплекса и сделана попытка на основании данных при помощи эконометрических методов вывести модель роста добавленной стоимости на одного занятого в отрасли.

Выделен ряд стран, стоимость экспорта продукции АПК превышает 1 млрд. долл. Но при этом наблюдается совершенно разная добавленная стоимость продукта на одного занятого, например от 290 долл. во Вьетнаме до 41331 долл. в Бельгии. Исходя из того, что большинство стран с развитой рыночной экономикой, делают акцент на необходимости либерализации и создания открытой экономики в странах которые развиваются, проанализируем зависимость размера добавленной стоимости с динамикой индекса экономической свободы. Данные среднего индекса экономической свободы с сайтов <http://www.heritage.org> и <http://www.worldbank.org>.

Рассмотрена тенденция изменения индекса экономической свободы и добавленной стоимости на одного занятого в отрасли. Работа основана на построении модели зависимости данных показателей.

ПРОБЛЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ В КИТАЕ

Дроздова Е.Ю., Хуан В.

Несмотря на энергичные мероприятия, предпринимаемые китайским правительством в области борьбы с загрязнением окружающей среды, Китай, в настоящий момент, по всем базовым экологическим параметрам по-прежнему уступает среднемировым показателям. Основными экологическими проблемами, которые являются следствием высоких темпов индустриализации и урбанизации, наличия большого числа устаревших экологически опасных предприятий, перенаселенности и низкого уровня экологического сознания населения, высокой затратности природоохранных мероприятий и влияния естественных климатических факторов, остаются: 1) загрязненность воздуха выбросами двуокиси серы и наличие вследствие этого обширных площадей, страдающих от кислотных дождей (до 30% территории Китая); 2) продолжающиеся масштабные процессы эрозии и опустынивания земель; 3) наличие постоянного дефицита качественной пресной воды и загрязненность прибрежных морских акваторий; 4) низкий уровень естественного воспроизводства кислорода; 5) ограниченность лесных ресурсов; 6) экологическая загрязненность крупных городов; 7) загрязнение окружающей среды (особенно водных акваторий) на сопредельных с Россией пограничных территориях (одним из прямых следствий такого загрязнения является опасное ухудшение качественных характеристик амурской промысловой рыбы, в которой все чаще обнаруживаются фенольные соединения).

Сложная экологическая ситуация в КНР в последние годы серьезно усугубилась сильной засухой в северной части страны, которая обострила проблемы водоснабжения населения и с/х потребителей, поставила под угрозу летние урожаи зерновых культур. Преодоление последствий засухи потребовало дополнительных ассигнований и мобилизации человеческих ресурсов.

В целях минимизации негативного воздействия экологического фактора на экономику и международный престиж государства, китайское руководство предполагает в предстоящие 5 лет увеличить

капиталовложения в защиту окружающей среды до 1,2% ВВП страны против 0,93% в 2000гг. Количественно они составят 72-84 млрд.долл. Так, при 7% росте ВВП общий объем загрязняющих атмосферу выбросов должен уменьшиться на 10%. Намечена ликвидация и техническое переоснащение предприятий, не отвечающих современным экологическим требованиям. На государственном уровне предполагается повысить ответственность за загрязнение окружающей среды, установить жесткие штрафные санкции за нарушение экологического законодательства, значительно увеличить тарифы на использование воды промышленными потребителями и населением и использовать налоговые рычаги для стимулирования природоохранных мероприятий.

Одной из проблем, по мнению экспертов, государственного управления по охране окружающей среды является крайне низкий уровень экологического сознания населения. В связи с этим, предполагается уделить особое внимание пропаганде природоохранных знаний в широких слоях общества. Создаются специальные программы по воспитанию у населения экологического сознания и ответственного отношения к окружающей среде. Свою роль здесь призвано сыграть и улучшение общедоступной информации о состоянии экологии: по телевидению ежедневно передаются сводки о состоянии атмосферы в крупных городах Китая, а в будущем планируется передача оперативной информации о качестве воды в главных водоемах, об объемах выбросов в атмосферу вредных газов, сточных водах и т.п. Дополнительным стимулом для реализации экологических программ в КНР, и особенно в Пекине, является стремление китайского руководства обеспечить необходимые условия для проведения Олимпиады-2008. Как подчеркивают официальные китайские лица, все требования МОК в отношении экологии в китайской столице будут выполнены в полном объеме.

В целом китайское руководство стремится удержать экологическую ситуацию под контролем и не допустить ее ухудшения. При этом Китай активно ищет решение своих экологических проблем, в т.ч. путем привлечения иностранных инвестиций, изучения мирового опыта, внедрения передовых технологий и увеличения ассигнований на охрану окружающей среды.

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Волк О.М., Слєпченко Я.О., Вовк М.С.

Економіка функціонує завдяки різноманітним мережам зв'язку (транспортним, соціальним, науковим, підприємницьким тощо), які забезпечують обмін інформацією і координацію дій суб'єктів господарювання. За останні роки з'явилося багато електронних комп'ютерних мереж. Серед них провідну роль у формуванні глобальних і національних електронних ринків відіграє, безумовно, Інтернет. Стрімко змінюється методологія ведення сучасного бізнесу. У цей процес активно включаються українські підприємства.

Результати аналізу ста Інтернет-проектів свідчать: як російські, так і українські Інтернет-проекти промислових підприємств є переважно інформаційними, їхня роль фактично зводиться до збору комерційних пропозицій. Але російські Web-сайти відрізняються дещо вищою якістю. Українські промислові підприємства орієнтуються переважно на надання інформації рекламно-маркетингового характеру (кількість вітчизняних сайтів такого типу – 67%), структура їх спрощена, немає можливості вибору та замовлення продукції в режимі он-лайн через специфічну форму, тобто Інтернет є лише засобом рекламування продукції та підприємства. Програми стимулювання збуту наявні в 17% українських Web-проектів і 37% - російських [1].

Далеко не всі Інтернет-проекти українських промислових підприємств повноцінно використовують можливості Інтернет для подання інформації щодо продукції: лише 65% сайтів містять супровідну інформацію про неї, 23% – обмежуються найменуванням і ціною, 22% – пропонують додаткові матеріали (відомості про варіанти постачання, фасування, обсяг мінімальної партії та ін.). Таким чином, Інтернет недостатньо використовується як інструмент, покликаний полегшити взаємовідносини між підприємствами і потенційними споживачами [1].

Небагато які представництва реалізують систему он-лайнного прийому замовлень (27%). Можливість інтеграції такої системи з каталогом та надання додаткового сервісу (відомості про наявність виробів на складі, термін виконання замовлення, умови доставки та ін.) теж упускається з уваги. Отже, для вітчизняних Web-

представництв характерна відсутність чіткого усвідомлення, з якою аудиторією треба працювати.

Лише 37% вітчизняних сайтів професійно оформлені і мають зручну навігацію. Головні недоліки Інтернет-проектів в Україні – складна процедура оформлення замовлень, технологічні труднощі. Зауважимо, що 38% Інтернет-проектів українських підприємств мають проблеми з кодуванням, помилки в гіперпосиланнях, окремі графічні елементи не завантажуються, деякі форми замовлень не працюють.

Таким чином, можна виділити основні чинники, що обмежують застосування Інтернет-технологій у роботі наших підприємств. Перша група чинників пов'язана з невисоким рівнем інформатизації бізнесу порівняно з розвинутими країнами; нерозвинутістю телекомунікаційної та інформаційної інфраструктури, що значно сповільнює передачу даних; відсутністю дійової підтримки з боку держави та ін. Друга група чинників пов'язана з недовірою, психологічною неготовністю українських виробників і споживачів до нових інструментів ведення бізнесу: керівники підприємств не розглядають сайт як компонент, що приносить економічну користь і підлягає грошовому оцінюванню. Інтернет досі сприймається у масовій свідомості тільки як загальнодоступне джерело інформації та засіб розваг. [1]

Подолання зазначених перешкод, підвищення «електронної грамотності» та кваліфікації у сфері інформаційних технологій дозволить підприємствам ефективно використовувати сучасні інформаційні технології, в тому числі Інтернет, для просування своєї продукції на нові ринки збуту.

Література

1. Ярова І. Інтернет як інструмент просування продукції промислових підприємств // Економіка України – 2006. - № 12 (541) – С. 48-53.

2. Меджибовська Н. Матеріально-технічне постачання промислових підприємств з використанням Інтернет-технологій // Економіка України. –2006. - №10 (539) – С. 59-65.

УТИЛІЗАЦІЯ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Волк О. М., Білопільська О. О., Боронос Д. В.

Тверді побутові відходи (ТПВ) та сміття, що повсякденно накопичуються в кожному населеному пункті, породжують величезні екологічні та економічні проблеми щодо їх утилізації.

“Україна може потонути в смітті” – такого висновку дійшли учасники круглого столу з екологічних питань, який проходив в “Укрінформі”. Щорічно на сміттєзвалища країни надходить 26-27 млн. тонн твердих відходів, загальний обсяг яких уже становить понад 35 мільярдів тонн. Під ними – 130 тисяч га. Тим часом жодне з діючих у нас сміттєзвалищ не відповідає санітарним та екологічним нормам, через що шкідливі речовини, потрапляючи у водні горизонти, забруднюють питну воду.

Ситуація з відходами – критична. Причин, що призвели до неї багато: слабкість природоохоронного законодавства, незацікавленість інвесторів вкладати кошти у переробку відходів, недостатнє екологічне виховання в нашому суспільстві. Та найголовніша причина сміттєпотопу в тому, що охорона природи не є пріоритетним напрямком діяльності органів влади, впливових політичних партій. Розв’язання екологічних проблем у них на останньому місці.

Є декілька способів поводження з відходами: захоронення, спалювання та переробка.

Захоронення відходів найрозповсюджений спосіб. Приблизно 90 % відходів в США до цього часу закопуються. Але навіть просте захоронення відходів вимагає великих площ земель і сприяє забрудненню підземних вод та верхніх шарів ґрунту сполуками важких металів, що небезпечно для здоров’я людей і становить загрозу для довкілля (оскільки для відновлення шару ґрунту товщиною 15 см без втручання людини необхідно приблизно 3000 років). А тому в Західній та Центральній Європі спосіб захоронення відходів був замінений на спалювання. Спалювання скоротило об’єм сміття на 70-90%. Тепло при спалюванні сміття використовували для одержання електроенергії. Проте у містах які використовували ці сміттєспалювальні печі швидко погіршувався склад повітря. І тому

захоронення відходів залишалося найбільш популярним методом рішення проблеми з відходами.

Найбільш перспективним способом вирішення проблеми є переробка відходів. Основою переробки є сортування сміття та розробка технологічних процесів переробки.

Що стосується України, то майже 100% сміття закопується. До цього часу не впорядковані тарифи на розміщення відходів. Якщо у Європі за це сплачують по 40 доларів за тону, в США 90 доларів за тону, то зокрема в нашому місті 4 гривні за тону. За кордоном збирання, зберігання, утилізація відходів вигідна – справа, у нас – збиткова. Йдеться не про введення європейських тарифів, а про те, щоб вони хоча б покривали реальні витрати комунальників.

Україна має взяти на озброєння європейське гасло: “З відходів – доходи”. В його реалізації головне не підняття тарифів, а створення цілісного виробничого ланцюжка: збирання, сортування, утилізація, переробка. Сучасні технології дають змогу підняти ступінь переробки до 30 %. З відходів можна одержати дешеві нафтопродукти, синтетичні тканини, товари повсякденного попиту. Те, що не підлягає переробці повинно спалюватися. На заводах встановлюються системи хімічної очистки димових газів, оскільки вони екологічно небезпечні.

Серед найбільш перспективних в умовах України видів виробництва продукції екологічного призначення можна назвати переробку і знешкодження відходів. Переробка відходів є резервом дешевих ресурсів і водночас використання відходів допомагає вирішити екологічні проблеми

На даному етапі Україна повинна поставити на меті такі завдання:

1. Селекція сміття. Це стане важливим кроком для запровадження в Україні не захоронення, а переробки відходів. Оскільки тільки тоді інвестиції на будівництво сміттєпереробних заводів будуть йти до нашої країни, коли буде налагоджена система відбору сміття.

2. Заборонити ввезення відходів із-за кордону.

3. Зменшувати масу відходів за рахунок підвищення культури виробництва.

4. Надати кредитні та податкові пільги підприємствам, котрі займаються переробкою відходів.

5. Посилити екологічне виховання населення.

Всі ці заходи дозволять ефективно вирішувати проблему утилізації відходів та покращити стан навколишнього середовища в Україні.

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Волк О.М. Каргаполова О.С.

Основними завданнями економіки природокористування є : 1. Визначення економічного збитку, що наноситься народному господарству в результаті нераціонального природокористування і величини витрат, необхідних для ліквідації його наслідків. 2. Оцінка абсолютної і відносної ефективності природоохоронних затрат і вибір найбільш ефективних варіантів природоохоронної діяльності та використання природних ресурсів. 3. Розробка економічних методів управління природоохоронною діяльністю, матеріального стимулювання охорони навколишнього середовища. На сьогоднішній день ринок нам надає різноманітні засоби домашньої чистоти, але купуючи порошок для прання чи засіб для миття посуду, ми не замислюємося за іншу сторону. Для багатьох домогосподарок здається незрозумілим вміст моючого засобу на упаковці. Всі вони містять фосфатні з'єднання і синтетичні речовини, котрі залишаються на тканині. Проведені дослідження Київським науково – дослідним інститутом, що кожний порошок містить від 15% до 40% – 60% фосфатів. Щоб їх вивести з тканини треба виполоскати 7 – 9 разів, а ми в кращому випадку виполоскуємо 2 – 3 рази. Склалася така ситуація, що на долю розвинутих країн, в яких проживає всього 1/4 населення світу, припадає 2/3 загального обсягу світових забруднень, причому без врахування забруднення від екологічно брудних підприємств, розташованих на території країн, що розвиваються..

Міністерство охорони навколишнього природного середовища (МОНПС) є центральним органом державного управління в галузі охорони природи і використання природних ресурсів і відповідає за охорону природи, організацію раціонального використання і відтворення природних ресурсів у країні. МОНПС готує і подає в Кабінет Міністрів пропозиції з питань охорони природи і раціонального використання природних ресурсів для включення їх у проекти державних планів економічного та соціального розвитку, здійснює контроль за виконанням відповідних завдань, Здійснюється державна екологічна експертиза генеральних схем розвитку і розміщення продуктивних сил країни і галузей народного господарства, контроль за дотриманням екологічних норм при

розробці нових технологій, матеріалів і речовин, а також проектів на будівництво (реконструкцію) підприємств та інших об'єктів, що впливають на стан навколишнього середовища і природних ресурсів. При цьому органи управління природокористуванням повинні орієнтуватися на такий визначальний фактор поліпшення діяльності з охорони природи, як широке застосування в усіх галузях народного господарства маловідходних і безвідходних технологій. Тут приймаються рішення з питань природокористування, здійснюються практичні заходи щодо охорони навколишнього середовища від забруднення виробничими і господарськими відходами, стічними водами. Удосконалення управління в галузі охорони і відтворення природних ресурсів повинно відбуватися шляхом уточнення ролі і місця територіального і галузевого факторів у формуванні основних якісних параметрів навколишнього середовища. Водночас слід враховувати, що в системі планового управління раціональним природокористуванням провідним є територіальний підхід (що повноправним розпорядником природних ресурсів, які залучаються в сферу виробничої діяльності, є Ради народних депутатів). Завдання полягає в тому, щоб надані місцевим Радам права використовувались якнайефективніше, поєднували в собі територіальні і галузеві інтереси, орієнтували виробничогосподарську та експлуатаційну діяльність промислових підприємств і об'єднань, міністерств і відомств на вирішення актуальних екологічних проблем. Є ще одне вирішення компанія Amway допомагає понад п'ятидесяти років людям по всьому світу взяти на себе відповідальність за своє життя і почати змінювати його на краще одержувати бажаний дохід величина якого відповідатиме кількості докладених ними зусиль. Сьогодні компанія Amway належить до світових лідерів в індустрії прямих продажів працюючи на ринках більш ніж 90 країн і регіонів. Успіх Amway і понад 3 мільйонів її Незалежних підприємців підтверджує правдивість стародавньої мудрості яка каже що великі справи можуть вирости з маленьких починань (1959 року заснували двоє друзів – Джей Ван Андел і Річ ДеВос). Вони збагнули що продаж якісної продукції безпосередньо споживачам є багатообіцяючою можливістю для тих хто хоче заснувати власний успішний бізнес із низькими ризиками невеличким стартовим капіталом і без жодних обмежень у потенційних доходах. З того часу всю діяльність Amway було зосереджено на тому щоб виробляти якісну продукцію і допомагати людям одержувати максимальну користь від цієї гнучкої можливості ведення бізнесу.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Вовк О.М., Василевська І.В.

Кожен майбутній економіст, спеціаліст, кожна свідомо людина повинна обов'язково мати загальне уявлення про особливості сучасного екологічного стану, а також про основні напрямки державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Нинішню екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову. Багато чинників, зокрема низький рівень екологічної свідомості суспільства, призвели до значної деградації довкілля України, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, повітря і земель, нагромадження у дуже великих кількостях шкідливих, у тому числі високотоксичних, відходів виробництва.

Такі процеси тривали десятиріччями і призвели до різкого погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності, а це загрожує вимиранням і біологічно-генетичною деградацією народу України.

Багаторічна енергетично-сировинна спеціалізація, а також низький технологічний рівень промисловості України поставили її в число країн з найбільш високими абсолютними обсягами утворення та відходів.

У містах і селищах міського типу щороку нагромаджується близько 40 млн. куб. метрів сміття, яке знешкоджується на 771 міському звалищі, з яких майже 80 відсотків експлуатується без дотримання запобіжних заходів щодо забруднення підземних вод і повітряного басейну, та 4 сміттєспалювальних заводах, технологічне обладнання яких не відповідає сучасним екологічним вимогам.

В зв'язку з цим раціональне використання і відтворення природних ресурсів стає однією з найбільш актуальних проблем людства. Поряд з глобальним, проблема охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів має яскраво виражений регіональний характер і відіграє особливу роль в інтенсифікації виробництва на основі прискорення науково-технічного прогресу.

У системі управління природоохоронною діяльністю підприємства можна виділити планування, експлуатацію очисних споруд (включаючи технологічний процес) і контроль за викидами в навколишнє середовище. Проектування і планування дають змогу розробити комплекс необхідних заходів по охороні навколишнього середовища, їх виконання, серед яких нові удосконалені технологічні процеси, роботи, очисні споруди, що знижують або виключають шкідливий вплив на навколишнє середовище.

Головним завданням на найближчу перспективу є запобігання збільшенню рівня забруднення та виснаженню природних об'єктів. Розв'язання проблем техногенно-екологічної безпеки потребує:

- Застосування відновлюваних джерел енергії, розв'язання проблем знешкодження і використання всіх видів відходів;
- налагодження ефективного екологічного контролю за науково-дослідними роботами із створенням об'єктів штучного походження, їх проектуванням, будівництвом та функціонуванням з метою управління техногенними навантаженнями, раціональним використанням природних ресурсів і розміщенням продуктивних сил;
- розробки методології визначення ступеня екологічного ризику для довкілля, обумовленого техногенними об'єктами;
- проведення досліджень з метою створення системи моделей моніторингового контролю за об'єктами спостережень у промисловості, енергетиці, будівництві, транспорті і сільському господарстві.

ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМ КАК ОДИН ИЗ ПОДХОДОВ К АНАЛИЗУ ЭКОНОМИКИ

Бунковская Н.С., Костюченко Н.Н.

Для выявления объективных закономерностей функционирования экономических отношений общества экономическая теория с момента своего возникновения стремится к разработке методологических подходов, которые могли бы наиболее адекватно отразить всё богатство материальной жизни общества и объяснить сущность механизма действия как экономической структуры в целом, так и входящих в её состав элементов в частности.

Одним из таких методологических подходов, отличающимся комплексным характером в анализе экономических отношений, является институциональная теория, возникшая на рубеже XIX – XX веков в США. Она известна также под множеством иных названий: неоинституционализм; транзакционная экономика (т.е. подход, изучающий транзакции и связанные с ними издержки); экономическая теория прав собственности; контрактный подход (поскольку любые организации, от фирмы до государства, понимаются как сложная сеть явных и неявных контрактов).

Институциональная теория, в отличие от других экономических теорий, анализирует экономические категории как результат согласованных действий индивидов, сознательно устанавливающих и придерживающихся в хозяйственной деятельности ряда ограничений своих эгоистических мотивов и индивидуальных предпочтений.

В институциональной теории понятие "институт", заимствованное из социальных наук, эволюционировало от представления о нем как обычая, стереотипе поведения (Т. Веблен, Дж. Комманс, У. Митчелл) до характеристики его как сложноорганизованной системы правил, ограничений и форм принуждения к их исполнению (Д. Норт, О. Уильямс).

Функционирование экономической сферы с точки зрения институционализма можно раскрыть как деятельность различного рода организаций, представляющих собой группы индивидов, связанных между собой общими целями. Конкретная совокупность институтов в данном случае будет выступать формой, влияющей на

характер, своеобразие и эффективность деятельности рассматриваемых организаций. Согласно образному сравнению Д. Норта, институты – это правила игры, а организации – это игроки. Институты, на базе которых осуществляется деятельность той или иной организации, определяют совокупность альтернативных возможностей этой организации. В то же время наблюдается и обратная связь: индивиды, создавая организации, в процессе своей деятельности, направленной на максимизацию экономической выгоды, могут инициировать институциональные изменения в связи с появлением новых или видоизменённых альтернативных возможностей. Эти изменения могут касаться как формальных ограничений и выражать себя в разработке новых законодательных норм, так и неформальных – через формирование новых социальных норм, обычаев и правил поведения.

Существует несколько точек зрения на характер появления и изменения институтов:

✓ Институт как привычный образ мысли, в соответствии с которым живут люди (Т. Веблен). Иными словами, основной фактор изменения институтов - это непосредственное изменение поведения «актёров».

✓ Институт возникает в результате действия экономических агентов. Это спонтанный процесс, в ходе которого индивиды не отдают себе отчёта о конечных целях и институтах (или институциональных изменениях), которые возникнут в результате многократного (2500-3000 раз) повторения однотипного взаимодействия (К. Менгер, неоклассическая точка зрения).

✓ Предприниматели (организации), максимизируя выгоду, создают и изменяют институты (Шумпетер-Норт).

✓ Институт возникает и изменяется под действием экзогенных факторов.

Институциональные изменения вытекают из комплексного подхода к осуществлению реформ, и именно такие изменения выступают основой преобразований в обществе.

Проблема изучения роли и сущности функционирования институтов является особо актуальной в условиях преобразований экономики Украины в рыночную экономику и ее перехода на путь устойчивого социо-эколого-экономического развития.

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ БІЗНЕС-ЦИКЛУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Борнос Д.В., Брюханов М.В.

У своєму дослідженні ми поставили за мету дослідити національні особливості бізнес-циклів в Україні і виявити їх причини.

Для більш змістовного аналізу та характеристики основних фаз та інших параметрів бізнес-циклу ми побудували фактичний бізнес-цикл для України в період з 1990 по 2003 р.

Ми використали методіку визначення бізнес-циклу як відхилення реального Валувого Національного Продукту (Real GDP) від середнього річного темпу приросту реального ВВП за певний період (Trend). Наступним кроком було визначення темпів приросту ВВП для кожного року. Застосувавши метод експоненціального згладжування (exponential smoothing), ми отримали згладжену версію наших даних. Ми прагнули отримати згладжену версію даних часових проміжків x_t . Назвемо згладжену версію x_t . Зазвичай x_t обчислюється як прогноз, який базується на попередніх спостереженнях. Перший x_t дорівнює першому x_t :

$$x_1 = x_1$$

Прогнози для наступних періодів розраховуються за такою формулою:

$$x_{t+1} = \beta x_t + (1 - \beta)x_t$$

де β - коефіцієнт згладжування, що перебуває в межах від 0 до 1.

Підставивши відповідні значення у зазначені формули ми отримали згладжені або плавні темпи приросту GNP (Валувого національного продукту) – (g_t). На наступному етапі ми застосували той самий метод (згладжування) до GNP шляхом використання тих самих плавних темпів приросту, які ми розраховали. Цей плавний показник реального GNP буде дорівнювати середньому річному темпу приросту GNP для кожного року ($Trend_t$), який ми і прагнули знайти. Він був обчислений за наступними формулами:

Для 1 – го року :

$$Trend_1 = GNP_1$$

Для наступних років:

$$Trend_{t+1} = (1 + g_t)(0,5)Trend_t + (0,5)GNP_t$$

Далі ми розрахували циклічний компонент ВВП як різницю між ВВП і його середньорічним темпом приросту. Але, оскільки ми зацікавлені у відносних змінах, була використана логарифмічна різниця, а не абсолютна.

Циклічний компонент був обчислений за формулою:

$$\ln(GNP) - \ln(Trend)$$

За допомогою знайденого циклічного компонента був побудований фактичний бізнес-цикл.

На основі отриманих результатів були зроблені висновки стосовно особливостей протікання бізнес-циклу в економіці України, які, на нашу думку, можуть бути використані при управлінні економічними процесами, як на мікро, так і на макрорівні:

- Для України характерне плавне протікання бізнес-циклу. Для побудованого бізнес-циклу характерне те, що він є незавершеним.
- Період від депресії до піку(процвітання) досить довгий і складає 7-8 років.
- Спад припадає на 1994 р., що пояснюється дуже активним впливом на економіку України технологічних, монетарних, політичних шоків і механізмів їх розповсюдження.
- Пік відбувся у 2001 році, що на нашу, думку пояснюється повільним, але все ж таки успішним подоланням кризових явищ в економіці України.

ОСОБЛИВОСТІ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Плотнікова І.

Не завжди людина, яка володіє професійними здібностями й має бажання працювати, може отримати роботу. Багато країн світу стикаються з проблемою безробіття, коли пропозиція вільної робочої сили переважає попит на неї.

МЕТА: аналіз безробіття в Україні.

ЗАВДАННЯ: розглянути причини, наслідки та шляхи зменшення безробіття.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Безробітними, згідно з ЗУ «Про зайнятість населення», вважаються працездатні громадяни, які з незалежних від них причин не мають заробітку через відсутність відповідної роботи, зареєстровані в державній службі зайнятості, дійсно шукають роботу та здатні приступити до праці.

Виділяють такі види безробіття: фрикційне, структурне та циклічне.

На відміну від розвинених країн у нас інша природа безробіття. Вона виникла не на фоні перевиробництва, а навпаки – при масовому дефіциті. Найбільше число працівників залишаються без роботи через скорочення обсягів виробництва в зв'язку з недопоставками сировини, комплектуючих виробів, порушення договірних зобов'язань, розривом виробничих зв'язків. Різке зростання цін на сировину, енергоносії, обладнання, тарифів на транспортне обслуговування, що призвело до банкрутства і ліквідації нерентабельних підприємств, а також сприяло збільшенню кількості безробітних. Необхідно мати на увазі також реформування власності, конверсію оборонної промисловості, зупинку деяких шахт, скорочення бюджетних установ та організацій.

Також до основних причин безробіття належать: структурні зміни в економіці, постійний прогрес техніки, диспропорційність розвитку економіки, обмеженість попиту на товари і послуги.

Безробіття, з одного боку, вважається стимулятором активності працюючого населення, а з другого – суспільним лихом.

До негативних наслідків безробіття можна віднести:

- морально – психологічні травми;

- зниження кваліфікації працівників;
- зниження життєвого рівня населення;
- ріст злочинності.

Загрози масового безробіття в Україні повинні протистояти відомі в світовій практиці інвестиційні програми та активні методи політики зайнятості, а саме підтримка робочих місць, попередження масових звільнень, навчання працівників, організація громадських робіт, стимулювання раціонального розміщення виробництва.

Україні існують величезні можливості для зайнятості населення: розвиток приватного підприємництва, малого бізнесу, сфери послуг, фермерства, усієї ринкової інфраструктури.

У 2006 році в Україні кількість зайнятого населення зросла, а рівень безробіття знизився. Кількість безробіття знизилась на 137,6 тис. осіб за 2006 рік. За офіційними даними, кількість зайнятого населення зросла з 57,9 відсотка до 58,3 відсотка і становила 20,9 млн. осіб у 2006 році. Комплекс соціальних послуг і матеріального забезпечення за рахунок Фонду державного соціального страхування отримали 2,7 млн. безробітних. За оперативними даними місцевих органів влади, впродовж 2006 року були створені робочі місця для 1 млн. 136,9 тис. осіб.

ВИСНОВОК

Сьогоднішнє безробіття є серйозною соціально – економічною проблемою, повна зайнятість залишається найважливішою метою, якої треба досягти. Політичне та економічне прийняття безробіття є найголовнішою перешкодою до його зменшення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорогунцов С.І., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки: Навч. посіб. – К.: Стафед – 2, 2001. – 144с.
2. Хвесик М.А., ГорбачЛ.М., ПастушенкоП.П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2005. – 344 с.
3. Розміщення продуктивних сил / За заг. Ред.. Н.П.Вашенка. – К.: КНТЕУ, 2001. – 260 с.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

В. Песоцька

З переходом України до змішаної економіки для українських підприємств гострою проблемою стало виживання як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Це пов'язано в першу чергу з загостренням конкуренції та з неспроможністю національних підприємств формувати свої конкурентні переваги.

Створення умов для стійких темпів розвитку економіки України передбачає підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва шляхом організації сприятливого інвестиційного клімату і на цій засаді – значного нарощування інвестицій, без чого неможливий поступальний рух економіки. Отже, виникає необхідність науково-методичного забезпечення діагностики та оцінки ефективності інвестиційних проектів, від рівня котрих значною мірою залежить приплив капіталу в економіку держави.

МЕТА: оцінка ефективності інвестиційних проектів.

ЗАВДАННЯ: розглянути діяльність сучасного діючого підприємства, розрахувати інвестиційні проекти на прикладі ВАТ „Кременчуцького колісного заводу” та запропонувати шляхи вдосконалення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Серед основних проблем ефективного використання державних інвестицій як ефективного бюджетного важеля державного регулювання слід назвати відсутність чітко визначених критеріїв ефективності державних інвестиційних проектів.

Результатом аналізу ефективності інвестиційного проекту є впровадження його з урахуванням ризикованості інвестиційного проекту.

У визначенні ефективності інвестиційних проектів експерт з інвестування використовує комплексну методику оцінки інвестиційної ефективності проекту, яка включає: оцінку інвестиційного проекту, аналіз бізнес-плану реалізації проекту та його самоокупності, до яких входить система кількісних показників ступеня ризику впровадження інвестиційних проектів, статистичні та експертні методи оцінки ризику впровадження інвестиційних проектів, а також логіко-імовірнісне моделювання схеми реалізації операції з впровадження

інвестиційних проектів та можливого ризику за інвестиційною операцією.

На прикладі ВАТ «Кременчуцького колісного заводу» були розраховані два інвестиційні проекти, дані якого занесені в таблицю 1.

Таблиця 1

Основні показники інвестиційного проекту

Показники	Проект 1	Проект 2	Відхилення
Чистий приведений дохід (NPV)	65,08	30,016	- 35,06
Індекс рентабельності інвестицій (PI)	1,114	1,047	- 0,067
Внутрішня норма доходності (IRR)	20,23	12,73	- 7,5
Строк окупності інвестицій (PP)	2р. 338	2р. 252	- 86

Отже, виходячи з даних в таблиці, можна сказати, що найбільш позитивні значення показників в проекті 1 і тому його варто приймати.

ВИСНОВОК

Отже, оцінка ефективності інвестиційних проектів як інструменту, що забезпечує інвесторів та інших зацікавлених осіб інформацією, необхідною для прийняття рішення щодо інвестування і способів фінансування цих проектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України „Про підприємства в Україні” від 27 березня 1991 року.
2. Закон України „Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 року.
3. Василик Д.О. Оцінка ефективності інвестиційних проектів. Фінанси України. №1, 2005.
4. Денисенко М.П. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів. Проблеми науки. №1, 2005.

В наведених тезах критично розглянуто статтю А.А.Чухно, академіка НАН України, доктора економічних наук, професора кафедри економічної теорії Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Статтю під назвою «Природа сучасних грошей, кредиту та грошово-кредитної політики», надруковано в першому номері журналу «Фінанси України» за 2007 рік. Нашу увагу привертають наукові принципи та висновки в тій частині матеріалу статі, де «розглянуто природу сучасних грошей». Автор стверджує, що для досягнення більшої цілеспрямованості та ефективної грошово-кредитної політики необхідно знати природу сучасних грошей. Ми цілковито та повністю підтримуємо таке ствердження, яке є об'єктивною необхідністю розвитку економічних наук.

А.А.Чухно на початку статті так формулює актуальність дослідження природи сучасних грошей. «Вже минуло понад три десятиліття з того часу, коли золото і фактично, і юридично перестало бути грошима. Відбулася грандіозна революція. Золотогрошова система, яка існувала століттями, теоретичне тлумачення якої міцно вкоренилося у людській свідомості, виявилася історично минулою. Сучасна епоха з усією гостротою поставила проблему природи сучасних грошей. Якщо золото не гроші, то що є сучасні гроші? ... що таке сучасні гроші?». Відомо, що на некоректно поставлене питання відповідь буде некоректною. В наведеній вище цитаті, що ставить питання, є відверті методологічні, м'яко кажучи, помилки. Звертаємо увагу на вислів: «...золото...фактично...перестало *бути* (виділено нами) грошима». Ні золото, ні срібло, ні будь-які інші матеріально-речові об'єкти не були і не можуть бути грошима у природному розумінні суті грошей. Наведений вище вислів методологічно-строго звучить так: «...золото...фактично... перестало *виконувати роль грошей*».

В економічній теорії категорія природного «буття грошей» та категорія суспільного «виконання ролі грошей» не одне й те саме. Буття грошей та матеріальний об'єкт, що виконує роль грошей, іншими словами, відображення грошей матеріальним об'єктом та саме те, що породжує гроші, не одне й теж саме. Наприклад, коли актор у театрі або в кіно виконує роль Гамлета, це не означає, що актор є Гамлетом. Актор веде буття людини, як природної та

соціальної особистості зі своїм ім'ям своїми діями, навіть тоді, коли виконує роль.

Золото тільки виконувало роль грошей, Але золото ніколи не було грошима в площині проблеми природи грошей. Природа грошей не золота, не срібна, не алмазна чи рубінова, взагалі природа грошей не речова, а дійова. Дії людей, а саме, 1) специфічний вид цілеспрямованої дії (праця), та 2) дії людей між собою при обміні продуктами праці, призвели до виникнення необхідності вимірювати товари при обміні. Саме дія 1), - праця і є тією матеріальною природною дією, яку необхідно вимірювати. Але, людство навчилося вимірювати будь-яку дію за допомогою дії речового еталону, тобто емпірично-природньо. Значно пізніше склалося розуміння, що дія може вимірюватися, безпосередньо, і кількістю самої дії, а не тільки опосередковано, тобто кількістю дії речового еталону. Кількість втіленої в товари праці і є природою грошей, тобто тим природним показником, що «народжує» гроші. Гроші, як матеріальний об'єкт (наприклад-золото) або, як грошовий знак (наприклад-банкнота), - є універсальний помічник, що допомагає вирішенню безлічі проблем при обміні товарами. Тоді, те що позначено як 1), є матеріальною субстанцією, є дією (працею) кожної людини, це і є природа грошей. Під природою грошей розуміємо буття як діяльність, що є підставою, основою виникнення грошей. Позначення 2) - це дії, що спонукають до виникнення форм грошей, срібних, золотих, паперових, електронних та будь-яких інших. Впродовж історії людства змінюються форми грошей, а природа грошей, та сталість, та основа, завдяки якій виникають гроші в будь-яких формах лишається незмінною та характеризується якісно та кількісно працею виробників товарів.

Досліджуючи природу сучасних грошей А.А.Чухно вважає, «що сучасні гроші - це кредитні гроші, гроші - капітал». Але кредитні гроші і гроші як капітал це сфера функцій грошей, сфера роботи грошей. Сфера кредитних відносин - це торгівельні операції, де товаром є гроші. В цих операціях гроші виступають, як звичайний товар, і надання в тимчасове користування грошей-товару, та зміна їх функцій з «грошей-товару» на «кредитні гроші» або на «гроші-капітал» не дають розуміння природи грошей. Природа грошей це показник, що не змінюється від зміни форм грошей, тим більш, не вимірюється формою грошей. Природа грошей це показник, що не змінюється від зміни функції грошей, тим більш, не вимірюється функцією грошей.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Козін Е.Г., Бардакова А.О.

Проаналізувавши процес становлення страхового ринку в Україні, можна зазначити, що подальший успішний його розвиток залежатиме від: розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності; розширення інфраструктури; вдосконалення порядку оподаткування страхової діяльності; посилення вимог до порядку створення та діяльності страхових організацій; подальшого розвитку законодавчої та вдосконалення нормативної бази; створення об'єднань страховиків з найважливіших проблем страхування; подальшої інтеграції України до міжнародних структур; створення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням; залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань соціального страхування; створення комплексної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; посилення впливу держави на проведення інвестиційної політики з боку страховиків; підвищення платоспроможності страховиків.

Потребує невідкладного впорядкування нормативна база у сфері обліку, фінансової звітності й аудиту. Не вирішено повністю, як саме в системі обліку треба врахувати передачу резервів перестраховиків або резерви у майбутніх виплатах після вирішення спірних питань тощо. Необхідна комплексна система фінансових показників та їхніх розшифрувань для страхової компанії (окремі форми звітності для податкових і статистичних органів, а також преси і страхувальників).

Важливо також законодавчо вдосконалити систему страхування життя, медичного та пенсійного страхування, страхування політичних ризиків, діяльності товариств взаємного страхування тощо.

Для розширення переліку страхових послуг та підвищення їхньої конкурентоспроможності, на мою думку, треба: уніфікувати страхові продукти; сприяти розвиткові системи перестраховання; створити систему медичного страхування.

Розвиток інфраструктури страхового ринку повинен передбачати: підвищення рівня страхової культури населення України; створення системи аварійного комісарства; створення розгалуженої мережі

страхових посередників.

Подальша інтеграція України до міжнародних структур дає змогу вивірити державну політику щодо регулювання трудової діяльності відповідно до форм, методів і важелів, які застосовують у світі. Розвинені країни — члени Європейського Союзу - мають максимально ідентифіковані методи державного регулювання, визначені відповідними директивами цього Союзу. Україна, поступово стаючи повноправним членом найавторитетніших міжнародних організацій, оволодіває методами впливу держави на страховий ринок, які відповідають найвищим світовим стандартам.

Ситуація, що склалася у страховій галузі в Україні, визначається двома групами факторів — тими, що гальмують розвиток страхової справи, і тими, що стимулюють її розвиток. Завдання державних органів на цьому етапі — виявити всі фактори, які стимулюють розвиток страхового ринку, реалізувати їхній потенціал та послабити вплив факторів, що гальмують цей процес.

- До факторів, що уповільнюють розвиток страхового ринку, відносимо:

- відсутність чіткої ціленаправленої державної політики у сфері розвитку страхування;
- фінансово-економічна нестабільність у країні;
- недосконалість страхового законодавства;
- низька страхова культура населення;
- слабкість податкових стимулів;
- відсутність надійних схем інвестування.

Успішний розвиток інтеграційних процесів на національному страховому ринку, на мою думку, буде залежати від:

- сталості фінансового середовища господарюючих суб'єктів та населення — потенційних страхувальників;
- формування фінансово стійких страхових організацій;
- активізації ролі держави і її органів у зміцненні та розвитку страхового ринку;
- формування державних пріоритетів у розвитку національного страхового ринку;
- розвитку законодавчої бази страхування;
- використання сучасних методів в управлінні страховими організаціями.

ПРОБЛЕМИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Козін Е.Г., Павленко Н.Ю., Кононенко Ю.І.

В умовах ринкової економіки страхування є потужним видом бізнесу. Страхування створює передумови для нейтралізації або пом'якшення наслідків дії небажаних випадків на основі визначення розмірів ризику та передачі його від страхувальника до страховика.

Нинішній стан страхового ринку України характеризується зростанням чисельності страхових компаній та збільшенням їх статутного капіталу. Послуги страхування можуть широко використовуватись у розв'язанні соціальних проблем, зокрема пенсійного забезпечення, фінансування витрат на охорону здоров'я. Розвиток страхової індустрії суттєво впливає на нарощування інвестицій за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел.

Український ринок страхових послуг має значні можливості, проте потреби національної економіки та населення у якісних страхових послугах не задоволено. На страховому ринку існують серйозні проблеми, які перешкоджають подальшому його розвитку, серед них: недосконала законодавча та нормативна база; низький рівень ефективності державного регулювання страхової діяльності; недосконала система державного контролю за фінансовою надійністю страховиків; недостатнє використання інвестиційних можливостей страховиків; питома вага страхування життя на страховому ринку знижується постійно; впровадження обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів зіткнулося з перепонами на законодавчому рівні; є поодинокі випадки зволікання страховиками з виплатами страхових сум страхового відшкодування, неправомірні відмови від виплати та порушення страхового законодавства.

За оцінками зарубіжних та вітчизняних дослідників Україна вважається державою з високим рівнем тіньової економічної діяльності та корумпованості, що негативно впливає не лише на її міжнародний імідж, а й ускладнює процеси розвитку національної економіки, спотворюючи її реальні результати. Дослідження показують, що найбільші темпи зростання тіньової економічної діяльності у світовій системі господарювання і, зокрема в Україні, спостерігаються у сфері фінансово-грошових відносин та в тих галузях, які не захищені надійною юридичною базою.

Дуже привабливою для шахраїв є сфера соціального страхування, так як випадки шахрайства в страховому бізнесі дуже скупо висвітлюються у пресі, отже, страхувальники не мають належної інформації про ризики, які можуть виникати при оформленні конкретних страхових відносин. Наявну інформацію про шахрайства у страховій справі страхові компанії намагаються приховувати від потенційних клієнтів, аби не зашкодити своєму іміджу. Хоча при цьому й страхові компанії можуть стати об'єктом інтересів шахраїв. Дослідження показали, що шахраї досить вдало використовують відносну інформаційну ізольованість окремих страхових компаній, намагаючись приховувати власні прорахунки й помилки у боротьбі з шахрайством. Розв'язання проблеми потребує об'єднання зусиль страховиків для створення спільної інформаційної бази стосовно форм вияву шахрайства, шахрайських угруповань, методів протистояння їм.

Стосовно недосконалості страхового законодавства, то тут необхідно відмітити, що наявність поширеної кількості законодавчих актів неспроможне покращити стан соціального страхування та соціального захисту в країні, тому що існує нестабільність вищеназваного законодавства.

ФИНАНСОВО-ПРАВОВОЙ МЕХАНИЗМ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Козин Э.Г. Гай В., Браткова А.

В настоящее время состояние окружающей природной среды в Украине, ставшей на путь демократической, рыночной экономики можно охарактеризовать как кризисное.

Одним из элементов механизма структурной перестройки экономики Украины должно стать экологическое страхование, которое, на наш взгляд, представляет систему финансовых отношений, возникающих в процессе антропогенной (производственной) деятельности, между страховщиком и страхователем по предупреждению ущерба и его возмещению в случае аварийного загрязнения окружающей среды.

В широком плане экологическое страхование можно рассматривать в качестве элемента системы управления экологической безопасностью государства. Последняя может быть смоделирована как совокупность юридических и экономических механизмов, направленных на снижение вероятности возникновения аварий или техногенных катастроф до приемлемого для общества уровня, а в случае возникновения такой аварии - на обеспечение защиты, локализацию последствий аварии, а также возмещение ущерба, причиненного населению, обществу и окружающей среде.

Целями экологического страхования, на наш взгляд являются - образование целевых страховых фондов для поддержания достигнутого социально эколого-экономического уровня жизни населения; предупреждение экологических аварий и катастроф; возмещение убытков, причиненных юридическим и физическим лицам вследствие загрязнения окружающей среды; обеспечение санитарно-экологических условий проживания населения в зонах чрезвычайных экологических ситуаций.

Одной из главных методологических проблем экологического страхования, на наш взгляд, является определение исходной базы для расчета страховых тарифов (статистика размеров убытков, причиняемых имуществу и здоровью населения, методика их исчисления, частота и вероятность страховых событий, определение системы нормативов для расчета и т.д.).

Тарифные ставки, на наш взгляд, должны рассчитываться при наличии статистики в зависимости от вероятности реализации риска и дифференцироваться по объектам страхования путем введения поправочных коэффициентов в зависимости от вида объекта, условий и объемов производства, износа основных фондов, местонахождения опасного производственного объекта, других факторов его эксплуатации, сведений о наличии (отсутствии) аварий в предыдущие годы и нанесенного ущерба, состояния природоохранных систем и проведения мероприятий по предупреждению аварийности и др.

Так, по расчетам ученых Совета по изучению производительных сил Украины НАНУ, вероятность риска возникновения чрезвычайных ситуаций техногенного и природного характера может характеризоваться такими данными: для глобальных катастроф - 0,02-0,03%, национальных - 0,05-0,10%, региональных - 0,05-1,0%, местных - 1,0-2,0%.

Вероятность реализации индивидуальных рисков изменяется в пределах от $(0,2-0,3)10^{-7}$ до $(5-10)10^{-7}$.

Второй немаловажной проблемой экологического страхования, кроме расчета и обоснования тарифа, является определения лимита ответственности страховщика т.е. определение страховой суммы по каждому объекту страхования.

Специфика формирования экологического страхования в Украине (не разработанность правовой базы, отсутствие высококвалифицированных экспертов и юристов, а также специальных методик по расчету тарифных ставок и резервных фондов) должна быть учтена при определении формы страхования.

При страховании ответственности на случай загрязнения окружающей среды, на наш взгляд, наиболее эффективным было бы обязательное страхование как формы обеспечения страховой защиты интересов третьих лиц (потерпевших).

Экологическое страхование, на наш взгляд, является надежным инструментом экономико-правового механизма охраны окружающей природной среды, требующим дальнейшего развития. Для этого своевременным и необходимым представляется принятие закона об экологическом страховании, который регламентировал бы основные действия и процессы, связанные с экологическим страхованием.

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОСТІ АВТОТРАНСПОРТУ НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рубанов П.М., Красюк І.В.

У сучасних умовах реформування економіки України особливої актуальності набуває питання адаптації автотранспортних перевезень до ринкових умов. У спектрі найактуальніших проблем охорони довкілля питання вдосконалення системи регулювання викидів в атмосферу останнім часом набуло значної ваги.

Важливо посилити регіональну спрямованість екологічних платежів щоб стимулювати органи місцевого самоврядування до більш активних дій щодо раціонального використання природних ресурсів, а також впровадження перспективних програм екологізації автотранспорту. На сучасному етапі євроінтеграції України спостерігається значний розрив між державними інтересами та інтересами приватних підприємців у сфері пасажироперевезень через неврегульованість фіскальних інструментів регулювання викидів в атмосферу та відсутність стимулів впроваджувати екологічно безпечні автомобілі або моторні палива.

Ступінь екологічного впливу автотранспорту значною мірою залежить від структури автопарку. Аналіз видів транспортних засобів по м.Суми показує, що в останні місяці суттєво скоротилася кількість мікроавтобусів моделі «ГАЗ», та спостерігається тенденція їх витіснення з ринку перевезень новими мікроавтобусами марки «СПВ-Рута». «БАЗ-Дельфін». В той самий час на приміських та міжобласних маршрутах, на жаль, все ще переважають старі моделі автобусів «ПАЗ», «ЛАЗ», «Ікарус». Причина використання старих автобусів - недостатнє фінансування АТП відшкодування збитків за перевезення пільгової категорії громадян з Держбюджету; високі ціни на паливно-мастильні матеріали, запасні частини та інші витрати пов'язані зі зниженням рентабельності при наданні послуг з перевезення пасажирів.

Як показав аналіз, система сплати за забруднення навколишнього середовища пересувними джерелами забруднення передбачає залежність відрахування коштів від кількості використаного пального - газу або бензину. У Сумській області функціонує 1335 транспортних засобів, що займаються пасажироперевезеннями, з них у місті Суми працює 848 маршрутних таксі. На

автомобільний транспорт припадає близько 70% хімічного і 90% шумового забруднення, в тому числі 94% викидів оксиду вуглецю, 44% оксиду азоту. Найбільше джерело забруднення по Сумській області є автомобільний транспорт, який за рік викидає в атмосферу в середньому 50,6 тис.тон забруднюючих речовин. В середньому за квартал всі приватні підприємці, які займаються перевезеннями пасажирів, сплачують 176 тисячі гривень, а викидають в атмосферу більше ніж уся промисловість м.Суми.

Одним з перспективних напрямків збереження навколишнього середовища є впровадження електромобільного транспорту. Електромобіль – це автомобіль, який рухається за допомогою електродвигуна замість двигуна внутрішнього згорання. В США експлуатується велика кількість саморобних електромобілів. Набори комплектуючих для конвертації автомобіля в електромобіль продаються в магазинах. Світовим лідером з виробництва електромобілів є Китай. В серпні 2006 році міністр економіки, торгівлі і промисловості затвердив план розвитку електромобілів, гібридних автомобілів і акумуляторів до них. До 2010 року заплановано почати масове виробництво електромобілів дальністю пробігу 80 км. Основними позитивними факторами використання електромобіля є низький рівень шуму, високий коефіцієнт корисної дії (складає 90-95%), тривалий час експлуатації акумуляторних батарей (служать приблизно 3 роки), низька вартість експлуатації (0,4 кВт на 1,6 км). Розробляються електричні автобуси на повітряно-цинкових акумуляторах. Тисяча таких автобусів буде експлуатуватися під час Олімпійських Ігор в Пекіні в 2008 році.

Вирішення проблем у транспортній сфері необхідно починати з перегляду та законодавчого затвердження екологічних законів, які повинні сприяти розвитку впровадженню екологічно чистого палива та електромобілів. Необхідно змусити підприємців транспортної сфери не лише відшкодовувати обсяги викидів в навколишнє природне середовище, а і забезпечувати перманентне обмеження негативного впливу на довкілля через введенню в експлуатацію електромобілів, розбудову природоохоронної інфраструктури, ефективну політику ресурсозбереження. З огляду на це необхідно переглянути чинні нормативи збору за забруднення атмосфери у бік їх збільшення, забезпечити цільове використання накопичених платежів, удосконалити міжбюджетні співвідношення щодо розподілу плати за викиди в навколишнє середовище шляхом підвищення частки відрахування у місцеві бюджети.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ РИЗИКУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО І ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Рубанов П.М.
Балибердіна І.Г.
Довгань С.А.

Ризик надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру є "двомірною величиною", що включає як імовірність появи надзвичайної ситуації (що є кількісним виміром ризику, запозичена з теорії рішень), так і спричинену нею шкоду (запозичена з теорії гри).

В основі оцінки ризику надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру лежить оцінка вартості життя людини. Існують два принципових концептуальних підходи до оцінки вартості життя людини, які не збігаються: економічний (сучасна оцінка майбутніх доходів, не отриманих через смерть чи втрату здатності до праці); соціально-економічний (базується як на об'єктивних економічних розрахунках, так і на суб'єктивній соціальній оцінці шкоди, що також здійснюється у вартісному вигляді). Спільним в обох підходах є те, що комплексно розглядаються зусилля і засоби, які суспільство може надати для порятунку життя людини.

Методика оцінки всього обсягу негативних наслідків (шкоди) надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру ще недостатньо опрацьована. По-перше, це пов'язано з труднощами визначення шкоди для здоров'я в натуральній формі. По-друге, - з вартісною оцінкою здоров'я, враховуючи летальні випадки.

При здійсненні оцінки ризику надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру слід спиратися на максимально допустиму межу ризику (не повинна перевищуватися незалежно від економічного чи соціального виду діяльності); межу прийнятності ризику, в рамках якої відбудеться пошук оптимальних економічних рішень з системи безпеки; *de minimis* - знехтуваного ризику - показник рівня, нижче якого є недоцільним дальше зниження ризику.

Т.ч., необхідно спиратися на рівень ризику в межах від мінімального до максимально припустимого. Цим самим мінімізується шкода, завдана надзвичайними ситуаціями техногенного та природного характеру, з'являється можливість знайти компроміс між необхідністю витратити кошти на підвищення безпеки і економічними прибутками.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

Рубанов П.М., Власова І.Ю.

В умовах ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро- та макrorівнях значною мірою залежить від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якої виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства.

Ефективна діагностика суб'єкту дасть змогу не тільки оцінити об'єктивний стан обраних параметрів фінансового стану та інтерпретувати їх для формування висновків і рекомендацій з оцінки поточного фінансового стану, але й визначити перспективну позицію. Таким чином, питання науково-методологічних засад діагностики фінансового стану як найважливішого виразника фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів набувають значного наукового інтересу.

Актуальність теми дослідження обумовлена наявністю серед фахівців різних точок зору щодо визначення основних понять та теоретичних положень фінансового аналізу, порядку обчислення та групування фінансових показників, недоліків у діючих нормативно-правових актах з питань оцінювання фінансового стану вітчизняних суб'єктів господарювання; необхідністю розробки галузевих моделей оцінки фінансового стану підприємств та адаптації закордонного досвіду фінансового аналізу до вітчизняних умов господарювання, а також забезпечення менеджменту підприємства реальною інформацією про його фінансовий стан для прийняття ефективних управлінських рішень.

При проведенні оцінки фінансового стану підприємства слід вивчати значення отриманих в результаті аналізу фінансового стану показники, з точки зору відповідності їх фактичних значень нормальним для конкретного підприємства рівням, визначати фактори, що вплинули на величину показника в звітному періоді та здійснювати прогноз її величини на перспективу.

Деталізація процедурної сторони методик діагностики фінансового стану господарюючого суб'єкта зумовила здійснення різної кількості етапів з різним ступенем складності використання математичного апарату.

Визначено умови, за яких значення коефіцієнтів оцінки фінансового стану підприємств набувають реального змісту. Такими умовами є необхідність проведення порівняльного аналізу отриманих результатів розрахунків із середньогалузевими, та із значеннями відповідних показників досліджуваного підприємства в динаміці. Вважається за доцільне обчислення нормативних значень показників для підприємств різних видів економічної діяльності.

Проведене дослідження теоретичних засад оцінки фінансового стану підприємств виявило необхідність визначення оптимальної кількості показників фінансового стану підприємств за можливості врахування впливу на їх значення певних чинників.

За результатами проведеної комплексної оцінки визначено недоліки, які притаманні методикам оцінки фінансового стану, що використовуються у вітчизняній аналітичній практиці. Основними недоліками є: 1) застосування єдиних нормативних значень коефіцієнтів підприємствами всіх видів економічної діяльності; 2) неможливість достовірного обчислення більшості рекомендованих до розрахунку показників за даними фінансової звітності підприємств; 3) відсутність поглибленої класифікації рівнів фінансового стану, внаслідок чого підприємство, що має недостатню фінансову стійкість, може бути віднесено до підприємств із "задовільним" фінансовим станом.

Напрямами удосконалення методики оцінки фінансового стану має бути: 1) розробка галузевих інструкцій, які містили б механізм застосування методики з визначеними для підприємств певної галузі критичних значень; 2) перегляд складу показників з відбором таких, які можуть бути визначені зовнішніми аналітиками на основі фінансової звітності (або подання підприємствами додаткових відомостей про уточнений склад поточних активів та зобов'язань); 3) запровадження багаторівневої класифікації типів фінансової стійкості.

Практична цінність удосконаленої методики полягає у тому, що її застосування дає можливість: 1) здійснювати оцінку фінансового стану підприємств за поглибленої 4-рівневої класифікації типів фінансової стійкості з визначенням можливостей розвитку досліджуваних підприємств; 2) ідентифікувати фактори, які обумовили визначений рівень стійкості фінансового стану; 3) визначати фінансову стійкість підприємства зовнішніми фінансовими аналітиками; 4) проводити аналіз показників одночасно за трьома різними базами порівняння.

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Бойко С.М., Боронос В.Г.

Аналіз природокористування та екологічної діяльності підприємств в Україні виявив гостру необхідність формування чіткого діючого механізму екологобезпечного розвитку на основі вдосконалення існуючої законодавчої і нормативної бази державного екологічного регулювання, системи екологічного менеджменту підприємств та врахування екологічного фактору в усіх аспектах виробничої діяльності.

Головною метою дослідження економічного аспекту природокористування підприємствами є формування системи раціонального використання природних ресурсів. Треба зважати не тільки на потужний потенціал продуктивних сил сучасного суспільства, а й на характер виробничих і суспільних відносин, над якими панує складна структура відповідних державних і громадських інститутів та управлінських органів.

Найбільш важливою рисою перехідної економіки є формування нової ринкової структури господарського механізму природокористування, управління екологічною безпекою на всіх рівнях національної економіки, де в основі - зміна ролі і функції держави в процесах екологічної діяльності підприємств. В умовах відсутності відповідної мотивації екологічної діяльності у підприємств, очевидною стає необхідність пошуку нових шляхів і підходів до вирішення екологічних проблем промислового виробництва. Основним із таких шляхів є становлення екологічного менеджменту. Задача екологічного менеджменту підприємств спрямована на досягнення власних екологічних цілей, реалізацію проектів і програм, розроблених на основі принципів екологічної політики. Екологічна політика підприємства - це діяльність, принципи і зобов'язання, поєднані з екологічними аспектами діяльності підприємства, що забезпечують основи для встановлення його екологічних цілей і задач.

До основних принципів екологічної політики підприємства належать: формування екологічних мотивацій; визначення структурних підрозділів екологічного менеджменту, необхідних для забезпечення екологічної безпеки на підприємстві; забезпечення

єдності функції реалізації екологічної політики на національному, регіональному рівнях та на рівні підприємства; визначення напрямків еколого-безпечної організації управління природокористуванням

Процес управління екологічною безпекою промислових підприємств залежить як від внутрішнього рівня розвитку екологічного менеджменту, так і від рівня державної екологічної інфраструктури та розвитку її окремих елементів.

Найбільш важливою рисою управління екологічною безпекою промислових підприємств є формування нової ринкової структури господарського механізму природокористування на всіх рівнях національної економіки, де в основі - зміна ролі і функцій держави в соціально-економічних процесах, побудованих на основі екологічних принципів сталого розвитку і формування екологічно свідомого підприємництва. Управління екологічною безпекою на рівні виробничих систем промислових підприємств формує необхідний фундамент екологізації всієї економічної системи України. Низку рекомендацій по зниженню негативного впливу промислових підприємств на навколишнє середовище, управління екологічною безпекою, пропонується розділити на техніко-екологічну (управління технологією) та організаційно-економічну (ефективність функціонування системи екологічного менеджменту та управління якістю) складові.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі наукові та практичні задачі як:

- оцінка структури еколого-економічної системи виробничих відносин промислових підприємств;
- виявлення особливостей управління екологічною безпекою в умовах сучасної економіки;
- аналіз сучасного стану управління екологічною безпекою на вітчизняних підприємствах;
- визначення механізмів екологічного менеджменту в умовах ринкових відносин: обґрунтування методичних рекомендацій по вдосконаленню системи ефективного управління екологічною безпекою на промислових підприємствах.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПЕРЕВООРУЖЕНИЯ И ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Ильяшенко Т.А.

НТП обуславливается изменениями в рамках технологического способа производства. Обобщающим показателем уровня способа производства является соотношение трех его типов, которые базируются на ручном, машинном и автоматическом труде. В начале 90-х годов в Украине доля первого способа производства составляла около 40 % (исходя из количества работников, занятых ручным трудом), доля второго – 48 %, автоматизированного – около 12%.

В период трансформации экономики Украины была нарушена закономерность обращения капитала. Основные производственные фонды практически не обновлялись, т.к. отечественный денежный капитал не направлялся в производство, не использовался для инвестиций. Преобладание устаревшего оборудования обуславливает возрастание производственных затрат, что приводит к ухудшению качественных показателей. В Украине значительная часть машин и оборудования функционирует за пределами экономически оправданных сроков службы. Средние фактические сроки службы как основного капитала, так и его активной части (машин и оборудования) превышают нормативные сроки эксплуатации. Таким образом, за последние 15 лет значительно ухудшилось качество технологического способа производства, который базируется на машинном труде, в связи с ростом физического и морального старения основных фондов. Кроме того, уменьшился удельный вес и качество автоматизированного производства.

На этом фоне остается низким общий уровень инновационной деятельности, так в промышленности инновационное обновление осуществлялось только на 10,0 % предприятий. Объем инновационной продукции составлял всего 5,1 % от общего объема промышленной продукции. Основными

причинами, сдерживающими инновационную деятельность отечественных предприятий являются: высокий уровень затрат, отсутствие финансирования, высокие кредитные ставки, значительный экономический риск, трудности с сырьем, отсутствие средств у заказчика и другие.

Отечественный промышленный комплекс создавался по индустриальному принципу, и поэтому он не очень восприимчив к нововведениям. Систематически происходит снижение наукоемких видов продукции и замена их более простыми, дешевыми. В то время как на рынке наукоемкой продукции доля стран "большой семерки" составляет 80 %, доля Украины в сотни, если не в тысячи, раз меньше. Отраслевой и научно-технический комплекс Украины оказался невостребованным — промышленность практически не реализует отечественных разработок. За годы независимости Украины количество новых образцов отечественной техники сократилось по сравнению с 1990 годом приблизительно на 50 %. Среди этих образцов только 2 % соответствуют лучшим мировым аналогам.

Вызывает опасение и характер инновационной деятельности отечественных предприятий. Так, очень немногие из них уделяют внимание совершенствованию технико-технологической базы, а лишь разрабатывает новую продукцию.

Еще одной проблемой современного этапа развития экономики Украины является увеличение в структуре промышленного производства удельного веса энергоемких и сырьевых отраслей (электроэнергетики, топливной промышленности и металлургии), при этом сокращается доля наукоемкой продукции машиностроения. Такая нерациональная структура свидетельствует о преимущественно сырьевой ориентации и низкой доле инвестиционных товаров и изделий длительного пользования, которые больше всего воплощают технический прогресс и воспроизводственные возможности экономики.

Использование инноваций в экономике зависит от нескольких факторов, основными из которых являются: спрос на инновационную продукцию, ожидаемая прибыль, наличие финансовых ресурсов, инвесторов и цены новой техники и технологий.

Существует ряд причин, которые препятствуют развитию инновационных процессов. Прежде всего, это отсутствие необходимых ресурсов, как на государственном, так и на отраслевом уровнях, нехватка оборотных средств у предприятий (то есть, так сказать, объективные факторы, связанные с общей кризисной ситуацией в экономике).

Сегодня предприятия предпочитают закупать действующие испытанные технологии и оборудование, чем с риском финансировать разработку новых технологий и изготовление оборудования.

В Украине до сих пор не задействованы механизмы поддержки инновационной деятельности, эффективность которых подтверждена опытом многих других стран. Отсутствует соответствующая финансово-кредитная, налоговая и амортизационная политики. Не созданы и условия, которые оказывали бы содействие широкому привлечению в инновационную сферу внебюджетных инвестиций, прежде всего со стороны отечественных коммерческих структур и банков. Низкая доля амортизационных отчислений в структуре источников воспроизводства является еще одним индикатором, свидетельствующим о кризисе обновления технологической базы предприятий.

Еще одной серьезной проблемой в Украине (которую отмечают многие руководители предприятий) является утрата связи между отраслевой наукой и производством. В связи с кризисом экономического развития, который наблюдался в Украине в последние 15 лет, практически исчезли такие научно-производственные структуры как научно-производственные объединения.

Распространенное представление о высоком научном потенциале Украины, по мнению Шнипко О., уже не соответствует действительности, т.к. в середине 90-х годов он был в значительной степени утрачен. На сегодняшний день количество ученых-исследователей в расчете на 1 млн. населения в Украине составляет чуть более 2 тыс. чел., в то время как в Японии – 5,3 тыс., России – 3,5 тыс., Канаде – около 3 тыс., Швеции – более 5 тыс., в Финляндии – более 7 тыс. человек.

МЕСТО И РОЛЬ ДОСТИЖЕНИЙ НТП В ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Ильяшенко К.В.

Становление и развитие рыночных отношений и интеграция в мировое экономическое сообщество, как основа стратегии развития экономики сегодня предусматривает кардинальное обновление технического потенциала производства на основе научно-технического прогресса. Современный научно-технический прогресс формирует два главных свойства технологического пространства стран-лидеров технологического развития, которые отделяют их от всех остальных государств: современный технологический базис производственной деятельности и, как необходимое условие его поддержания и развития, соответствующая структура интеллектуальной деятельности.

Глубинный механизм происходящих в настоящее время в мире изменений связан со сменой модели развития. Именно формирование новой сферы производства — производства технологий — и превращение ее в ведущий хозяйственно-экономический и социокультурный уклад современного мирового развития как раз и диктует направление изменений.

Научно-технические сдвиги и инновационная деятельность стали явлением постоянно присутствующим в экономическом развитии, а значит из фактора внешнего (экзогенного) по отношению к воспроизводству и производству, превратились в фактор эндогенный, что требует большей системности при организации нововведенческих процессов.

Научно-технический прогресс оказывает решающее влияние на повышение экономической эффективности производственно-хозяйственной деятельности предприятий. Всеобщий характер НТП определяет по существу содержание и темпы обновления и модернизации выпускаемой продукции, совершенствование используемой техники и технологий, улучшение организации, планирования и управления производством. Основные причины внедрения достижений НТП на предприятиях:

- конкурентная борьба: желание получить конкурентные преимущества на рынке и максимизировать прибыль;
- растущий спрос потребителей;
- рост технического потенциала;
- потребность не отставать в экономическом развитии, не теряя рынка, наследовать другие предприятия, внедрившие новую технологию;
- поддержка и обеспечение престижа предприятия;
- реализации знаний и повышение престижа предприятия;
- научные открытия, интернационализация науки;
- изобретательство.

В основе успешного внедрения достижений НТП на предприятиях, по нашему мнению, лежит соблюдение следующих принципиальных положений:

- определение ориентировочных прогнозов развития технологий в данной отрасли;
- сбалансирование планов внедрения новой техники и технологий с источниками финансирования;
- обязательность увязки новой техники и технологий с объектом, на котором они внедряются по мощностям, ресурсам, срокам и т.д.;
- необходимость и первоочередность проведения маркетинговых исследований для определения масштабов и условий реализации продукции, выпущенной при использовании внедряемой техники и технологий;
- экономическая заинтересованность подразделений предприятия, внедряющих достижения НТП;
- необходимость уделять внимание развитию и внедрению изобретений и рационализаторских предложений, которые как продукт индивидуального и малогруппового творческого труда поддается прогнозированию и планированию;
- учет и повышение квалификации кадров.

Таким образом, вся производственно-хозяйственная деятельность предприятия в современных условиях невозможна без реализации достижений научно-технического прогресса.

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Рябушка Л.Б., Гасва А.В.

В умовах переходу до ринкової економіки важливого значення набуває поліпшення якісних показників використання матеріалів. Поліпшенню ресурсозабезпечення сприяє упорядкування первинної документації, широке впровадження типових уніфікованих форм, підвищення рівня механізації й автоматизації обліково-обчислювальних робіт, забезпечення строгого порядку приймання, збереження, витрати сировини і матеріалів.

Розвиток ринкових відносин, впровадження різноманітних форм власності, реформування економічних відносин в Україні висувають дедалі нові вимоги до бухгалтерського обліку, як до основного засобу контролю за веденням господарської діяльності підприємств. Тому удосконалення бухгалтерського обліку пов'язане з вирішенням актуальних завдань в економіці України: збільшення обсягу виробництва продукції (робіт, послуг), зниження собівартості продукції.

Вирішення цих завдань можливо при забезпеченні підприємств необхідними матеріальними цінностями, без яких неможливий виробничий процес.

Виробничі запаси - це товарно-матеріальні цінності, які вносять до інвентаризаційного опису за кожним окремим найменуванням. При фактичній перевірці встановлюють наявність сировини, матеріалів, покупних напівфабрикатів, тари, запасних частин, малоцінних та швидкозношуваних предметів, товарів, готової продукції тощо.

Специфічною особливістю виробничих запасів є те, що вони в процесі виробництва використовуються повністю

Аналіз надходження матеріальних цінностей та їх використання і реалізація є основою ділянкою аналітичної роботи підприємства, яка забезпечує визначення і контроль точності та об'єктивності основного показника діяльності підприємства - обсягу реалізації і фінансових результатів господарсько-фінансової діяльності.

Важливим інструментом виявлення внутрішньовиробничих резервів економії та раціонального використання матеріальних ресурсів є економічний аналіз.

Метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є аналіз стану виробничих запасів та надання пропозицій щодо вдосконалення виробничих запасів, а також пошук резервів підвищення ефективності використання виробничих запасів.

Отже, аналітичне дослідження виробничих запасів актуальне і має практичне значення.

Під час аналізу матеріальних запасів підприємства досліджується рух матеріалів, їх оцінка, а також правильне відображення в реєстрах бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Над даною темою працювали такі економісти: Савицька Г.В., Петрова В.І., Стражева В.І. та інші видатні вітчизняні та зарубіжні автори.

Аналіз надходження та руху матеріалів є дуже актуальним, адже ефективне використання матеріалів призведе до зменшення витрат, собівартості продукції, підвищення рентабельності, матеріального та фінансового становища підприємства.

Основними завданнями які вирішуються у процесі господарської діяльності є аналіз наявності та руху виробничих запасів, а саме:

- аналіз змін у структурі виробничих запасів, порядку їх надходження та ефективного використання;
- вплив на рух виробничих запасів результатів інвентаризації та переоцінки;
- узагальнення результатів аналізу шляхом виявлення внутрішньогосподарських резервів;
- розробка аналітичних альтернатив удосконалення даної ділянки діяльності підприємства.

При економічному аналізі запасів доцільним є використання таких методів: діалектичного метод пізнання, методу наукової абстракції, методів конкретного і абстрактного, логічного та історичного дослідження, системного та порівняльного аналізу. Дані методи аналізу дають змогу зробити всебічний економічний аналіз результатів, на основі яких можна зробити висновок про діяльність підприємства.

В умовах фінансової нестабільності і низької платоспроможності на промислових підприємствах України впровадження аналізу допоможе більш раціонально використовувати наявні матеріальні ресурси, зокрема знаходити внутрішні резерви для збільшення виробництва продукції за рахунок зменшення матеріальних витрат на одиницю продукції. Аналіз повинен займати одне з провідних місць в процесі управління виробничою діяльністю, бо облік без застосування аналізу не може привести до раціональних і ефективних рішень по удосконаленню виробничого процесу.

ТРАНСФЕРТИ В СИСТЕМІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Л.Б.Рябушка, І.В. Колесник.

Міжбюджетні взаємовідносини являються головним елементом системи міжурядових фінансових відносин, основною ознакою яких є організація та способи переміщення фінансових ресурсів від одного рівня влади до іншого. Трансферти являються основним інструментом такого переміщення. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами” від 5 вересня 2001 року № 1195 (із змінами і доповненнями) трансферт розраховується як різниця між прогнозними видатками та прогнозною сумою доходів місцевого бюджету із застосуванням коефіцієнта вирівнювання за формулою:

$$T_i = \text{альфа}_i (V_i - D_{izak}) \quad (1)$$

де T_i – трансферт ;

альфа_i – коефіцієнт вирівнювання ;

V_i – розрахунковий показник обсягу видатків ;

D_{izak} – розрахунковий обсяг доходів (кошик доходів).

Згідно формули 1 перевищення доходів над видатками призводить до вилучень до державного бюджету . Розрахункові показники обсягу доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів на 2007 рік складають для бюджету

ту: м. Суми- 205475.3 тис. грн., м. Глухова- 10678.9 тис. грн., м. Конотоп- 37575.4 ,м. Лебедин- 7278.4 тис. грн., м. Охтирка- 24206.9 тис. грн., м. Ромни- 18056.4 тис. грн., м. Шостка- 24516.8 тис. грн.

Разом по бюджетах міст 327788.1 тис. грн. Для зведеного бюджету Сумської області цей показник складає 608277.3 тис. грн.

Розрахункові показники обсягу видатків, що враховуються при визначенні обсягів трансфертів на 2007 рік складають для бюджету: м. Суми- 193061.5 тис. грн., м. Глухова- 25313.2 тис. грн., м. Конотоп- 58670.9 тис. грн., м. Лебедин- 12444.3 тис. грн., м. Охтирка- 38989.6 тис. грн., м. Ромни- 37817.2 тис. грн., м. Шостка- 57185.2 тис. грн.

Разом по бюджетах міст 423481.9 тис. грн. Для зведеного бюджету Сумської області цей показник складає 1172191.7 тис. грн.

Отже м. Суми та м. Конотоп являються „донорами” так як доходи перевищують видатки, що призводить до вилучень. Таким чином відбувається „ефект заміщення”, оскільки місцевим органам влади нема сенсу прагнути до збільшення доходів. Це знижує зацікавленість місцевих органів влади у формуванні жорстких бюджетних обмежень, нарощуванні податкового потенціалу відповідної адміністративно-територіальної одиниці. На наш погляд уникнути цієї суперечності можна завдяки запровадженню механізму стимулювання додаткових надходжень понад заплановані обсяги, враховані в процесі бюджетного планування. Бюджетний кодекс пропонує дискримінаційний механізм фінансово-го вирівнювання. Розрив між видатками й доходами, що надходять до місцевих бюджетів територій – реципієнтів, повністю покривається з державного бюджету за рахунок субвенцій і дотацій вирівнювання. Тоді як у місцевих бюджетах, де відбувається щорічне збільшення доходів, залишається, відповідно до Бюджетного кодексу, лише 10 % від суми приросту доходів.

Таким чином, сучасна методологія формування міжбюджетних трансфертів в Україні призводить до того, що зусилля органів місцевого самоврядування з розвитку економіки міста істотно не поліпшують бюджетної ситуації, а лише змінюють структуру доходів (або доходів і видатків) відповідного бюджету. Це підриває основи економічної політики органів місцевого самоврядування . На нашу думку, формування доходів місцевих бюджетів повинно узгоджуватися з принципом територіальної прив'язки податків. Згідно з ним місцеві органи влади впливають на розмір прибуткових надходжень. Теоретично у жителів міста виникають стимули платити вищі податки з метою отримання якісних суспільних послуг. Це можливо , якщо перевести єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва та податок з доходів фізичних осіб у групу доходів, що не враховуються при розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів. Це дасть змогу підвищити фіскальну самостійність і відповідальність органів місцевого самоврядування шляхом розширення податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць. Отже важливим напрямом вдосконалення міжбюджетних відносин є обґрунтування засад раціонального підходу до надання бюджетних трансфертів.

РОЛЬ КОНЦЕПЦІЇ ЧИСТІШОГО ВИРОБНИЦТВА В ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Антонюк Н.А., Рогачова Т.О., Павленко Н.Ю.

Концепція чистішого виробництва розглядається як екологічна, економічна і стратегія модернізації та інновації виробництва, що є втіленням напряду “стійкого” розвитку і спрямована на тривале застосування інтегрованої превентивної екологічної стратегії в процесах, продуктах і послугах для підвищення загальної ефективності та зменшення техногенного тиску на навколишнє середовище.

Одним із завдань досягнення сталого розвитку є зміна виробничих процесів, що споживають ресурси, виробляють відходи і продукують забруднення, більше ніж наша екосистема може переробити і нейтралізувати.

Екологізація економіки – цілеспрямований процес перетворення економіки, пов’язаний зі зниженням інтегрального екодеструктивного впливу процесів виробництва і споживання товарів і послуг у розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту.

Чисте виробництво апелює до усвідомлення та розуміння того, як продукти та послуги виробляються з мінімальним впливом на довкілля у межах сучасних технологічних та економічних досягнень.

Існує кілька причин виникнення нового підходу до охорони навколишнього середовища:

- по-перше, виробники розуміють, що чистіше виробництво та стратегія запобігання забрудненню є найбільш ефективним підходом до охорони навколишнього середовища;
- по-друге, компанії відчувають зростаючий тиск з боку уряду та громадськості і починають усвідомлювати необхідність зниження негативного впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище;
- по-третє, промисловість та уряд розуміють, що підхід, побудований лише на переробці та захороненні відходів, не зможе повністю задовольнити вимоги природоохоронного законодавства.

Оскільки вартість сировини постійно зростає, а витрати на обробку та зберігання також мають тенденцію до зростання, існує очевидний економічний стимул для усунення не наслідків, а причин екологічних проблем.

У процесі екологізації виробництва важливу роль відіграє становлення мотиваційних інструментів, і в цьому дуже важливо вивчати міжнародний досвід.

Досить плідною може бути робота з малими та середніми компаніями, які можливо, найбільше готові для прийняття ефективних екологічних програм, що є економічно привабливими. Щоб надати поштовху підприємствам у впровадженні чистого виробництва, необхідно побудувати місцеві експертні можливості для демонстрації економічного і екологічного ефекту від упровадження, а також надання технічної та фінансової підтримки на початковому рівні.

Необхідним для подальшого поширення концепції та принципів чистішого виробництва в суспільстві повинно бути:

- інформаційне поширення та демонстрація потенціалу і можливостей Концепції чистішого виробництва;
- проведення тренінгових семінарів для будівництва мережі експертних центрів та поліпшення їхнього рівня;
- надання допомоги національним промисловим підприємствам в отриманні інвестицій та сприяння розвитку фінансової підтримки впровадження чистішого виробництва у виробничі процеси, що зробить ці підприємства екологічно безпечними та конкурентоспроможними;
- повинні розроблятися чи отримуватися останні технічні ноу-хау, для цього потрібно бути залученим до провідного світового досвіду.

Залученню іноземних інвестицій для здійснення природоохоронних програм та проектів в Україні повинна сприяти активна інтеграція в європейські та світові природоохоронні процеси; формування сприятливих умов та ефективної системи залучення іноземних інвестицій в економіку України.

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ С ПОМОЩЬЮ АНАЛИТИЧЕСКИХ КОЭФФИЦИЕНТОВ

Антонюк Н.А., Павлюченко А.С.

Стабилизация финансов предприятия является приоритетным направлением финансовой стабилизации экономической системы в целом.

На сегодняшний день существует ряд методик оценки финансового состояния предприятия, характеризующих хозяйственную ситуацию на предприятии, а также – решения, которые необходимо принимать в зависимости от результатов оценки. Одной из таких методик является оценка с помощью аналитических коэффициентов.

Рассмотрим случай, когда предприятие переживает кризис и необходимо антикризисное управление. Для оценки состояния предприятия с помощью антикризисных коэффициентов необходимо прежде всего определить критерии, определяющие весомость показателей и значимость их для дальнейших расчетов. В связи с этим можно отметить следующее:

1. Антикризисное управление принципиально состоит из трех этапов:

- восстановления платежеспособности предприятия;
- восстановление его финансовой устойчивости;
- достижения долгосрочного равновесия.

Первые два этапа сопряжены со значительными рисками и требуют неординарных управленческих решений;

2. На двух первых этапах антикризисного управления наиболее высока вероятность того, что преодолеть кризис не удастся. Поэтому общим принципом действий на данных этапах является установление краткосрочного равновесия; возможные потребности либо выгоды будущих периодов на данных этапах не рассматриваются;

3. Практика свидетельствует о том, что попытки долгосрочного планирования в период начальных этапов преодоления кризиса не только являются безуспешными, но и усугубляют ситуацию, не позволяя в полной мере использовать имеющиеся возможности и обрекая процесс антикризисного управления на неудачу.

Таким образом, для оценки показателей необходимо руководствоваться следующими принципами:

- 1) наименее информативные показатели являются наименее значимыми;
- 2) наиболее общие показатели являются наименее значимыми;
- 3) показатели, характеризующие долгосрочную перспективу предприятия, являются наименее значимыми в силу того, что долгосрочной перспективе предшествует этап преодоления кризиса, который может закончиться неудачей;
- 4) наиболее значимыми для антикризисного управления являются показатели, характеризующие краткосрочный и сверхкраткосрочный периоды деятельности предприятия.

Традиционно рассматриваются следующие группы коэффициентов:

- показатели имущественного состояния предприятия;
- показатели деловой активности предприятия;
- показатели рентабельности;
- показатели финансовой устойчивости и ликвидности предприятия.

На основании указанных выше критериев можно сказать, что все показатели ликвидности целесообразны к расчету; остальные группы показателей содержат такие коэффициенты, которые не обладают достаточной информативностью, и расчет которых не даст оснований для принятия дальнейших решений.

Прежде всего, следует рассмотреть группу коэффициентов имущественного состояния предприятия. Они обладают двумя недостатками:

- 1) отсутствие рекомендуемых значений;
- 2) данные показатели характеризуют состояние и работу оборудования предприятия, однако сведений о реальном техническом состоянии не несут.

Ввиду этого, информации, целесообразной для антикризисного управления, данная группа показателей не содержит.

Аналогичной ей является группа показателей деловой активности предприятия. Рекомендуемые значения этих показателей также отсутствуют; кроме того, они изменяются в зависимости от отрасли и специфики работы предприятия. В связи с этим данные показатели необходимо рассматривать в динамике, а их статистические значения не являются информативными.

Показатели рентабельности предприятия более информативны, однако с учетом вышеуказанных критериев можно выделить часть наиболее целесообразных к расчету. Это связано со спецификой антикризисного управления и направлено, прежде всего, на оценку рентабельности производимой продукции с целью максимально быстрой оптимизации производственной программы. Наиболее информативными можно считать показатели рентабельности продукции по себестоимости и чистой прибыли, а также – соотношение уплаченных процентов и прибыли.

Группа показателей финансовой устойчивости является одной из наиболее значимых для антикризисного управления, поскольку характеризует наличие у предприятия собственных средств, и, соответственно, его зависимость от внешних источников. Наиболее рекомендуемыми для расчета можно считать показатели:

- рабочего капитала;
- коэффициента обеспечения оборотных активов собственными средствами;
- маневренности рабочего капитала;
- финансовой независимости;
- коэффициента финансовой устойчивости.

Таким образом, с учетом вышеуказанных критериев можно определить показатели, наиболее целесообразные к расчету и обладающие наибольшей информативностью для принятия дальнейших решений.

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ПЕРЕХІДНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Т. В. Шопенська
Л. С. Доля

Бюджетний дефіцит характеризується перевищенням видатків державного бюджету над його постійними доходами, якими є податкові й обов'язкові платежі. Бюджетний дефіцит не означає незбалансованості бюджету, оскільки при його складанні і затвердженні встановлюються відповідні джерела фінансування. Таким чином, постає проблема у визначенні бюджетного дефіциту і джерелах його покриття, адже відсутність чіткої політики стосовно цих понять характеризує стан бюджету, який умовно можна назвати бюджетною дірою: в бюджет включається сума видатків, що не мають відповідного забезпечення, а таке явище загалом неприпустиме.

Реальністю сьогодення є те, що більшість як розвинутих країн, так і країн з перехідною економікою зводять бюджет з дефіцитом. Зазначений факт зумовлює необхідність дослідження такого складного і водночас поширеного явища, як бюджетний дефіцит та виявлення його граничного розміру й джерел фінансування, при цьому треба зосередити увагу на його впливі на економіку в короткостроковому і довгостроковому періоді.

Питаннями оптимізації бюджетного дефіциту займаються багато як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, зокрема В. Танзі, М. Блейер, М. Тейєро, Л. Гладченко, І. Дьяконова та ін.

В Україні у минулому десятиріччі бюджетний дефіцит був віддзеркаленням дестабілізації економіки на макро- та мікрорівні: так, у 1990 р. ще спостерігався профіцит бюджету 0,8% до ВВП, але вже наступного року утворився дефіцит на рівні 7, 0%. Протягом 1992 р. його рівень збільшився до 13,7% до ВВП. Дещо зменшившись у наступні роки (1993 р. – 5,1%, 1994 р. – 8,9%, 1995 р. – 6,6%, 1996 р. – 4,9%, 1997 р. – 6,6%), дефіцит все-таки мав досить значні значення, які перевищували 6-відсотковий рівень. У 1998 р. вдалося зменшити його до 2,2 % й утримати у 1999 р. на рівні 1,53% до ВВП. Тільки у 2000 р., вперше після 1990 р., зведений бюджет України було збалансовано з профіцитом 0,57% до ВВП, що в коштах становило 969,4 млн. грн. На сучасному етапі розвитку української економіки

сталої рівноваги бюджету також не досягнуто: 2001 р. дефіцит спостерігався на рівні 0,46% до ВВП, у 2002 р. – на рівні 0,7%, правда у 2003р. бюджет було збалансовано з профіцитом 0,2% до ВВП, та 2004 р. знову утворився дефіцит на рівні 3,2%, а 2005 р. він склав 1,8% до ВВП. Таким чином порушення фінансової рівноваги бюджету протягом розвитку української економіки відображає її кризу. Існує загроза, що в перспективі бюджетний дефіцит, трансформувалась у довгостроковий, негативно вплине на темпи розвитку економіки.

В Україні бюджетний дефіцит можна класифікувати тільки як негативне явище, адже за формою прояву в деякі бюджетні роки він був відкрито-прихований, за причиною виникнення – вимушений (за умов існуючих пропорцій ВВП і низького рівня індивідуальних доходів населення зменшити видатки на соціальну сферу та інші цілі просто нереально, аналогічно немає можливості підвищити рівень оподаткування-він і так надто високий), а за спрямуванням коштів дефіцитне фінансування – це просто проїдання коштів, а не розвиток економіки.

Шляхами удосконалення процесу формування бюджетів та їх дефіциту в перехідні економіці України є:

- більш ґрунтовне прогнозування видаткової і дохідної частини бюджетів усіх рівнів;
- дослідження видатків та причин перевитрат і віднесення невинуватених витрат до резервів економії коштів, тобто до резервів поповнення доходів;
- запровадження жорсткого контролю за раціональним та ефективним використанням коштів усіх рівнів;
- реформування діючої податкової системи та запровадження виваженої податкової політики, яка б стимулювала, а не пригнічувала розвиток виробництва, та сприяла детінізації економіки;
- зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування і забезпечення його фінансової незалежності за рахунок встановлення стабільних нормативів відрахувань від загальнодержавних податків залежно від економічного розвитку регіонів.

Таким чином кінцевою метою удосконалення існуючих методів погашення бюджетного дефіциту (запозичень, скорочення видатків, податкового, інвестиційного) повинно бути стабілізація і розвиток економіки України.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Т.В. Шопенська
Л.С. Малахова

В умовах переходу нашої країни до ринкової економіки, а також цілеспрямованого руху в напрямку інтеграції в міжнародну економіку, все більшої актуальності набуває дослідження залучення та використання іноземних інвестицій як одного з основних напрямків господарської діяльності суб'єктів ЗЕД.

Дослідженню цього питання присвячено роботи таких вчених, як Ковальчук О.В., Чечетов М., Захарін С.В., Гайдуцький А.П. та інші.

В залежності від свого відношення до глобалізації економічних процесів, окремі країни світу проводять таку національну економічну політику, яка відрізняється часткою торгівлі та іноземних інвестицій в ВВП. Так розвинуті країни з більш-менш стабільною економікою мають незначну частку іноземних інвестицій в ВВП. Для країн же, які знаходяться на етапі трансформації економіки, іноземні інвестиції виступають одним з головних чинників зростання економіки країни.

На сучасному етапі, в умовах трансформаційних процесів, економіка України має велику потребу в значних обсягах іноземного капіталу. Але залучення іноземних інвестицій в економіку України дуже незначні, і це при тому, що Україна має великий природний, людський та науково-технічний потенціал. Так за 15 років незалежності в Україну надійшло близько 10 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що є одним з найбільш низьких показників як в країнах Центральної й Східної Європи, так і в країнах СНД. Як бачимо ці показники дуже неадекватні економічному потенціалу України, його інвестиційній привабливості.

Для вирішення цього питання скористуємося світовим досвідом країн, що на початку трансформаційних процесів мали схожі з Україною стартові умови, а зараз досягли високих економічних результатів. При цьому особливо цікавим є порівняння України з Китаєм, який вийшов в лідери по залученню іноземних інвестицій,

маючи дуже несприятливе для іноземних інвесторів політичне та економічне минуле.

Таке зрушення в економіці Китаю переважно пояснюються тим, що вона розвивається дещо автономно своєю структурою в окремих великих мегаполісах. Унікальність економіки Китаю зумовлене ще й тим, що в порівнянні з більшістю країн світу, КНР має чисельні центри ділової активності. Так, для порівняння, у Китаї на сьогодні існує 166 міст з населенням понад 1 млн. чоловік, що мають усі необхідні умови для забезпечення економічного зростання. Місцеві органи влади на локальному рівні сьогодні активно залучають іноземні інвестиції задля прискорення економічного зростання в керованих ними провінціях (в Україні органи місцевої влади не наділені таким правом). Важливою передумовою прориву в інвестиційному розвитку Китаю є зміна ставлення влади КНР до інвесторів. Кар'єрні перспективи багатьох чиновників поставлені в залежності від їхньої спроможності залучати іноземні інвестиції. Вони допомагають іноземним компаніям розробити інвестиційні проекти або знайти необхідне місце для будівництва виробничих площ. На думку експертів, швидке зростання сукупної економічної могутності Китаю стало можливим завдяки політиці реформ та відкритості зовнішньому світу.

Виходячи з аналізу економічного розвитку України та світового досвіду можна відзначити, що на сьогодні, з метою активного залучення іноземних інвестицій в економіку нашої країни, необхідно:

- прискорити ринкову трансформацію економіки та поглиблення її сталого розвитку;
- не допускати надмірної концентрації капіталів у столиці, якомога рівномірно розподіляти їх між регіонами;
- треба наполегливіше розкривати інвестиційну привабливість СЕЗ та ТПР;
- приділити увагу питанню визначення іноземних інвестицій в аспекті пріоритетного критерію в оцінці економіки галузей та регіонів, діяльності їхніх керівників з менеджменту;
- на зміну протистоянню та ігноруванню інвесторів з боку чиновників забезпечити повну співпрацю між ними;
- створити імідж привабливої та перспективної країни.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙ У ВІДТВОРЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Савченко К.В., Яценко Е.І.

Фінансування капітальних вкладень на реалізацію екологічних програм і природоохоронних заходів здійснюється за рахунок державного бюджету та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ, організацій, позабюджетних фондів охорони навколишнього середовища, добровільних внесків тощо.

Структура капіталовкладень: капітальні вкладення на охорону атмосферного повітря, на охорону водних об'єктів, на охорону земель.

Фінансування природоохоронних програм і заходів залежить від загального економічного та екологічного стану в країні. Економічна криза не дозволяє в повному обсязі забезпечити фінансування капіталовкладень в охорону довкілля. Тому для України актуальною є двоєдина проблема переходу до ринкових відносин і зменшення забруднення навколишнього середовища.

Вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від фінансування тих екологічних програм, які є інтегрованою складовою технологічних процесів. Внутрішні можливості фінансування капіталовкладень в Україні послаблені. Інвестиції з-за кордону здійснюються дуже обережно і поки що суттєво не впливають на поліпшення економічного та екологічного стану. Разом з тим Україна, яка бере участь у міжнародних конвенціях і двосторонніх угодах щодо охорони навколишнього середовища, має певні обов'язки щодо зменшення викидів забруднюючих речовин та їх транскордонного переносу, пом'якшення глобальних і регіональних екологічних проблем. Виконання цих зобов'язання залежить і від міжнародної фінансової допомоги, включаючи пільги щодо кредитів на капітальні вкладення. У зв'язку з цим пріоритетним є фінансування таких екологічних проблем, як екологічна безпека атомних електростанцій; переробка і захоронення відходів атомного виробництва токсичних речовин і небезпечних відходів; збереження біологічного розмаїття.

Щороку в атмосферу України надходить 12 млн. т. забруднюючих. Особлива критична ситуація склалася в Донецько-Придніпровському регіоні, насиченому великою кількістю

підприємств важкої промисловості. Поряд із заходами, що вживаються до скорочення викидів шкідливих речовин підприємствами енергетики, чорної металургії, хімічної промисловості, передбачено фінансування капіталовкладень у структурну перебудову промисловості, впровадження нових технологій, будівництво очисних споруд. Використання пільгових кредитів для фінансування цих та інших заходів сприятиме покращення екологічного стану регіонів.

Україна належить до держав з обмеженими водними ресурсами, тому ощадливе використання та охорона водних джерел від забруднення і виснаження має істотне еколого-економічне значення. Актуальна ця проблема і з регіональної точки зору. Допомогу в підготовці інвестиційних проектів для міст Маріуполя й Одеси Україні надає Світовий банк реконструкції та розвитку. Над розробкою програми реабілітації басейну Азовського моря разом з Україною активно працюють Росія та Нідерланди.

Особливе місце в інвестиційній політиці займає р. Дніпро – одна з найбільших річок у Європі. Внутрішніх коштів для повномасштабного відновлення басейну Дніпра недостатньо. Допомогу в дослідженні екологічних проблем, розробці відповідних проектів і плану дій нашій державі надають Канада, Великобританія, США, Світовий банк реконструкції та розвитку. Уряд Канади, наприклад, у 1994р. виділив грант у розмірі 5 млн. канадських доларів. З водами Дніпра, басейн якого знаходиться в межах трьох країн – України, Росії та Білорусії. Тож екологічні проблеми Дніпра виходять далеко за межі і у зв'язку з цим виникає потреба в розробці міжнародної програми оздоровлення басейну Дніпра.

Збереження і поширення природно-заповідного фонду є пріоритетним напрямком державної екологічної політики. З цієї метою в 1997р. з коштів державного бюджету виділялося 4400 тис.грн. Глобальний екологічний фонд Світового банку і Фонд Мак-Артура надали гранти для збереження біологічного розмаїття дельти Дунаю та екології Карпат. З метою збереження унікальних цінностей заповідника 'Качанівка' цільову допомогу надає Фонд Ганса Зайделя з Німеччини. Значні перспективи має освоєння за допомогою зарубіжних інвесторів рекреаційних та лікувально-оздоровчих ресурсів Криму і Карпат.

ФІНАНСУВАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Котенко Н.В., Онищенко Е.С.

На даному етапі соціально-економічного розвитку України місцевим органам влади надані більш розширені повноваження, за допомогою яких вони можуть суттєво вплинути на покращення становища територіальної громади.

Одним із варіантів задоволення потреб та надання послуг населенню може бути створення комунальних підприємств. Такі підприємства повинні надавати весь спектр послуг, який необхідний для життєдіяльності пересічного громадянина, завдяки чому вони можуть розраховувати на фінансову підтримку з боку держави і особливо органів місцевого самоврядування, адже саме на них покладені обов'язки по забезпеченню надання якісних регіональних громадських послуг.

Для того, щоб комунальне підприємство фінансувалося за рахунок місцевого бюджету воно повинно відповідати таким критеріям.

Критерії для прийняття рішення щодо фінансування комунальних підприємств органами місцевого самоврядування:

1) вплив на місцевий бюджет:

- збільшення надходжень до місцевого бюджету за рахунок прибуткового податку з громадян (розширення господарської діяльності, яке дасть змогу створити нові робочі місця);

- зменшення видатків на соціальне утримання безробітних;

2) сфера діяльності та надання послуг:

- надання послуг громадянам та юридичним особам по розпилюванню та обробці деревини;

- проведення робіт по перемелюванню зернових культур;

- надання послуг по очищенню зернових культур та виробництво круп;

- виробництво олії;

- оптова та роздрібна торгівля;

- організація торгівлі на місцевому ринку;

- торговельно-закупівельна, торговельно-посередницька діяльність;

- комісійна торгівля, організація послуг населенню по скуповуванню та реалізації товарів на комісійній основі;
- виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції та промислових товарів, організація підсобних господарств по переробці сільськогосподарської продукції;
- надання громадянам та юридичним особам транспортних, комунальних, інформаційно-методичних, посередницьких послуг;
- надання комунальних послуг громадянам та підприємствам по водозабезпеченню, оранці присадибних ділянок;
- технічна допомога по обробітку землі та збиранню урожаю;
- надання послуг по ремонту та обслуговуванню транспортних засобів;
- внутрішні і міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом;
- складські послуги;
- надання населенню ритуальних послуг;
- здача в оренду об'єктів нерухомості, транспортних засобів, устаткування і майна, що перебуває на балансі;

3) соціально-екологічні аспекти:

- благоустрій міста, селища, села;
- утримання та експлуатація приватизованого та не-приватизованого житлового фонду селищної ради та житла, що перебуває у приватній власності громадян, його водопостачання і водовідведення, утримання водогінних мереж, згідно договору;
- покращення екологічної ситуації регіону.

Розглянуте підприємство буде частково фінансуватися за рахунок місцевого бюджету та за рахунок власного прибутку, який буде створюватись завдяки наданим послугам.

Виходячи з вищесказаного, для створення стабільної економіки країни необхідно перекласти частину обов'язків по забезпеченню нормальної життєдіяльності громадян органам місцевого самоврядування. Так як саме органам місцевої влади краще відомі ті проблеми, які постають перед населенням даного територіального округу в залежності від їхнього адміністративно-територіального поділу.

З огляду на це не можна застосовувати одну схему фінансування і розподілу коштів для всіх регіонів України.

ПРИВАТИЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОХІДНУ СПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Котенко Н.В., Дрімлюга С.С.

Приватизація-явище об'єктивне, воно пов'язане з трансформацією суспільства до більш високого цивілізованого рівня шляхом цілеспрямованих змін в інституті власності; це перехід об'єктів державної власності в приватну. Великі стратегічні підприємства повинні утримуватися державою для забезпечення зайнятості громадян, для організації належного контролю за своєчасним і повним надходженням до бюджету прибутків державних підприємств і дивідендів держави як власника пакетів акцій у СПД із змішаною формою власності, для здійснення природоохоронних заходів і непрямого конкурентного цінового регулювання, для забезпечення ефективного використання і збереження державного майна і для контролю за рухом грошових коштів. Саме ці макро- та мікророзв'язання визначають ефективність діяльності держави як власника стратегічно важливих галузей.

Одним з принципів, за якими здійснюється приватизація в Україні, є принцип державного регулювання, що реалізується в розробці законів та правових засад розбудови державної власності (ЗУ „Про приватизацію майна державних підприємств” від 4.03.1992 року №2163-Х11, Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні», 1.08.2004р. Господарський кодекс України, ЗУ «Про державну програму приватизації» від 18.05.2000 р. №1723-111).

Особливістю української приватизації є те, що вона проводиться в три етапи. Перші два – приватизація через майнові сертифікати і мала приватизація не дали бажаних результатів. Сучасний етап характеризується спрямованістю на приватизацію стратегічно важливих підприємств, дискусії навколо якої дають поштовх до вирішення проблеми передачі таких об'єктів до державного сектора.

Не зовсім законною альтернативою приватизації стратегічної державної власності, до якої вдаються нечисті на руку бізнесмени є “прихватація”, або штучне банкрутство. В Україні таким способом

було передано до приватної власності близько 150 підприємств. За оцінками Агентства з питань банкрутства, активи підприємств-банкрутів реалізується за 30 % від їх справжньої ціни. Держава отримує близько 20 % коштів, отже 10 % іде поза бюджетом України. За інформацією Фонду державного майна, середня ринкова вартість основних та оборотних фондів великих підприємств становить близько 15 млн. грн. Було підраховано, що прямі фінансові втрати держави за весь період роздержавлення власності поза законодавством сягнули близько:

150 підпр. * 15 млн. грн. / підпр. $(1 - 0,3 * 0,2) \approx 2,1$ млрд. грн.

При приватизації об'єкт продається як цілісний і його ціна є значно вищою від тої, що складається при продажу об'єкта частинам (при банкрутстві) через те, що відсутня зокрема така складова оцінка, як потенційна прибутковість цілісного об'єкта, крім того, при приватизації проводяться заходи з підвищення привабливості об'єкта і відповідно його ціни. При банкрутстві, як правило, не ведеться така робота. Зазначимо, що всі кошти від продажу об'єкта спрямовуються у державний бюджет, за винятком незначної суми коштів, яка іде на проведення фінансування приватизації, а при банкрутстві порядок розрахунків призводить до того, що лише невелика частина коштів іде у державну казну, і то лише у третю чергу.

У ЗУ про Держаний бюджет України на 2007 р. передбачено, 10 млрд. грн. доходів від продажу об'єктів права державної власності. Це викликало необхідність скоротити перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації і мають стратегічне значення для економіки і безпеки державних підприємств. Аналіз прийняття рішень про приватизацію стратегічних підприємств або заборону їх приватизації свідчить про безсистемність його процесу.

Таким чином сучасна українська така приватизація дає тимчасове „підвищення” економічної ефективності. Так, продаж державного підприємства в приватні руки дає одноразовий виторг, здебільшого багаторазово менший за реальну вартість основних фондів підприємства. Висновок про те, що приватні власники не здатні створити великі наукоємні виробництва, підтверджується поведінкою сучасного великого капіталу, місцевого та іноземного, у приватизаційному процесі. Очевидно, що така приватизація є відвертим грабунком нації.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА СУМЩИНИ.

Котенко Н.В., Сабан Л.В.

В будь-якій країні для того, щоб розпочати власну бізнес-справу потрібен початковий капітал, особливо ж актуально це питання стоїть в Україні, де фінансово-кредитна система не відповідає сучасним запитам підприємництва. До того ж, надалі кожен підприємець стикається з тим, що обсяги його капіталу не дають йому змоги розгорнути повноцінний бізнес. В таких умовах об'єктивно необхідними є пошук механізмів вдосконалення її функціонування, збалансування інтересів місцевих органів влади, підприємців та установ, що надають фінансові послуги.

Основними проблемами, що стримують розвиток малого підприємництва, є такі:

- низькі темпи спрощення процедур отримання документів довільного характеру з боку центральних органів виконавчої влади, що негативно відображається також на відносинах місцевих дозвільних органів з суб'єктами малого підприємництва;

- недосконалість та обтяжливість чинної системи оподаткування та загальнообов'язкового соціального страхування для суб'єктів малого підприємництва, її нерегульованість на законодавчому рівні;

- нерегульованість на законодавчому рівні питань трудових відносин підприємців з найманими працівниками, особливо для фізичних осіб - підприємців;

- нерозвиненість інфраструктури підтримки підприємництва та відсутність державного стимулювання щодо її розвитку;

- інвестиційний клімат держави далекий від рівня, необхідного для швидкої модернізації економіки;

- зношеність виробничих фондів і застарілі технології, як наслідок - висока витратність і низька ефективність виробництва на малих підприємствах;

- недостатня професійна підготовка кадрів малого підприємництва.

Але найголовнішими, на нашу думку, на даному етапі генези українського малого бізнесу все ж таки є дефіцит власних фінансових ресурсів у суб'єктів малого підприємництва. Не дивлячись на

задекларовані успіхи у справі державної і муніципальної підтримки єдиним реальним джерелом залучення фінансових коштів для дрібного підприємництва залишається банківський кредит.

Типи кредитних продуктів, які банки пропонують малим підприємствам, залежать від видів їх господарської діяльності: овердрафт для підприємств, які ведуть активну комерційну діяльність; терміновий кредит для покриття строкових потреб бізнесу; кредитна лінія та бланковий кредит для позичальників зі стійким фінансовим станом і доброю репутацією; інвестиційний – для реалізації інвестиційного проекту; мікрокредитування для врахування всього спектру особливостей кредитування малого підприємництва.

Що ж до нашої Сумщини, то в 2005 році комерційними банками Сумської області було надано малому підприємству кредитів на суму 298,7 млн. грн., що на 35 % більше, ніж у попередньому році. Загальна сума наданих мікрокредитів – 44,8 млн. грн. Прокредитовано 20 бізнес-проектів на суму 90,1 млн. грн., з них 5 інноваційних – на суму 4,8 млн. грн.

З кожним роком на Сумщині зростає кількість людей, які прагнуть відкрити власну справу, самостійно забезпечувати гідний рівень життя для себе та своїх близьких. За оперативними даними у 2006 році, порівняно з показниками попереднього року, кількість зареєстрованих фізичних осіб – підприємців зросла на 7%, юридичних осіб – на 2%, що свідчить про сприятливі умови для створення та функціонування суб'єктів господарювання на території області.

Таким чином ми зараз існує багато проблем, які стримують розвиток малого підприємництва, тому очевидно, що тісна співпраця влади й бізнесу сприятиме формуванню оптимального середовища для роботи підприємців. Нами запропоновано варіант вирішення однієї з проблем, а саме фінансової, далі - справа за державою. Але, як відомо, наразі не існує панацеї від усіх хвороб, як не існує ідеального з усіх сторін кредиту, який був би вигідний обом сторонам, тому кожне підприємство, вирішивши взяти кредит, в залежності від своєї спеціалізації та індивідуальних побажань робитиме власний вибір і обиратиме кредит, що підходить саме йому.

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ СТРАХОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ ЭКОЛОГИЗАЦИИ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА

Кобушко И.Н., Коцубенко Т.В.

Экологическое страхование обеспечивает перенесение ответственности за возможный экологический ущерб, наносимый окружающей природной среде (ОПС) на страховые компании. Данный инструмент выполняет финансово-инвестиционную функцию, обеспечивает формирование целевого страхового фонда денежных средств и в случае наступления страхового события обеспечивает перераспределение данных средств для ликвидации ущерба нанесенного окружающей среде.

Система страхования реализуется в двух основных направлениях: материальный ущерб и экономический ущерб. В систему экологического страхования включены все субъекты, оказывающие антропогенное воздействие на ОПС. Размер страхового взноса зависит от вида деятельности предприятия и количества его работников. Элементами экологического страхования являются платежи за загрязнение и долговое обязательство субъекта природопользования, эквивалентное возможному максимальному ущербу природной среде в результате «природоэксплуатирующей» деятельности. В случае предотвращения ущерба, долговое обязательство с премиальными процентами возвращается субъекту природопользования, в обратном случае полученные средства поступают в природоохранный фонд.

Согласно Закону Украины „Об охране окружающей природной среды” экологическое страхование – «страхование граждан и их имущества, имущества и доходов предприятий, учреждений и организаций в случае ущерба, нанесенного вследствие загрязнения ОПС и ухудшения качества природных ресурсов».

Обеспечить внедрение данного инструмента можно за счет механизма, который будет предоставлять разрешения на производственно-хозяйственную деятельность, лишь в том случае если промышленные предприятия имеют страховой полис в размере возможного потенциального экологического ущерба наносимого ОПС. Таким образом, экологическое страхование может стать эффективным эколого-экономическим инструментом, обеспечивающим экологизацию промышленного производства.

ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Кобушко І.М., Онищенко Е.С.

Аналіз фінансових ресурсів проводиться у двох напрямках: аналіз джерел формування та аналіз їх використання. У свою чергу, кожен із цих напрямів передбачає проведення загального та параметричного аналізу. Загальний аналіз передбачає оцінку динаміки та структури основних складових капіталу, а параметричний знаходить своє відображення у фінансових коефіцієнтах.

В Україні існують також нормативні розробки, що включають елементи аналізу формування фінансових ресурсів підприємств. Такими є Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій.

Огляд економічної літератури українських авторів свідчить про те, що для детального аналізу формування фінансових ресурсів підприємств, який проводиться за даними його фінансової звітності, слід розраховувати коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу, коефіцієнт довготривалості залучення позикового капіталу, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт структури позикового капіталу.

Однак найважливішими вважаються два показники: коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу.

Коефіцієнт фінансової незалежності в літературі часто зустрічаються з іншими назвами: коефіцієнт автономії (К.В. Ізмайлова), коефіцієнт концентрації власного капіталу (М.А. Болдох, М.І. Горбаток). Цей показник розраховується як відношення джерел власних коштів до загальної величини фінансових ресурсів.

$$K_{\text{нез}}^{\text{фін}} = \frac{BK}{BB},$$

де $K_{\text{нез}}^{\text{фін}}$ — коефіцієнт фінансової незалежності; BK — джерела власних коштів; BB — загальна величина фінансових ресурсів підприємства (валюта балансу).

Коефіцієнт фінансової незалежності характеризує можливість підприємства виконувати зовнішні зобов'язання за рахунок

використання власних коштів. Чим більше значення коефіцієнта, тим кращим вважатиметься фінансовий стан підприємства в цілому.

Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу — коефіцієнт фінансового важеля (В. Серединська, О. Загородна, Р. Федорович, Г. Шафранова) визначається шляхом ділення величини позикового капіталу на величину джерел власних коштів має важливе значення у процесі аналізу структури капіталу підприємства відводиться.

$$K_{пк/ак}^c = \frac{ПК}{ВК},$$

де $K_{пк/ак}^c$ — коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу; ПК — розмір позикового капіталу; ВК — джерела власних коштів.

Зазначений коефіцієнт характеризує залежність підприємства від позикового капіталу. Зростання цього показника — ознака посилення залежності підприємства чи об'єднання від кредиторів та певне зниження його фінансової стійкості. Вважається, що подібна тенденція свідчить про зростання фінансового ризику, тобто про можливість втрати платоспроможності.

У процесі здійснення параметричного аналізу варто порівнювати досліджувані коефіцієнти підприємства з середньостатистичними тенденціями галузей, у яких вони працюють.

Проаналізувавши роботи зарубіжних та вітчизняних авторів можна зробити висновок, що немає єдності щодо класифікації коефіцієнтів, однак за значущістю вони упорядковують коефіцієнти в такий спосіб: рентабельність, фінансова залежність, ліквідність. Тобто показники, що характеризують оптимальність формування фінансових ресурсів посідають друге місце. Поряд з показниками рентабельності коефіцієнти фінансової залежності мають найбільше значення для прийняття стратегічно важливих рішень — брати чи не брати участь у діяльності компанії (як інвестор чи контрагент). Порівняно меншу значущість мають індикатори, що характеризують ефективність поточної діяльності (ліквідність, оборотність).

Для повнішого висвітлення інформації про фінансові ресурси компанії бажано наводити коефіцієнти у динаміці та порівняно із середньогалузевими показниками. Відкрита публікація такої інформації може істотно розширити ділові контакти, певною мірою застерегти від можливості банкрутства потенційних інвесторів та кредиторів і тим самим стимулювати вкладення капіталу в бажані галузі й види діяльності.

ПРИВАТИЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кобушко І.М., Лимар В.В.

Приватизація – це відчуження майна, що перебуває у державній власності, на користь фізичних та юридичних осіб з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки. Одною із головних проблем у сфері приватизації є приватизація стратегічно важливих підприємств.

У проекті Державного бюджету України на 2007 рік передбачено, що в його доходну частину надійде 10 млрд. гривень від продажу об'єктів права державної власності, що підлягають приватизації у 2007 році. У свою чергу це об'єктивно викликає необхідність скорочення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації. У різних галузях народного господарства є досить невеликий перелік об'єктів права державної власності, які не підлягають приватизації, що обумовлено стратегічним значенням для економіки і безпеки держави.

Одним з об'єктів державної власності, який не повинен підлягати приватизації, є ВАТ “Одеський припортовий завод”, який є одним із провідних підприємств хімічної галузі України. Основні напрямки роботи підприємства – виробництво карбаміду та аміаку і здійснення послуг щодо його перевантаження на експорт через відомчий морський порт. З 2001 року підприємство працює прибутково, стабільно нарощуючи обсяги виробництва, Збільшує Надходження до Державного бюджету і забезпечує високий рівень заробітної плати. Воно посідає монопольне становище на ринку послуг з перевантаження аміаку, карбаміду та іншої хімічної продукції України та Росії. Хоча Постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2000 №1346 ВАТ “Одеський припортовий завод” було включено до переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економічної безпеки держави. Проте за цей період час від часу вносилися пропозиції про проведення приватизації акцій, що належать державі у статутному фонді.

Після приватизації виконання Міжурядової угоди щодо транзиту аміаку, а також екологічна безпека міста може перейти до компетенції нового власника.

Ще одним таким підприємством є ВАТ "Холдингова компанія "Луганськтепловоз"". У липні було опубліковане інформаційне повідомлення про проведення конкурсу з використанням відкритості пропонування ціни за принципом аукціону. До продажу запропоновано 76% статутного фонду ВАТ.

Необхідно переглянути це рішення з огляду на те, що ВАТ "Холдингова компанія "Луганськтепловоз"" є єдиним вітчизняним постачальником електропоїздів, дизель-поїздів та вантажних електропоїздів. Під обслуговування тяглового рухомого складу виробництва ВАТ "Луганськтепловоз" створена і формується технологічна база залізниць України.

Приватизація ВАТ "Луганськтепловоз" матиме негативні наслідки, оскільки новий власник за бажанням зможе здійснити диверсифікацію і перепрофілювати компанію під випуск іншої продукції. Крім того Укрзалізниця не зможе за прийнятними цінами модернізувати свій парк рухомого складу.

З огляду на специфіку приватизації стратегічних об'єктів важливо враховувати і досвід реформування відносин вартості в інших країнах. Причому не лише позитивний. Так, у 2001 році естонським приватизаційним агентством було продано 65% акцій Естонської залізниці американській компанії Baltic Rail Services(BRS). Через деякий час компанія BRS закрила пасажирський рух між багатьма залізничними станціями всередині країни, а також із сусідніми країнами. Тому в кінці 2006 року приватна залізниця повернулась у державну власність.

В Україні не вироблено системного підходу до прийняття рішень щодо приватизації державного майна. Відсутня прозора, виважена, науково обґрунтована система прийняття рішень щодо приватизації підприємств, які мають важливе значення для економічної безпеки держави.

Також ряд норм чинного законодавства дозволяє органам приватизації встановлювати додаткові умови участі потенціальних покупців у конкурсах, а це призводить до суттєвого звуження кола претендентів і зменшення надходжень коштів до державного бюджету.

Отже, особливу увагу слід звернути на приватизацію підприємств, що мають стратегічне значення для безпеки держави.

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Кобушко І.М., Малахова Л.С.

Інвестиційне середовище України на сьогодні є не достатньо привабливим як для вітчизняних, так і міжнародних інвесторів. Однією з причин такого стану речей можна назвати збереження регіональних диспропорцій в економічному розвитку.

Порівняльний аналіз соціально-економічного розвитку окремих регіонів України виявляє наявність як системних проблем існуючої системи регіонального розвитку, так і ряд специфічних для кожного регіону перешкод, що ускладнюють впровадження результативних заходів державної політики, спрямованих на соціальне та економічне оздоровлення.

На сьогодні лише декілька областей України становлять для інвесторів принциповий інтерес, концентруючи при цьому понад 50% усіх інвестиційних ресурсів.

Аналіз регіональної неоднорідності інвестиційного простору країни (за допомогою індексу концентрації Герфіндаля – Гіршмана) свідчить, що загалом інвестиційні надходження в регіони України характеризуються значним відхиленням від рівномірного розподілу.

Ще виразніше зростаючі регіональні диспропорції відбиває розподіл прямих іноземних інвестицій (ПІІ) за регіонами країни. Концентрація ПІІ в столиці та індустриальних регіонах свідчать про те, що інвестори надають великого значення інфраструктурному та економічному розвитку регіону. Така концентрація інвестицій лише в деяких областях та місті Києві не лише консервує, але й посилює соціально-економічні диспропорції між регіонами. Позитивний приклад з вирішення цієї проблеми має Китай, який не допускає надмірної концентрації капіталів у столиці. У цьому контексті Україні необхідно наполегливіше розкривати інвестиційну привабливість СЕЗ та ТПР. Так станом на 1 травня 2003 року у СЕЗ та ТПР, які займають по-над 10% території України, вкладено менше 7% всіх іноземних інвестицій. Це пояснюється зокрема розміщенням територій пріоритетного розвитку в депресивних територіях в розрахунок на те, що інвестор власними силами розвиватиме інфраструктуру. Але ж як свідчить досвід постсоціалістичних країн, іноземні інвестиції найактивніше надходять не туди, де бракує капіталу, а туди, де вже

інтенсивно здійснюються капіталовкладення, тобто відбувається їхнє притягнення до внутрішніх капіталів. Тому з метою подолання (або хоча б зниження) гостроти проблеми першочерговим завданням є:

- ✓ впровадження дієвих механізмів співпраці центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для узгодження інтересів загальнодержавного і регіонального розвитку;
- ✓ наділення місцевих органів влади відповідними повноваженнями щодо прийняття інвестиційних рішень на рівні області;
- ✓ розробка спільних стратегічних програм розвитку споріднених областей, які мають спільні проблеми;
- ✓ проведення комплексних регіональних маркетингових досліджень, стану ринків товарів і послуг, вироблених у регіоні, для знаходження його конкурентних переваг.

У країнах із перехідною економікою ІІІ відіграють важливу роль в економічних процесах, що відбуваються в цих країнах. Водночас під урядовим контролем потрібно постійно тримати всі чинники, які можуть стримувати залучення і використання прямих іноземних інвестицій. Крім того, необхідно стежити за тим, щоб податкова система не стримувала інвестиції.

1. Потрібно створити стійку законодавчу структуру оподаткування відповідно до міжнародних норм.

2. Податкові канікули в перехідній економіці можуть відігравати істотну допоміжну роль на даному етапі створення бази ринкової діяльності в країні.

3. Розмір передбачених податкових пільг за інвестований капітал і кредити необхідно обмежувати.

4. Інвестиції, що дають право на стимулювання, мають бути чітко визначені, а правила - максимально прості.

5. Стимули необхідно вводити на обмежений період.

6. Податкові канікули слід застосовувати тільки на цілі, що відповідають їх призначенню. Інакше вони можуть призвести до зловживань.

7. Країни з перехідною економікою будуть імпортувати капітал. Тому податкова політика повинна забезпечити країнам-джерелам справедливу частку прибутку підприємств, що функціонують на їх території.

8. Податкова конкуренція - важливий чинник податкового стимулювання.

РЕГУЛИРОВАНИЕ РАЗМЕРА ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

О.В.Галахова

Основную часть дохода большинства граждан Украины составляет зарплата - денежное вознаграждение за труд в качестве наёмного работника. Размер зарплаты в Украине не может быть меньше минимального уровня. Размер минимальной зарплаты определяется законодательно и периодически изменяется. Минимальная зарплата стала базой оплаты труда во всех сферах экономики и на всех предприятиях независимо от формы собственности. Сегодня уже не ведутся дискуссии о необходимости минимальной зарплаты как обязательной базы оплаты труда, вопрос в другом - целесообразно ли повышать её размер и каковы последствия. Экономисты придерживаются двух позиций. Первая - отрицает необходимость повышения минимума зарплаты, боясь увеличения темпов инфляции. Вторая - позиция тех, кто считает необходимым периодическое повышение минимума зарплаты, утверждая, что «замораживание» обесценивает минимальную зарплату, отсюда следует инфляция, которая в свою очередь тоже обесценивает зарплату, подрывая тем самым стимул (базу) роста производства. Но в Украине инфляция порождается не повышением уровня минимальной зарплаты, а сложившейся структурой экономики, поэтому необходимы структурные изменения. Одним из финансовых инструментов, способных повлиять на структуру экономики может быть механизм смешанного налогообложения увязанный размером минимальной заработной платы. Рекомендуется связать уровень заработной платы с размером минимальной заработной платы через механизм отчислений в фонды социального страхования. Ставки начислений могут стать своеобразным «тормозом» роста высоких заработных плат и стимулировать выплату средних размеров заработных плат. Например, ставки взносов на пенсионное страхование на зарплату в размере от одной до трёх минимальных зарплат могут составлять 40%, на зарплату в размере от трёх до пяти минимальных зарплат включительно - 20%, в размере от шести до десяти минимальных зарплат включительно - 30%, а свыше десяти минимальных зарплат - 50%. Так как отчисления в пенсионный фонд перечисляется из средств предприятия, и относится на затраты его деятельности, то при таком механизме стимулируется средний уровень заработной платы, и придерживается рост высоких зарплат.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОНЯТТЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Михайленко Д.Г., Іваній В.О.

В період трансформації економічної системи України до ринкових умов господарювання особливого значення набуває регулювання проблеми банкрутства підприємств, оскільки механізм банкрутства повинен діяти в напрямі перерозподілу обмежених ресурсів в економіці на користь ефективніших власників, підвищуючи результативність національної економіки шляхом її структурної перебудови. Система банкрутства та підтримки підприємств перебуває в Україні на стадії становлення, тому часто порушуються основні принципи її функціонування, низка питань у цій сфері ще остаточно не врегульована.

Економічна роль інституту банкрутства з макроекономічного погляду полягає у підвищенні ефективності використання обмежених ресурсів в економіці. Мікроекономічна роль цього інституту - надання суб'єктам підприємництва важелів впливу для забезпечення їхніх законних інтересів.

Банкрутство підприємств є предметом державного регулювання у силу негативних наслідків дії фінансово-неспроможного підприємства на розвиток економіки в цілому. Процедури банкрутства в Україні регулюються Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", прийнятим у червні 1999 р. До цього регулювання проводилось за Законом "Про банкрутство", який діяв з 01.07.1992. Порівнюючи старий та новий Закони, треба зазначити, що старий законодавчий акт був "законом про ліквідацію", а новий характеризується як "продебіторський", тобто такий, що дає змогу зберегти життєздатні підприємства шляхом застосування комплексу заходів організаційного та фінансового оздоровлення.

З метою профілактики банкрутства суб'єкта господарювання та уникнення негативних наслідків його неспроможності для економіки країни треба здійснювати антикризове управління підприємством. Важливим етапом у його реалізації є проведення якісного оперативного аналізу фінансового стану фірми.

Огляд наукових праць, присвячених проблемі банкрутства, дає підстави зробити висновок, що термінологічний апарат у цій сфері ще остаточно не сформовано. Всі тлумачення терміна "банкрутство" логічні, проте, не можна беззастережно погодитися з жодним із них тому, що неспроможність боржника оплатити свої зобов'язання є зовнішньою ознакою банкрутства, а безпосередньо банкрутство - це певне господарське становище підприємства, яке призвело до припинення

платежів. Не можна погодитися з авторами, які не зазначають причини неоплатності боргів, тому деякі з них, безпосередньо не пов'язані з банкрутством, стають помилково включені до цього поняття.

Обов'язковим є також твердження про визнання банкрутства у судовому порядку для підведення правової основи під цю процедуру.

З огляду на це, найдетальнішим є визначення Тітова М.І.: "Банкрутство - це припинення за судовим рішенням господарської діяльності фізичної чи юридичної особи внаслідок неспроможності задовольнити визнані ними (або визнані судом правомірними) вимоги кредиторів та виконати обов'язки перед бюджетом у зв'язку з перевищенням зобов'язань боржника над вартістю його майна, якщо застосування визначених в законі заходів запобігання банкрутству не дало позитивних результатів".

Підсумовуючи все сказане, вважаємо, що банкрутство - це визнання судовими органами незадовільним господарського стану фізичної чи юридичної особи на основі припинення нею розрахунків за зобов'язаннями через нестачу ліквідних активів.

Вагомою є різниця між неспроможністю і банкрутством, хоча окремі автори їх помилково ототожнюють. Неспроможність виникає разом з неплатоспроможністю, а банкрутство є її результатом, але не обов'язковим.

Національне законодавство про банкрутство перебуває у стадії становлення, тому важливо, на наш погляд, вивчати зарубіжний досвід регулювання проблеми неспроможності. Використання досвіду країн з розвинутою ринковою економікою дещо ускладнюється, адже на пострадянському просторі все ще діють стереотипи, притаманні плановій економіці, і ринкові прийоми тут не завжди ефективні.

Ми вважаємо, що треба вивчати методи державного впливу на проблему неспроможності підприємств, які використовуються у колишніх соціалістичних країнах Європи.

На сучасному етапі вони шукають шляхи трансформації своїх економічних систем до ринкових умов господарювання, і дієвим інструментом впорядкування взаємовідносин між господарюючими суб'єктами для цих країн може стати законодавство про банкрутство. Аналіз їхнього законодавства допоможе виділити важливі позитивні моменти, придатні до застосування в умовах України, а також визначити загальні для країн з перехідною економікою проблеми.

Створення і запровадження національної системи банкрутства є однією з передумов ефективного функціонування економіки України, яка допоможе провести її структурну перебудову відповідно до вимог ринку.

ФАКТОРИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Михайленко Д.Г., Товстуха А.В.

В період формування ринкових відносин в Україні, в умовах мінливості політичних, економічних та соціальних факторів система управління фінансовим станом підприємств потребує змін. Відсутність досвіду роботи у конкурентному середовищі призвела до виникнення та поглиблення кризових явищ на вітчизняних підприємствах. В Україні 90% проваджень у справі про банкрутство закінчуються ліквідацією підприємства. У зв'язку з цим виникли необхідність регулювання банкрутства на державному рівні, потреба у розробленні системи діагностики і запобігання банкрутству, а також стратегій виходу з кризових ситуацій на самих підприємствах. Виконання зазначених завдань пов'язане передусім із розумінням сутності банкрутства як невід'ємного елемента ринкової економіки, який дозволяє перерозподіляти обмежені ресурси для ефективного їх використання, а також є засобом захисту майнових прав власників.

Ряд науковців розуміють банкрутство як юридичний термін: це визнання в судовому порядку неспроможності підприємства розрахуватися із своїми боргами. Інші автори визнають як економічну категорію: це фінансовий стан підприємства, пов'язаний з нестачею активів у ліквідній формі, з перевищенням витрат над виручкою від реалізації, з незадовільним співвідношенням між зобов'язаннями боржника і його активами тощо.

Прогнозування результатів господарської діяльності — найважливіший складник діяльності економічних служб будь-якого підприємства. У вітчизняній практиці прогнозування виробничої діяльності, як правило, здійснюється через розробку бізнес-плану, який переважно завершується фінансовим планом.

Вітчизняними та зарубіжними спеціалістами з фінансового аналізу розроблені методи та підходи щодо прогнозування ймовірності банкрутства. Але зарубіжні моделі Альтмана, Таффлер, Спрінгейта та інших були розроблені для умов, відмінних від тих, в яких функціонують господарюючі суб'єкти в Україні. Різниця полягає і в темпах інфляції, і в фазах ділового циклу, і у податковому кліматі, і в особливостях організації виробництва. Отже, для їх застосування

українськими підприємствами, дані моделі мають бути суттєво відкориговані.

Аналіз причин виникнення кризи на підприємствах України дасть змогу визначити основні шляхи їх подолання на державному рівні і на рівні окремого підприємства. Отримані в результаті аналізу значення показників все ж не дають змоги вичерпно відповісти на питання стосовно рівня загрози банкрутства суб'єкта господарювання, оскільки частина показників може не виходити за межі, що відповідають нормальному фінансовому стану підприємства, а інші виявляться у критичній зоні.

Фінансове оздоровлення неспроможних підприємств можливе завдяки аналізу причин виникнення банкрутства. В економічній літературі розрізняють численні та різноманітні чинники банкрутства, але серед них можна виявити дещо спільне, що дасть змогу їх згрупувати та класифікувати. Визначають зовнішні (екзогенні) фактори – це фактори, на які підприємство не може впливати взагалі, або вплив досить несуттєвий, і внутрішні (ендогенні) фактори, які залежать безпосередньо від організації роботи на підприємстві.

Банкрутство, як правило, це результат одночасного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Так, в країнах із розвинутою ринковою економікою третина банкрутств викликана зовнішніми факторами, а дві третіх – внутрішніми. За оцінкою західних експертів, 90% різних невдач малих фірм пов'язано із некомпетентністю або недосвідченістю менеджерів, невмінням їх орієнтуватися в ринкових умовах, що веде до прийняття помилкових рішень і втрати позицій на ринку.

Кравцова Т.М. вважає, що однією із першопричин виникнення і розвитку банкрутства підприємств є зростання дебіторської заборгованості, що є “локомотивом” неплатоспроможності.

Деякі вчені відмічають, що в основі банкрутства підприємств лежать переважно фінансові чинники.

На нашу думку, на фінансовий стан українських підприємств в більшій мірі впливають зовнішні чинники. До найбільш значних слід віднести економічну нестабільність держави, фіскальну податкову політику, інфляційні процеси, взаємні неплатежі і інші. Важливим фактором впливу на фінансовий стан підприємства можна вважати недостатній розвиток науки і техніки.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ І ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Михайленко Д.Г., Рогачова Т.О.

В умовах кризи неплатежів, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості вітчизняних суб'єктів господарювання, проблема ефективного і збалансованого управління оборотними активами і поточними зобов'язаннями підприємства з метою забезпечення його платоспроможності і ліквідності є особливо актуальною.

Ліквідність і платоспроможність підприємства визначає не тільки взаємовідносини підприємства з партнерами, суб'єктами фінансового ринку, державою, а і його успішне функціонування чи банкрутство. Результати аналізу ліквідності і платоспроможності цікавлять перш за все кредиторів підприємства, оскільки це дає відповідь на питання погасити свої зобов'язання.

Для інтегральної діагностики ліквідності доцільним, на наш погляд, є розрахунок узагальнюючого показника - інтегрального коефіцієнта ліквідності. На основі методу експертних оцінок було визначено вагові значення трьох найважливіших коефіцієнтів: покриття (0,5), швидкої (0,33) та абсолютної ліквідності (0,17). Таким чином, пропонуємо розрахунок інтегрального коефіцієнту ліквідності знаходити за формулою:

$$K_{\text{інтл}} = 0,5 \cdot K_p + 0,33 \cdot K_{\text{шл}} + 0,17 \cdot K_{\text{ал}}$$

де $K_{\text{інтл}}$ – інтегральний коефіцієнт ліквідності;

K_p – коефіцієнт покриття;

$K_{\text{шл}}$ – коефіцієнт швидкої ліквідності;

$K_{\text{ал}}$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Нормативне значення даного показника варіюється у межах 1,2 – 1,8. Якщо інтегральний коефіцієнт ліквідності менше 1,2, то можна робити висновок, що підприємство не є ліквідним, і керівництву треба вжити ряд заходів щодо поліпшення його

стану. При перевищенні нормативного значення коефіцієнту, підприємство має надлишок ліквідних активів, отже потрібно удосконаливати управління для забезпечення зростання прибутковості.

Сучасні економічні умови господарювання вимагають від керівництва нових підходів до управління ліквідністю та платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища і необхідності розробки захисних заходів з метою зменшення його негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності.

В основу методів діагностики і управління платоспроможністю покладена схема оперативної роботи з актуальною ліквідністю, валовим і чистим грошовим потоком, досягнення синхронності позитивного і негативного валового грошового потоків. Процес управління грошовими потоками підприємства ми рекомендуємо проводити у наступній послідовності:

- 1 етап. Забезпечення повного і достовірного обліку грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності.
- 2 етап. Аналіз грошових потоків підприємства в попередньому періоді.
- 3 етап. Планування грошових потоків підприємства у розрізі різних їх виглядів.
- 4 етап. Забезпечення ефективного контролю грошових потоків підприємства.

Важливою задачею фінансового менеджменту в процесі управління грошовими активами є забезпечення ефективного використання тимчасово вільних грошових коштів. При цьому потрібно забезпечити збалансоване управління ліквідністю, доходністю та ризиком, враховуючи, що чим вище частка високоліквідних активів в балансі, тим нижча доходність суб'єкта господарювання і менший ризик втрати платоспроможності. Значною мірою параметри ліквідності, доходності та ризику залежать від обраної підприємством тактики формування його активів

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ

Іваненко А.П., Просяник А.Г.

Неодмінною складовою переходу України до ринкових відносин є створення нових підприємницьких структур та приватизація підприємств. Цей перехід зумовив еволюцію відносин власності типів суб'єктів господарювання в напрямі забезпечення їхнього розмаїття. Процеси ринкових перетворень актуалізували в Україні теоретичні дослідження підприємництва та підприємств як державного, так і приватного сектора.

Важливу роль у забезпеченні ефективних форм і методів господарювання на вітчизняних підприємствах все більш відіграє аналіз фінансового стану підприємства, який відповідає за відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та ін. даних, що впливають на процес прийняття фінансових та інвестиційних рішень. І хоча сам термін „фінанси” за останні роки пройшов через певні еволюційні зміни та суттєво ускладнився, фінансові аналітики в країнах з ринковою економікою (з Україною включно) традиційно займаються розрахунком коефіцієнтів, статистичним аналізом, складанням трендів для прогнозування та ін. подібними оцінками.

Основний розвиток методів аналізу фінансового стану підприємства проходив переважно в США та Західній Європі, бо розвиток та ускладнення механізму ринкової економіки неодмінно спричиняють вдосконалення його методів. Втім, економічні реалії в Україні, як і в більшості сусідніх з нею країн, мають певну специфіку, що вносить корективи у традиційну методологію аналізу. Зокрема, середовище, в якому функціонують вітчизняні підприємства характеризується безперервними і часто „раптовими” нововведеннями в фіскальному законодавстві, суттєвими змінами процентних ставок та валютних курсів, різкими коливаннями цін на ресурси, а також відносно високими темпами інфляції. Особливістю

формування цивілізованих ринкових відносин в Україні є також посилення впливу таких чинників, як загострення і так жорсткої конкурентної боротьби, нерівномірні і неоднорідні технологічні зміни, постійне вдосконалення методів технічної обробки економічної інформації. По мірі настання змін в економічному середовищі України, методи аналізу фінансового стану підприємства в ній перманентно вдосконалюється.

Ефективне виробництво та реалізація якісної продукції позитивно впливають на фінансовий стан підприємства. Збої у виробничому процесі, погіршення якості продукції, ускладнення з її реалізацією ведуть до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства, внаслідок чого погіршується його платоспроможність. Очевидним також є і зворотній зв'язок, який полягає у тому, що відсутність коштів може призвести до перебоїв у забезпеченості матеріальними ресурсами, а отже, і у виробничому процесі.

Вагома роль ефективного аналізу діяльності підприємства в Україні витікає з того, що у виробничій діяльності українських підприємств ще досить частими бувають випадки, коли начебто і добре працююче (у власне виробничому сенсі) підприємство відчуває фінансові ускладнення, що зазвичай буває зумовлено недостатньо раціональним розміщенням та використанням наявних фінансових ресурсів саме через неефективне застосування фінансового аналізу. Ефективний же економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства використовує весь комплекс доступної інформації, носить оперативний і одночасно стратегічний характер, цілком підпорядкований волі керівництва підприємством. Такий аналіз дає можливість реально оцінити стан справ на підприємстві, досліджувати структуру собівартості як всієї випущеної і реалізованої продукції, так і собівартість окремих її видів, склад комерційних і управлінських витрат, дозволяє з необхідною точністю вивчити характер та результати відповідальності окремих осіб за дотриманням бізнес-планів та багато ін., створюючи тим самим арсенал необхідного інструментарію ефективною оптимізації господарювання економічних суб'єктів.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СХИЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ДО БАНКРУТСТВА ТА ОСНОВНІ ЗАХОДИ З ЙОГО ВІДВЕРНЕННЯ

Іваненко А.П., Мойсеєнко І.М.

В новітній Україні проблема виявлення схильності підприємства до банкрутства та своєчасного відвернення кризового стану є однією з найактуальніших з позицій економічної теорії та практики. Зумовлено це суттєвими негативними наслідками банкрутства кожного суб'єкта господарювання не тільки для мікро-, а і для макрорівня економіки, зважаючи на досить невеликий (порівняно із ін. подібними за населенням країнами) "ВВП / особу" в Україні.

Задача оцінки схильності підприємства до банкрутства зводиться до визначення ймовірності та ступеню можливої кризи підприємства в наступних періодах. Найпоширенішими є декілька основних підходів до оцінки-прогнозування ймовірності банкрутства підприємства – на базі аналізу: системи фінансових коефіцієнтів, грошових потоків, синтетичних (кілька-факторних) тестових показників прогнозування банкрутства тощо. Кожен з підходів має свої переваги та недоліки, втім, найефективнішими методами оцінювання схильності підприємства до банкрутства є синтетичні тестові моделі, зважаючи на вищу їхню комплексність.

Засновником синтетично-тестового (кілька-факторного) методу оцінювання схильності підприємств до банкрутства вважається є американський економіст Е.Альтман, котрий в 60-70-х рр. ХХст. розробив і запропонував кілька тестових синтетичних моделей для визначення ймовірності банкрутства. Найпростішою з них є двофакторна модель:

$$Z = -0,3877 - 1,0736 \cdot X_1 + 0,0579 \cdot X_2,$$

де X_1 – коефіцієнт покриття (поточні активи / поточні пасиви);

X_2 – коефіцієнт фінансової автономії (власний капітал / поточні пасиви).

При $Z < 0$, очікувана ймовірність банкрутства – більше 50%, при $Z > 0$ – менше 50%, у випадку $Z = 0$ ймовірність банкрутства – біля 50%. Зважаючи на неврахованість в цій моделі багатьох ін. показників-індикаторів фінансово-господарського стану економічного суб'єкту, точність оцінок за цією моделлю – досить приблизна.

Точніші оцінки дозволяє одержати застосування п'ятифакторної моделі Е.Альтмана:

$$Z = 1,2 \cdot X_1 + 1,4 \cdot X_2 + 3,3 \cdot X_3 + 0,6 \cdot X_4 + 0,99 \cdot X_5,$$

де X_1 – співвідношення власних оборотних коштів та всіх активів підприємства (валюти балансу);

X_2 – рентабельність активів (співвідношення нерозподіленого прибутку до загальної величини активів);

X_3 – рентабельність всіх активів за чистим прибутком (співвідношення чистого прибутку до загальної величини активів);

X_4 – коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу як співвідношення останнього до всіх зобов'язань;

X_5 – коефіцієнт обертання всіх активів (середніх за період), як відношення чистої виручки від реалізації до середньоперіодної загальної суми активів.

Такого типу моделі дозволяють будувати правила визначення схильності підприємства до банкрутства у поточному періоді за фактичними значеннями фінансових коефіцієнтів, а також – оцінювання схильності підприємства до банкрутства в майбутньому, використовуючи для оцінки прогностичні значення коефіцієнтів. Це, в свою чергу, дозволить своєчасно розробити та здійснити на підприємстві, в разі необхідності, адекватні антикризові заходи.

Основним напрямом відвернення банкрутства підприємства є зниження витратності виробництва в ході комплексної економії виробничих ресурсів всіх видів: трудових, матеріальних, фінансових тощо. В умовах гострої нагальності значного підвищення оплати праці, актуальною стає задача зниження трудоемкості продукції та зростання продуктивності праці, що досягається різними шляхами, зокрема і насамперед: механізація та автоматизація виробництва, застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілого обладнання. Важливим є підвищення вимог та застосування вхідного контролю за якістю сировини, матеріалів, комплектуючих та напівфабрикатів, що надходить від постачальників. Необхідними є: розробка та вдосконалення системи знижок та кредитування для найбільших покупців, оптимізація організації та проведення сезонних розпродаж зі знижками в ціні. Ці та ін. подібні госпзаходи сприятимуть покращенню результативності господарювання та відверненню криз та банкрутств підприємств.

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Горобець Ю.В.

Сьогодні в Україні значно збільшилася кількість ризиків, яким піддаються суб'єкти господарської діяльності. Це робить їх незахищеними перед різного роду непередбачуваними випадками. Тільки страхування може захистити особисті і майнові інтереси усіх суб'єктів економічних відносин. У розвинутих країнах світу велику увагу приділяють проблемам страхового захисту населення, адже за обсягом капіталу страхова галузь у них поступається лише банківській, а у деяких країнах навіть випереджає її.

В Україні страхова галузь розвивається повільно. Суспільство не довіряє страховим компаніям і добровільно не користується послугами страховиків. За даними Центру Розумкова страховим компаніям не довіряють близько 80 % громадян, і ця цифра не змінюється протягом декількох років.

В чому ж причина недовіри? Суспільство мало проінформоване про діяльність страховиків. Потрібно просто і доступно донести до українського населення наскільки важливе страхування, як воно допомагає у вирішенні багатьох проблем. З боку держави треба створити механізм захисту інтересів страхувальників, а саме:

- 1.Перевірити діяльність всіх страхових компаній, які сьогодні існують в Україні, і залишити на страховому ринку лише ті, які високо професійно працюють з населенням і дотримуються стандартних умов страхування.

- 2.Не включати до загального місячного оподаткованого доходу страхові внески страхувальників, а також не брати податок з виплат страхувальникам у разі настання страхового випадку.

- 3.Створити належний контроль над ціноутворенням у медичних установах та забезпечити високу якість обслуговування застрахованих.

Отже, можна зробити висновок, що для розвитку страхового ринку України треба зробити системний аналіз інформації про страхові компанії і поширювати її якнайповніше серед населення, дати рекомендації з ким із страхувальників краще і безпечніше працювати. А також здійснювати захист інтересів страхувальників і певними діями заохочувати їх до добровільного страхування. Це значно підвищить довіру до страховиків і допоможе розвитку страхового ринку України.

ЭНТРОПИЯ И ПРЕДПРИЯТИЕ

Янченко А.А.

Энтропия (H) – это удобная мера неопределенности, беспорядка, хаоса, введенная К.Шенноном:

$$H = -\sum_{i=1}^n P_i \ln P_i,$$

где:

P_i – вероятность нахождения системы в i -состоянии.

То есть, чем больше у системы возможных состояний, тем больше её энтропия. Система с нулевой энтропией не может развиваться.

Повышение жизнеспособности предприятия, прежде всего, зависит от качества процессов управления и эффективности приспособления производственно-экономической системы к быстроменяющимся экономическим условиям. Задача приспособления может быть решена путем построения механизма адаптации. Одним из наиболее перспективных направлений улучшения деятельности предприятия является внедрение системы оптимального управления всеми ресурсами.

Энтропия может иметь как негативный, так и положительный характер. И для нормального функционирования предприятию в одних областях приходится понижать её уровень, а в других – повышать.

К системам, в которых желательным есть понижение уровня энтропии, относят:

1) Управление производственной деятельностью. Это составление производственных планов от стратегических до оперативных и проверка возможности их использования в соответствии с состоянием производственных мощностей и обеспеченности всеми видами ресурсов. То есть, управление производством должно иметь более плановый характер; непредвиденные ситуации здесь – нежелательны, так как могут нарушить производственную цепочку.

2) Управление запасами. Распределение между отраслями сырья, оборудования и т.д. должно основываться на рациональных подходах к развитию производства и базироваться на четко установленных сроках, а не иметь хаотический, непредвиденный характер.

3) Управление финансам. Финансовые потоки должны быть заранее запланированы и направлены в те отрасли, где они принесут самую большую пользу и прибыль, чем это было бы осуществлено при другом распределении финансовых ресурсов. Управление финансовой деятельностью – это работа по поиску наиболее перспективных путей использования капитала, в которой обязательными компонентами являются точность и прогнозируемость. К системам, в которых нужно стремиться к повышению уровня энтропии, можно отнести:

1) Управление закупками продукции и её реализацией. Естественно, что они должны быть налажены и четко продуманы. Но с появлением на рынке новых поставщиков или потребителей, увеличивается и выбор, который может сделать предприятие, закупая или реализуя продукцию. Чем больше поставщиков, тем выше между ними конкуренция и ниже цены, тем больше ассортимент товара, а значит и удовлетворение потребностей. В свою очередь, чем больше потребителей – тем больше спрос на продукцию, тем больше альтернативных вариантов реализации товара.

2) Управление информационными ресурсами. Чтобы быть конкурентоспособным, предприятию в условиях рыночной экономики нужно владеть информацией. При чем, чем больше информационное обеспечение, тем выше адаптация предприятия к изменениям на рынке; тем быстрее оно может отреагировать на происходящие процессы. Увеличение количества информации неизменно ведет к увеличению уровня энтропии.

3) Управление персоналом. Энтропия будет расти с увеличением числа творческих работников, так как замена их друг на друга обязательно приведет к изменению в работе, чего не скажешь об исполнении рутинного труда. Хотя нужно учесть и тот фактор, что не все отделы предприятия требуют творческих людей. Например, бухгалтерия должна состоять из скрупулезных и усидчивых работников, которые размеренно исполняют свои обязанности.

БЮДЖЕТ УКРАЇНИ

А.О. Краснощок

Кожна країна має свою бюджетну систему, що відображає її економічну, соціальну, зовнішньоекономічну політику. Бюджетна політика є дієвим фактором суттєвих соціальних та економічних зрушень в державному розвитку.

Бюджетна система, як будь-який інший фінансовий системний механізм, потребує постійного вдосконалення форм та методів планування, організації та виконання, вимагає постійного контролю за ефективністю використання бюджетних коштів, та за модернізацією міжбюджетних стосунків. Розмежування владних функцій між центром та органами місцевого самоврядування спонукає до вирішення проблеми фінансової самостійності місцевих органів влади.

Критерієм у розподілі фінансових ресурсів між рівнями влади, на мою думку, має стати обсяг обов'язків щодо фінансування тих чи інших сфер, які покладаються на центральну, регіональну та місцеву владу. Таким чином, розподілу фінансових ресурсів між рівнями влади, має передувати розмежування функцій між державою і місцевим самоврядуванням, між центральною, регіональною і місцевою владами. Саме завдяки цьому буде покладено край нинішній практиці бюджетних "торгів" між центром і регіонами, практиці, по суті, окремих стосунків Києва з кожним регіоном, залежно від того, яку політичну вагу має та чи інша територія та її керівник у державі.

Слід розробити нову правову базу фінансової діяльності органів місцевого самоврядування. Вона має передбачати, що органи місцевого самоврядування складають два самостійних бюджети - поточний та бюджет інвестицій і розвитку. Бюджет інвестицій і розвитку має формуватися за рахунок місцевих позик, кредитів, інвестиційних трансфертів та частини податкових надходжень. Слід встановити законодавчо, що використання коштів бюджету інвестицій на поточні потреби забороняються. Треба органам місцевого самоврядування надати право створювати власні фінансово-кредитні установи, такі як комерційні банки.

Необхідно розглянути та законодавчо визначитись з питанням про включення до складу бюджетів всіх рівнів позабюджетних коштів бюджетних установ і організацій; налагодити систему інформування громадськості щодо стану виконання бюджету та бюджетної стратегії.

РОЛЬ БЮДЖЕТУ ЯК ФІНАНСОВОГО «ДВИГУНА» ДЕРЖАВНОГО РОЗВИТКУ

Т.В.Мірошніченко

Гострою проблемою загальнодержавного управління та економічної політики є прогнозування та формування державного бюджету України, який є фундаментом управління та оперування фінансовими ресурсами. Хронічна нестача і проблеми розподілу фінансових видатків державного бюджету частково зумовлює нестабільну ситуацію для України і для її всебічного розвитку в цілому.

Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні перебуває на низькому рівні. В державі існує високий рівень безробіття, що є одним з чинників низького розміру заробітної плати та пенсій. Також слід згадати і про охорону здоров'я, оскільки медицина взагалі відстає на багато кроків по відношенню до країн Заходу. Видатки на галузі науки та культури настільки мізерні, що вони допомагають не розвивати швидкими темпами ці галузі, а лише підтримувати, так би мовити, їх на одному рівні.

На мою думку, для початку, потрібно переглянути засади розподілу державного бюджету з метою виділення більшого фінансування на вищезгадані сфери. Це допоможе уникнути певної частини проблем. Дієвість бюджету, як фінансового «двигуна» залежить багато в чому від правильності прогнозування соціально-економічних процесів на майбутній бюджетний рік. Прорахунки у прогнозуванні є однією з основних причин, що породжують проблеми бюджетного планування. Чому ж настільки важливим є бюджетне планування? Будуючи бюджет України не на один рік, а на 10 років, ми прогнозуємо бюджет на кожний з цих 10 років. Дана політика держави буде спрямована на довгострокову перспективу для вирішення глобальних соціально-економічних проблем. Новий бюджетний план на 10 років дає нам змогу з точки зору майбутнього слостерігати і швидше вирішувати проблеми в соціальних, економічних та культурних сферах сьогодення. Так, наприклад, якась зі сфер потребує значної суми грошей для вирішення проблеми, але бюджетний план на 1 рік не дасть змоги вирішити цю проблему негайно. Що ж стосується бюджетного плану на 10 років, то ми можемо залучити кошти з запланованого бюджету за наступні роки, а потім врахувати ці витрати при побудові наступних бюджетів. Це дає змогу вирішувати проблеми і уникати бюджетного дефіциту.

СОВОКУПНЫЙ ПОТРЕБЛЯЕМЫЙ ОБЩЕСТВЕННЫЙ ПРОДУКТ

О.В.Галахова, А.В.Зайцев

Экономика это взаимосвязанная система природных и производственных процессов. Экономическая оценка процесса производства в форме затрат общественно-организованного человеческого труда неразрывно связана с показателем результатов производственного процесса в форме продуктов труда. Обезличенная совокупность перечня всех производительно-созданных материальных вещей, включающих средства производства и предметы потребления, созданных во всех отраслях материального производства являет собой попытку выработать обобщающий интегральный показатель, характеризующий всю массу произведенной обществом продукции. В политэкономическом контексте таким показателем выступает совокупный общественный продукт. Совокупный общественный продукт (СОП), как экономическая категория, теряет свои единичные товарно-вещественные особенности и приобретает форму общественного продукта как всеобщего, сохраняющего общественно-значимые характеристики. Экономическая энциклопедия т.4, 1980г. определяет СОП как, «...совокупность материальных благ (выделено нами), средств производства и предметов потребления, созданных во всех отраслях материального производства...». При пристальном рассмотрении этого определения в нём наличествует неявно, в скрытой форме, природная действительность. Отрасли материального производства, создавая СОП, взаимодействуют с элементами окружающей их природной среды. Такое взаимодействие - необходимое условие производства СОП. Окружающая производство, например воздушная среда, выступает природным элементом производственной инфраструктуры и участвует в создании СОП наряду с участием средств труда, предметов труда и рабочей силы. Окружающая природная среда является имманентной составляющей производственного процесса. Другими словами, окружающая природная среда и «окружает» процесс производства, т.е. содержит его внутри себя, и сама внутренне присуща процессу, находится «внутри» процесса, выступает необходимой составляющей любого производственного процесса. Природные ресурсы в производственном процессе могут функционировать как предметы труда, если они не «отрываются от своего природного окружения». Хотя, некоторые элементы, взятые из окружающей среды, изымаются из естественно-природного процесса избирательно и участвуют в производственном

создании СОП в форме предметов труда, они неизбежно остаются природными объектами в процессе производства. Предметы труда не теряют свою связь, не изолируют себя от целого как природного. Задействованные в производстве, как предметы труда, они «тянут» за собой в производственный процесс другие элементы окружающей среды. Производство с помощью средств труда расчленяет предметы труда и производит две формы общественного продукта. Первая форма - продукты с заранее запланированными благоприятно воздействующими на человека характеристиками, которые традиционно именуется средствами производства и предметами потребления. И вторая форма - неизбежно остающаяся от средств труда часть в форме отходов, выбросов, стоков, в той части, которая не попала технологически в материальную телесность благоприятно воздействующих на человека продуктов труда. Таким образом, стоки, выбросы, обобщённо отходы производства «возвращаются» (это неудачное выражение так как отходы, как часть природы никуда из природы не исчезали поэтому и не могут возвращаться) в природную среду, но в ином качестве и в другом месте, не в том месте, откуда они начали своё производственное путешествие. **Отходы производства есть так же продукция производства.** Кажущееся их отторжение и не присутствие в произведенных средствах и предметах труда создаёт иллюзию, что отходы производства не потребляются ни производством, ни индивидуально человеком. Однако это не так. Все отходы, выбросы, стоки, попадая в окружающую среду, совершают новый цикл участия в общественном производстве и вследствие чего потребляются производительно. Так же, они потребляются непосредственно, физиологически живой материей, в том числе и человеком. С этих позиций СОП, как продукт общественного производства включает в себя не только средства производства и предметы потребления в традиционно понимаемом смысле (как материальные *блага*). СОП, как природный объект природно-производственного процесса включает так же отделённую производством часть природных ресурсов, выступающих в форме отходов производства. Объективной действительностью, которая выступает единящим деятельным СОП, единящим его в одно не делимое целое есть потребление. Произведенные производственным процессом материальные блага, так же как и произведенные тем же производственным процессом «не блага», характеризуют себя как общественный продукт, в связи с тем, что блага потребляются целенаправленно добровольно, а «не блага» потребляются не

целенаправленно и принудительно. Наряду с вещами, которые общество потребляет себе во благо потребляются и вещи, не приносящие блага при потреблении. Но так как те и другие обществом потребляются, так как те и другие продукт общественного производства, так как те и другие участвовали в процессе производства, то они подвергались трудовому воздействию. Экономическая теория переносила все затраты труда на полезный результат производства, на вещи потребление которых приносит благо. Отходы производства считались чистыми, свободными от затрат. Такой теоретический подход давал верные практические результаты до тех пор, пока взаимодействие окружающей природной среды и производства не превратилось в единый природно-производственный процесс, продукцию которого общество потребляет не только в форме блага, но и в форме «не блага». Потребляется человеком, как полезный результат производства, так и бесполезный, а иногда и вредный. Это двойственное потребление высвечивает их тождественность. Отходы производства есть такая же продукция производства, как и продукция в форме материальных благ. Отсюда следует вывод, что СОП необходимо различать не односторонне, не только по признаку благодати, учитывая не только то материально-предметное, которое приносит благо человеку, а по двуединому признаку благого (полезного) потребления и не благого (вредного) вынуждено потребляемого продукта, вышедшего из производственного горнила. Основание, по которому результаты общественного производства рассматриваются как единый продукт есть потребление, причём не важно потребление производственное или не производственное. Тогда определение СОП приобретает более широкое методологическое понимание. Это новое более широкое понимание СОП назовём **совокупный потребляемый общественный продукт (СПОП)**. Тогда СПОП - совокупность потребляемых материальных объектов и потребляемых воздействий, (средств производства и предметов потребления благотворно и не благотворно воздействующих как на человека так и на средства производства), созданных во всех отраслях общественного производства в течение определённого периода (обычно за год). В СПОП появляется новая грань, - общественный продукт потребляется не только человеком, а и созданными человеком средствами производства. Учитывать такое потребление становится необходимостью в экономических оценках, так как потребление в широком смысле это природный естественный материальный процесс.

АМОРТИЗАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ

Скляр І.Д., Гвоздецька А. А.

Важливу роль в дослідженні інвестиційної сфери відіграє визначення джерел інвестування, які являють собою різний за походженням капітал, спрямований на забезпечення відтворювального і нагромаджувального процесу і, що безпосередньо впливає на його протікання.

Основною метою формування інвестиційних ресурсів підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів та оптимізація їх структури з позицій забезпечення ефективних результатів інвестиційної діяльності.

В Україні за даними статистичної служби частка власних коштів підприємств та організацій у загальній структурі капітальних вкладень складає 60,5 %.

На нашу думку амортизація є найбільш стабільним джерелом фінансування капітальних вкладень, тому потребує ретельного планування та вдосконалення. У світовій практиці амортизаційні відрахування є одним з основних джерел фінансування капітальних вкладень, на їх частку припадає близько 40% капітальних і поточних витрат, які здійснюються з позабюджетних джерел, і 60-70% інвестицій в основний капітал. Амортизація відображає поступове зношення фондів і перенесення їх вартості по мірі зношення на собівартість продукції з метою подальшої його компенсації. Тобто відбувається процес послідовного перенесення вартості використаних засобів праці на виготовлену продукцію, накопичення грошових сум та відшкодування за рахунок цих сум зношених основних фондів.

Отже, головною проблемою є необхідність з'ясування, якими саме темпами буде проходити зношення конкретного виду техніки, та адекватне їх відображення при формуванні амортизаційної політики підприємства. Правильний вибір підприємством амортизаційної політики є передумовою його ефективного функціонування, забезпечення конкурентних переваг, оптимального оподаткування і своєчасного оновлення основних фондів, оскільки основною метою такої політики є збільшення за рахунок внутрішніх джерел потоку власних фінансових ресурсів. У практиці господарювання цей процес, як правило, здійснюється двома шляхами:

1. Формування амортизаційного фонду (прямий шлях).
2. Зменшення сум податку на прибуток.

Звідси сутність амортизаційної політики можна сформулювати наступним чином: амортизаційна політика – це складова частина загальнодержавної політики формування власних фінансових ресурсів, яка полягає в оптимізації потоку власних коштів, що реінвестуються у виробничу діяльність.

На жаль, більшість методів нарахування амортизації широко не використовуються суб'єктами господарської діяльності, крім того, законодавчі акти обмежують перелік можливих методів нарахування амортизації. Однак слід враховувати, що жоден з методів не дає однозначної відповіді на питання розподілу амортизованої вартості. І проблема полягає не в тому, що рішення взагалі відсутні, а в тому, що їх досить багато, і жодне з них не є переконливим. Тому вибір методу нарахування амортизації основних засобів необхідно здійснювати в кожному конкретному випадку, аналізуючи всі “за” і “проти”.

Згідно з П(С)БО 7 підприємства мають право самостійно обирати метод нарахування амортизації, тому, на нашу думку, можна було б надати можливість застосування декількох методів одночасно. Так як кожен об'єкт потребує індивідуального підходу при визначенні як корисного строку служби, так і способу відшкодування його вартості, бо не тільки різні групи основних фондів, але й навіть їх види потребують диференційованого використання методів нарахування амортизації.

Слід також відмітити особливість впливу морального зношення на перенесення вартості основних фондів на продукт, оскільки таке зношення призводить до зменшення економічно доцільних термінів служби техніки, що веде до збільшення річних амортизаційних норм. Тому необхідно застосування такої процедури врахування амортизації, яка б приймала до уваги моральне старіння накопиченого амортизаційного фонду до кінця життєвого циклу техніки, що виникає в результаті появи більш досконалої техніки.

Наукове обґрунтування застосування того чи іншого методу нарахування амортизації в межах економічно доцільних термінів використання фондів дозволить амортизації виконувати своє конкретне призначення на підприємстві: забезпечувати накопичення коштів для компенсації фізичного і морального зношення основного капіталу.

ПРОБЛЕМЫ ИЗМЕРЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА

Скляр И. Д., Шишова Ю. М.

По оценкам аналитиков среди факторов экономического роста НТП занимает сегодня ведущее место, составляя 80-85% удельного веса всех факторов. Новейшие технологии обеспечивают более низкую цену, высокое качество, эксплуатационные характеристики и надежность товаров, становятся основой обеспечения конкурентоспособности. Учитывая данные преимущества вопрос оценки количественных характеристик НТП – показателей его интенсивности и эффективности является чрезвычайно актуальным. Поиск и разработка методики оценки эффективности НТП может составить основу для анализа и прогнозирования научно-технического развития, его влияния на социально-экономические показатели развития.

На сегодняшний день в экономической литературе предложено достаточно большое количество показателей оценки эффективности развития науки и техники, характеризующие отдельные аспекты технологического прогресса. Однако существует необходимость их систематизации, формирования интегрального показателя эффективности НТП на различных уровнях. Основы такой систематизации представлены в работе Гринчеля Б.М. Им предложен синтез показателей оценки эффективности НТП на предприятии, в отрасли, в народном хозяйстве в целом, а также разработана классификация, согласно которой показатели делятся:

- по виду измеряемого результата – на информационные, материально-вещественные, экономические и социальные;
- по полноте учета затрат и эффекта – на частные, обобщенные, интегральные;
- по периоду расчета эффекта – на показатели эффекта в расчете на 1 год, показатели эффекта в расчете на период использования;
- по степени вероятности получения эффекта – на прогнозируемые, потенциальные и фактические.

Преимуществом предложенной системы показателей, которая в числе прочих включает показатель потенциальной эффективности затрат на науку, показатель эффективности затрат на обновление

продукции, показатель производительности научного труда и т. д., является возможность измерения и контроля не только по выходному параметру, но и на промежуточных этапах процесса «исследование — производство».

В предложенном методическом подходе особого внимания заслуживает система показателей измерения технико-экономического уровня производства на предприятии, которая представлена тремя группами показателей:

1. Интегральные — для оценки технико-экономического уровня предприятия в целом.
2. Показатели эффективности использования ресурсов.
3. Частные и обобщенные показатели анализа уровня прогрессивности отдельных факторов технико-экономического уровня.

Однако специфика современного этапа развития предпринимательского сектора обуславливает необходимость дальнейшего совершенствования и развития предложенных научно-методических разработок. В частности, рассмотренную выше систему показателей целесообразно было бы дополнить показателями оценки эффективности использования нематериальных ресурсов на предприятии. При этом важно рассматривать варианты собственного производства интеллектуальной продукции и приобретение права на ее использование.

На сегодняшний день в условиях интенсификации инновационной деятельности предприятий вложения финансовых ресурсов в научно-техническую продукцию рассматриваются как вложения в нематериальные активы.

Результатом от использования лицензированной продукции может стать: выручка от реализации продукции, если ее производство невозможно без данной лицензии, часть выручки полученная за счет повышения качества продукции вследствие внедрения инновации, экономия на текущих затратах вследствие введения новой технологии и пр. Целесообразно также производить расчет доходности нематериальных активов.

Предложенные дополнения позволят учесть специфику использования и оценки результатов НИОКР на современном предприятии.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ

Костель М.В., Баранова Т.Н.

Оборотні кошти є однією з складових частин майна підприємства, а задовільний стан і ефективність їх використання є обов'язковими умовами забезпечення успішної діяльності підприємства. Вдосконалення механізму управління оборотними коштами підприємства є одним з головних чинників підвищення ефективності виробництва на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки. В умовах соціально-економічної нестабільності і мінливості ринкової інфраструктури важливе місце в поточній повсякденній роботі фінансового менеджера займає управління оборотними коштами, оскільки саме тут криються основні причини успіхів і невдач всіх виробничо-комерційних операцій фірми. Зрештою, раціональне використання оборотних коштів в умовах їх хронічного дефіциту є одним з пріоритетних напрямів діяльності підприємства в даний час.

Оборотні кошти обслуговують економічний обіг оборотних засобів і засобів обігу підприємств. Ефективність використання оборотних коштів на підприємстві характеризується швидкістю їх обороту. Чим менше оборотні кошти затримуються на окремих стадіях, тим швидше завершується їх кругообіг.

Методами управління оборотним капіталом є: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами.

Своєчасне проведення внутрішнього аудиту ефективності використання оборотних коштів дозволяє виявити слабкі та сильні сторони підприємства, підвищити його конкурентноздатність, ухвалити рішення щодо поліпшення результатів фінансово-господарської діяльності. Підвищення ефективності управління оборотними коштами має позитивне значення як для окремих суб'єктів господарювання, так і для забезпечення налагодженої та стабільної виробничої діяльності промисловості в цілому.

На нашу думку, існує актуальна необхідність розробки та впровадження інтегрованого показника ефективності використання оборотних коштів, який би враховував залежність від розміщення оборотних коштів та ризик їх використання; особливості операційного, виробничого та фінансового циклів; давав змогу робити порівняння з іншими підприємствами; оцінював діяльність

підприємства в динаміці.

На основі дослідження літературних джерел можна сказати, що є доцільним рекомендувати для практичного застосування в системі управління оборотним коштами підприємства практики визначення інтегрального показника ефективності використання оборотних коштів на підставі розрахунків коефіцієнтів ліквідності, оборотності, фінансової стійкості та рентабельності. Рівень відповідності значень коефіцієнтів встановленим достатнім нормативним вимогам визначається як частка від рівня значущості даного показника для ефективності використання оборотних коштів, що характеризується за допомогою вагового коефіцієнту.

Для розрахунку інтегрального показника ефективності використання оборотних коштів ми пропонуємо встановити наступні вагові коефіцієнти значущості, що дозволить більш реалістично оцінювати діяльність підприємства в сфері управління обіговими коштами..

Показники ліквідності і оборотності - 24%. Завдяки розрахунку показників ліквідності враховується залежність від розміщення оборотних коштів та ризик їх використання. При цьому необхідно звертати увагу на вид господарської діяльності, обсяг виробництва, рівень технології та організації виробництва тощо. За допомогою використання коефіцієнтів оборотності, маємо змогу враховувати особливості операційного, виробничого та фінансового циклів.

Показники фінансової стійкості 25%. Це пояснюється тим, що вони враховують особливості організації усього підприємства взагалі.

Однак ми вважаємо, що найбільший ваговий коефіцієнт у показників рентабельності – 27%. Так як використання показників рентабельності робить аналіз більш інформативним і дає змогу зрівняння з підприємствами, які працюють у різних галузях промисловості, мають різну форму власності та розмір, відрізняються обсягом прибутку та активів, що задіяні у фінансово-господарській діяльності.

Інтегрований показник дає можливість оцінювати діяльність підприємства в динаміці. Вирішується головна проблема усіх загальноприйнятих показників – недосконалість статичних розрахунків, на підставі яких неможливо робити обґрунтовані висновки стосовно поліпшення чи погіршення фінансово-економічного становища підприємства.

APB

СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СЬОГОДНІ І ЗАВТРА

А.О.Кравцова

Пенсійна система в Україні, працювала за вимогами Закону України "Про пенсійне забезпечення". Але вона не задовольняла кожного окремого пенсіонера. Серед суттєвих її недоліків: соціальна несправедливість, низькі пенсії, виключно солідарне фінансування пенсійних виплат, єдині для всіх ставки пенсійних платежів. Як результат громадянин, виходячи на пенсію одержував обмежену суму незалежно від кількості відпрацьованих ним років та сплачених зборів до Пенсійного фонду. Для того, хто відпрацював 30 років і для того, чий стаж не перевищує 20 максимальна пенсія за віком була однаковою. При цьому виплачували ці кошти за рахунок внесків тих працюючих, які ще не досягли пенсійного віку. Якщо додати до цього так зване "старіння нації", а також практику роботодавців зменшувати пенсійні платежі (сумнозвісна "зарплата у конвертах") на таку структуру пенсійної системи спіткала справжня криза.

Тому з'явилися нові Закони України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та "Про недержавне пенсійне забезпечення", які прийняті з метою: підвищення рівня життя пенсіонерів; встановлення прямої залежності розмірів пенсій від величини заробітку і трудового стажу; викликати у населення зацікавленість у сплаті пенсійних внесків із реальних доходів; заохотити громадян до заощадження коштів, яким вони зможуть скористатися в старості; реформувати систему управління пенсійними коштами і тим самим досягти фінансової стабільності пенсійної системи в цілому.

З 1 січня 2004 року загальна структура нової пенсійної системи стала трирівневою. Перший рівень створюється на базі діючого Пенсійного фонду. Його призначення незмінне – фінансувати виплату державних пенсій застрахованим особам. За допомогою другого рівня збільшується розмір пенсійних виплат за рахунок інвестиційного доходу. Для цього створюється спеціальний Накопичувальний фонд в якому громадянин, за бажанням, відкриє індивідуальний пенсійний рахунок. Третій рівень – добровільна система недержавного пенсійного забезпечення. Працює вона на підставі окремого Закону про недержавне пенсійне забезпечення, який набрав чинності з 1 січня 2004 року. Функціонування її забезпечують: недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та банківські установи.

Зі сказаного вище видно, що всі застраховані особи незалежно від власного бажання стають учасниками солідарної складової пенсійної системи.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТОВАРІВ У ІНТЕРНЕТІ

Стоцький І.І.

Питання податкового регулювання електронної економічної діяльності (ЕЕД) в Інтернеті потребують подальшого вивчення. Електронний сектор економіки, який швидко зростає, стикається із серйозними проблемами в умовах чинного правового поля з питань оподаткування.

За допомогою інструментів податкового регулювання ЕЕД можна значно зменшити сектор тіньової економіки і встановити між суб'єктами електронної діяльності й державою цивілізовані відносини.

Створення спеціальних відділів стягнення Інтернет-податків може сприяти трансформації податкової системи в умовах розвитку інформаційної економіки й електронних ринків, що є необхідним елементом загального процесу формування світового електронного бізнесу, який діє в єдиному інформаційному просторі планети, тому країнам доводиться переглядати взаємодію учасників економічних процесів

Система оподаткування має враховувати специфіку електронної економічної діяльності в Інтернеті: потенційну анонімність продавця і покупця, здатність до укладення електронних угод, територіальну розосередженість у мережі Інтернет. Проблеми оподаткування в Інтернеті показали необхідність адаптації до певних категорій концепції постійного представництва. Постійне представництво є ключовою, інтегруючою частиною усіх наявних угод із питань оподаткування. Термін "постійне представництво" означає постійне місце діяльності, через яке повністю або частково здійснюється комерційна діяльність. Постійне представництво в умовах електронної комерції є поняттям "розмитим", оскільки воно не залежить від часових або територіальних меж, що характерні для кіберпростору. Програмно-апаратне обладнання не дає змоги чітко встановити наявність постійного представництва, це досить складна і неоднозначна процедура. Тому у сучасних умовах мобільності й розподіленості бізнес-процесів у єдиному інформаційному просторі планети поняття постійного представництва потребує коригування.

Чіткого визначення постійного представництва щодо організаційних структур електронної комерції національним законодавством на сьогодні не здійснено, не проведено також чіткого встановлення відносин між учасниками електронної торгівлі й компаніями, які надають послуги хостингу (послуга, що дає змогу користувачам мережі Інтернет розміщувати свою інформацію на серверах в Інтернеті й надавати до неї доступ через \World Wide Web).

Фактор місцезнаходження споживача теж набуває особливого значення при здійсненні наднаціональних торговельних операцій, оскільки в різних регіонах податок із продажу може стягуватися або не стягуватися залежно від резидентності покупця. Місцезнаходження споживача береться до уваги ще й у тих випадках, коли діють які-небудь конкретні положення про угоди щодо уникнення подвійного оподаткування або інші нормативні документи, де територіальна приналежність покупця може впливати на розмір податку або на сам факт його застосування до певних видів трансакції.

На сьогодні в Україні критерії визначення податкового зобов'язання в електронному бізнесі ґрунтуються на принципах, що застосовуються до традиційних комерційних операцій.

Фахівці з питань оподаткування схильні вважати питання наявності або відсутності постійного представництва найскладнішою і найуразливішою проблемою оподаткування у сфері електронної комерції.

Основний принцип прийнятої на сьогодні системи оподаткування електронного бізнесу в країнах ЄС свідчить: уся продукція, реалізована електронними каналами, прирівнюється до послуг і оподатковується за місцем перебування покупця.

В Україні питання податкового регулювання в Інтернеті залишається відкритим, і це пов'язано не так із рівнем розвитку електронної комерції, як із існуванням важливіших проблем в економіці. Це означає відмову простежити незначні, проте важливі надходження до бюджету країни від здійснення операцій купівлі/продажу товарів у Інтернеті. Однак ці прогалини законодавства, пов'язані з податковим регулюванням електронної економічної діяльності, "сприяють" розвитку інформаційної економіки на базі дедалі більшої зацікавленості споживачів інформаційними послугами через електронні магазини завдяки дещо нижчим цінам порівняно з традиційними, а також відповідним комфортом, наприклад, можливістю доставки товарів додому.

Електронна комерція в Україні ще тільки зароджується і легітимізація відповідних їй податкових процедур, по суті, не розглядається взагалі. Для спрощення податкового адміністрування у сфері електронної комерції, а також організації ефективного контролю за додержанням суб'єктами економічної діяльності національного податкового законодавства необхідно створити спеціальну інфраструктуру, що гарантуватиме безпечний і безперешкодний обмін документами електронної звітності, а також функціонування на високому рівні механізму погашення податкових зобов'язань платниками податків.

ЗМІСТ

1. Каринцева А.И., Харченко Н.А. Подходы к эколого-экономической оценке экодеструктивных процессов в регионах	330.11	3√
2. Шевцова С.В., Шевцова Я.С. Аналіз ефективності використання основних і оборотних фондів.	330.522.2	5
3. Сапун Л.В. Проблеми інноваційного розвитку України в умовах світової глобалізації	330.344.1	7√
4. Шевцова С.В., Калантаєнко Ю.І. Перспективи державної цінової політики в умовах ринкової економіки	338.53	9
5. Шевцова С.В., Лясковська І.М. Форми оплати праці в сучасних умовах	330.2	11
6. Шевцова С.В., Станкевич С.Е. Проблемы переходного периода и пути ускорения оборачиваемости оборотных средств предприятия.	330.2	13
7. Шевцова С.В., Бахаровська Т.О. Використання системи економічних показників для аналізу результатів діяльності підприємств.	330.344.1	15
8. Чумак Л.Ф., Сошенко І.В. Проблеми фінансування інноваційних процесів в Україні.	330.344.1	17
9. Чортюк Ю.В., Масло В.В. Различие традиционной и логистической концепции организации производства	330.344.1	19√
10. Ходун Т.В., Цымбал Т.В. Эколого-экономическая необходимость внедрения системы сортировки и переработки бытовых отходов.	330.563	21
11. Ходун Т.В., Лукьяненко В.В. Необходимость анализа конкурентоспособности продукции как одного из факторов развития рынка	330.933	23
12. Таранюк Л.Н., Шевель С.В. Направления повышения эффективности инвестиционной деятельности в Украине.	330.344.1	25
13. Сенько А.Г. Інноваційна активність промислових підприємств України	330.344.1	27
14. Сотник І.М., Старченко Л.В., Рибак А.О. Інвестиційно-інноваційні процеси розвитку сучасної України.	330.344.1 : 330.344.1	29√
15. Сабадаш В.В., Калашник С.Д. Економічний інструментарій розв'язання екологічних конфліктів.	330.344.1	31

16. Савінова О.С., Дегтярьова І.Б. Основні напрямки вирішення проблем раціонального водокористування. . . . . 772, 811 33✓
17. Ровенська О., Захарова І. Вплив діяльності транснаціональних компаній на економіку України в умовах глобалізації. 605, 44 35
18. Подлесна В.Г., Панченко Ю.С. Екологічно орієнтовані перетворення сучасного господарювання. . . . . 502, 131 38✓
19. Петренко В.В. Тенденції розвитку сфери послуг в Україні. 40331
20. Мишенина Н.В., Олейник Н.В. Роль соціального капіталу на пути к устойчивому развитию украинской экономики 30, 34 42✓
21. Маценко А.М., Немченко О.А. Энтропия как фактор устойчивого развития информационного общества . . . . . 607 44✓
22. Мареха І.С., Костюченко Н.М. Траекторії розвитку франчайзингу в Україні. . . . . 334, 012, 82 46✓
23. Люлев А.В. Формирование стратегии предприятия в условиях несбалансированной экономики. 005 48
24. Лукаш О.А., Буханистая Е.В. Сезонные колебания как фактор потребительского спроса . . . . . 329, 123 49✓
25. Касьяненко В.О., Руденко В.О. Інформаційний продукт та його особливості . . . . . 607 51✓
26. Коваленко Е.В., Овраменко О.С. Формирование эффективных механизмов управления качеством продукции предприятия 338, 516 53✓
27. Коваленко Є.В., Колотуша Ю. Роль інформаційного фактору в діяльності сучасного підприємства. . . . . 06, 05 55✓
28. Коваленко Є.В., Коцубенко Т.В. Проблеми управління інтелектуальним розвитком персоналу на сучасному підприємстві. . . . . 658, 016, 3 56✓
29. Коваленко Є.В., Кугук І.О. Екологічний менеджмент в екологічному туризмі як важливий напрямок сталого розвитку. 658, 012, 32 58✓
30. Коблянская И.И. Решение проблемы утилизации твердых отходов в рамках логистического подхода. . . . . 621, 029, 75 60✓
31. Кліменко О.В., Прядка А.А. Теоретичні засади інвестування в інтелектуальний капітал. . . . . 611, 825, 8 62✓
32. Кліщенко В.О., Дегтярьова І.Б. Сучасні проблеми приватизації підприємств в Україні . . . . . 322, 025, 18 64✓
33. Карпенко С.М., Брюханов М.В. Сучасні методи оцінки масштабу тіньової економіки 66

34. Ищенко Н.В., Бунковская Н.С. Использование солнечной энергии на пути к устойчивому развитию 330, 311 68
35. Захаров И., Конопля В. Предварительная диагностика предприятия при принятии решения о внедрении информационно-коммуникационных технологий. 658 70
36. Журавльов М.М., Овраменко О.С. Аналіз факторів інноваційного розвитку України та його пріоритетних напрямів. 230, 241, 2 72 ✓
37. Гончаренко А.С. Андросов Е.М. Влияние телекоммуникаций на ресурсосбережение. . . . . 621, 39 74 ✓
38. Гончарова Т.И. Рециркуляция природных ресурсов. . . . . 521, 14 76 ✓
39. Горобченко Д.В., Ожог М.С. Экономика защиты информации. 78 ✓
40. Гулевская Н.Н., Давиденко Ю. Перспективы развития устойчивого туризма в экономике региона. 80
41. Дерев'янюк Ю.М., Лисенко Д.О. Сучасний стан лісових ресурсів України 82
42. Дроздова Е.Ю., Лю М. Экологические проблемы Китая. 84 80
43. Дерев'янюк Ю.Н., Яценко Э.И. Эколого-экономические проблемы деятельности предприятия. 86
44. Дегтяр'ова І.Б., Ховратенко Ю.А. Роль ІКТ у підвищенні ефективності роботи підприємств. . . . . 88 ✓
45. Дроздова Е.Ю., Михайлюк А.О. К вопросу эколого-экономической эффективности ландшафтно-архитектурной организации лечебных учреждений: перспективы и проблемы. 501, 271, 28 90
46. Дроздова Е.Ю., Пилипенко А.Ю. Исследование экологического маркетинга в Украине. 92
47. Поляченко С.С., Брюханов М.В. К вопросу влияния экономической свободы на развитие АПК. . . . . 338, 439, 92 94 ✓
48. Дроздова Е.Ю., Хуан В. Проблемы государственного регулирования экологических проблем в Китае 96
49. Волк О.М., Слепченко Я.О., Вовк М.С. Роль інтернет у діяльності промислових підприємств України 338, 411, 104 . 98 ✓
50. Волк О.М., Білопільська О.О., Боронос Д.В. Утилізація відходів в Україні: проблеми та перспективи. . . . . 611, 039, 75 100 ✓
51. Волк О.М., Каргаполова О.С. Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. 501, 131, 12 102 ✓
52. Вовк О.М., Василевська І.В. Економічні проблеми України та способи їх вирішення. . . . . 128, 134, 1 104 ✓

53. Бунковская Н.С., Костюченко Н.Н. Институционализм как один из подходов к анализу экономики.	330	106
54. Боронос Д.В., Брюханов М.В. Аналіз особливостей бізнес-циклу в економіці України	330, 33, 012r	108 ✓
55. Плотнікова І. Особливості безробіття в Україні.		110
56. Песоцька В. Аналіз ефективності інвестиційного проекту.		112
57. Зайцев О.В., Коломієць В.О. Природа грошей в дослідженнях сучасних економістів.	336, 74	114 ✓
58. Козін Е.Г., Бардакова А.О. Проблеми функціонування та перспективи розвитку ринку страхових послуг в Україні.	368	116 ✓
59. Козін Е.Г., Павленко Н.Ю., Кононенко Ю.І. Проблеми страхового ринку України.	368; 339, 13	118 ✓
60. Козин Э.Г., Гай В., Браткова А. Финансово-правовой механизм охраны окружающей среды.	502.3 (063)	120 ✓
61. Рубанов П.М., Красюк І.В. Механізм регулювання екологічності автотранспорту на прикладі Сумської області.	504	122
62. Рубанов П.М., Балибердіна І.Г., Довгань Є.А. Методика оцінки ризику надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.	504	124
63. Рубанов П.М., Власова І.Ю. Оцінка фінансового стану господарюючого суб'єкта.	631.16	125 ✓
64. Бойко С.М., Боронос В.Г. Екологізація економічної системи в Україні.	502.	127
65. Ильяшенко Т.А. Экономические проблемы технологического перевооружения и инновационного развития отечественных предприятий.	330	129
66. Ильяшенко К.В. Место и роль достижений НТП в производственной деятельности предприятия.	06.05	132 ✓
67. Рябушка Л.Б., Гаева А.В. Аналіз використання виробничих запасів.	657.445	134 ✓
68. Рябушка Л.Б., Колесник І.В. Трансферти в системі міжбюджетних відносин.	336, 56	136 ✓
69. Антонюк Н.А., Рогачова Т.О., Павленко Н.Ю. Роль концепції чистішого виробництва в екологізації економіки	502.13/12	138 ✓
70. Антонюк Н.А., Павлюченко А.С. Особенности оценки финансового состояния промышленного предприятия с помощью аналитических коэффициентов.	631.16	140 ✓

71. Шопенська Т.В., Доля Л.С. Бюджетний дефіцит та його регулювання у перехідній економіці України . . . . . 336, 14 142 ✓
72. Шопенська Т.В., Малахова Л.С. Вирішення проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну з урахуванням зарубіжного досвіду. . . . . 330, 148, 211 144 ✓
73. Савченко К.В., Яценко Е.І. Особливості фінансування та пріоритети інвестицій у відтворення навколишнього середовища. 146 330, 148, 211 ✓
74. Котенко Н.В., Онищенко Е.С. Фінансування комунальних підприємств органами місцевого самоврядування. . . . . 330, 332, 2 148 ✓
75. Котенко Н.В., Дрімлюга С.С. Приватизація стратегічно важливих підприємств та її вплив на дохідну спроможність державного бюджету України. 338, 246, 0, 202 150
76. Котенко Н.В., Сабан Л.В. Проблеми фінансування розвитку малого підприємництва Сумщини . . . . . 330, 332, 1, 334, 06, 148 152 ✓
77. Кобушко И.Н., Коцубенко Т.В. Экологическое страхование как инструмент экологизации промышленного производства. 154 ✓ 368
78. Кобушко І.М., Онищенко Е.С. Формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємств. . . . . 631, 16 155 ✓
79. Кобушко І.М., Лимар В.В. Приватизація стратегічно важливих підприємств . . . . . 330, 015, 148 157 ✓
80. Кобушко І.М., Малахова Л.С. Регіональні проблеми залучення інвестицій . . . . . 330, 148, 211 159 ✓
81. Галахова О.В. Регулирование размера заработной платы. 161
82. Михайленко Д.Г., Іваній В.О. Удосконалення поняття банкрутства підприємства . . . . . 65, 016, 8 162 ✓
83. Михайленко Д.Г., Товстуха А.В. Фактори банкрутства підприємства. . . . . 65, 016, 8 164 ✓
84. Михайленко Д.Г., Рогачова Т.О. Удосконалення механізмів управління ліквідністю і платоспроможністю підприємства . . . . . 65, 016, 8 166 ✓
85. Іваненко А.П., Просяник А.Г. Аналіз фінансово-господарського стану підприємств як необхідна складова процесу ринкових перетворень в Україні . . . . . 631, 16 168 ✓
86. Іваненко А.П., Мойсеєнко І.М. Підходи до визначення схильності підприємства до банкрутства та основні заходи з його відвернення. . . . . 65, 016, 8 170 ✓
87. Горобець Ю.В. Страховий ринок України . . . . . 368, 337, 13 172 ✓
88. Янченко А.А. Энтропия и предприятие. . . . . 519, 922, 334, 148 173 ✓
89. Краснощок А.О. Бюджет України. . . . . 336, 14. 175 ✓

90. Мірошніченко Т.В. Роль бюджету як фінансового „двигуна” державного розвитку.	336,14	176✓
91. Галахова О.В., Зайцев А.В. Совокупный потребляемый общественный продукт.	330,54	177
92. Скляр І.Д., Гвоздецька А.А. Амортизація як джерело фінансування капітальних вкладень.	330,142,211,4	180✓
93. Скляр И.Д., Шишова Ю.М. Проблемы измерения эффективности научно-технического прогресса.	330,341.1	182✓
94. Костель М.В., Баранова Т.Н. Організація оборотних коштів підприємства та оцінка ефективності їхнього використання	330,522,2	184✓
95. Кравцова А.О. Система пенсійного забезпечення: сьогодні і завтра		186
96. Стоцький І.І. Особливості та проблеми оподаткування операцій купівлі-продажу товарів у Інтернеті.		187

SUMY STATE UNIVERSITY

Наукове видання

Тези доповідей
науково - технічної конференції викладачів,
співробітників, аспірантів і студентів
факультету економіки та менеджменту

„Економічні проблеми сталого розвитку”
(17-25 квітня 2007 р.)

Том 1

Відповідальний за випуск проф. А.Ю.Жулавський
Комп'ютерне верстання О.А.Сірої

Стиль та орфографія авторів збережені.

Підписано до друку 13.04.2007.

Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman Cyr. Друк офс.

Ум. друк. арк.11,39. Обл.-вид. арк. 11,06.

Тираж 75 пр.

Зам. № 349і.

Видавництво СумДУ при Сумському державному університеті.

40007, м.Суми, вул. Римського-Корсакова, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 2365 від 08.12.2005 р.

Надруковано у друкарні СумДУ

40007, м.Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.